

EESTI

AASTARAAMAT 2013

RAHVUSVAHELINE KONKURENTSIVÕIME

Eesti konkurentsivõime
60 riigi võrdluses ning olulised
konkurentsiindikaatorid
võrreldes teiste Euroopa Liidu
liikmesriikidega.

Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2013

AASTARAAMAT

Eesti konkurentsivõime 60 riigi võrdluses ning olulised konkurentsindikaatorid
võrreldes teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega

Tallinn, detsember 2013

Väljaande koostas: EKI juhtivteadur PhD Leev Kuum
Andmetöötlus: Koit Nilson, Ingrid Niklus
Kujundus: Mati Reiman

Väljaande koostamist finantseerisid Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei

Informatsioon: EKI direktor

Marje Josing, tel 646 6439
19080 Tallinn, Rävälä 6
fax: 668 1240
e-mail: eki@ki.ee
<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	5
1. Majanduse areng 2012. aastal	8
1.1. Maailmamajanduse iseloomustus	8
1.2. Eesti majanduse lühiülevaade	9
2. Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise tulemused	14
2.1. Riikide üldine paremusjärjestus	14
2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes	17
2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime	22
3. Eesti majanduse konkurentsivõime Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	24
3.1. Majanduse seisund	24
3.2. Valitsuse töö tõhusus	33
3.3. Äritegevuse efektiivsus	37
3.4. Infrastruktuur	42
4. Eesti ettevõtluskeskkond Euroopa Liidu liikmesriikide võrdluses	48
4.1. Ettevõtete juhtide hinnangute koondtulemused	48
4.2. Ettevõtete juhtide hinnangud ettevõtluskeskkonna mõnede oluliste külgede kohta ..	50
5. Eesti konkurentsivõime tõstmisele suunatud tegevused	57
5.1. Euroopa semester – euroopa majanduspoliitika koordineerimine (Riigikantselei Strateegiabüroo)	57
5.2. EAS: ülevaade 2013. aasta tegevussuundadest (Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus)	60
5.3. KredEx tõstab ettevõtete konkurentsivõimet (Sihtasutus KredEx)	63
Lisa 1. Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tugevused ja nõrkused	69

SISSEJUHATUS

Globaliseerivas, järjest avatumas maailmas majanduslik konkurents üha teravneb ja põhimõtteliselt võivad sellest kõik riigid. See eeldab riikidelt aga üha kasvavaid pingutusi majanduse arenguks soodsate tingimuste loomisel, sest avatud maailm protektsionistlikke meetmeid ei aktsepteeri.

Riigid püüavad konkurentsivõitluses edukad olla, et parandada oma kodanike elujärge, tõsta rahva materiaalselt heaolu. Kõrge konkurentsivõime pole seejuures eesmärk isenees, vaid vahend kiirema arengu tagamiseks. Riik saab oma konkurentsivõime tõusule kaasa aidata luues arengut soodustava keskkonna ettevõtetele, sest vahetult toimub rahvusvaheline konkurents ikkagi ettevõtete vahel.

OECD defineerib riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet kui määra, mis näitab kui palju riik suudab vabades turumajanduslikes tingimustes toota kaupu ja teenuseid, mis vastavad rahvusvaheliste turgude nõuetele, samaaegselt suurendades oma elanike sissetulekuid. Seda konkurentsivõime aspekti nimetatakse **müügivõimeks**. Mitte vähemtähtis konkurentsivõime indikaator on riigi **välisinvesteeringute saamise võime** ehk atraktiivsus ettevõtluse asukohamaana. Riigid, kes saavad teistest rohkem välismaa otseinvesteeringuid, arenevad kiiremini ning on seeläbi teistest konkurentsivõimelisemad.

Riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet näitab samuti **maksebilanss**: positiivsed jooksev- ja finantskonto saldod annavad tunnistust riigi kõrgest ekspordivõimest ja heast välisinvesteeringute kliimast.

Käesolev aastaraamat Eesti majanduse rahvusvahelisest konkurentsivõimest on järje-

korras kolmeteistkümnes ning koostatud Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ja Riigikantslei tellimusel (rahastamisel). See tugineb Lausanne'i Rahvusvahelise Juhtimise Arendamise Instituudi (IMD) väljaandele „World Competitiveness Yearbook 2013”. IMD on riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise pioneer maailmas ja koostab vastavaid edetabeleide alates 1989. aastast. Eesti osaleb IMD projektis alates 2001. aastast.

IMD konkurentsivõime hindamise metoodika lähtub sellest, et riigi konkurentsivõime tugineb **neljale sambale**: avatus, haridus, ettevõtlikkus (loovus) ja majanduse arengutase (rikkus).

Uuringud on tõestanud, et **avatus** globaalsele majandusele on tugevas korrelatsioonis riigi elustandardiga. Vabalt liikuvad kaubad, teenused, inimesed ja kapital soodustavad lõppkokkuvõttes heaolu tõusu riigis. Veenvat tõestust on leidnud **haridustaseme** positiivne mõju riigi arengule ja konkurentsivõimele. Edukad riigid omavad üldreeglina arenenud haridussüsteemi ja rahva kõrgeimat haridustaset. Lisaks haridusele väärtustavad riigid rahva **loovuse** arendamist. See tõttu hoolitsetakse, et inimestel oleks tugev tegutsemismotivatsioon, et nad oleksid ettevõtlikud ja hoiaks oma kultuurilisi traditsioone. Alahinnata ei saa kõige öeldu juures asjaolu, et riigi konkurentsivõimet mõjutab oluliselt riigi majanduse **arengutase**, mis antud kontekstis tähendab vajaliku kapitali olemasolu, et arendada uusi tehnoloogiaid, täiustada infrastruktuuri jne.

IMD metoodika (statistiliste ja hinnanguliste näitajate valik) peab silmas, et lisaks 4-le sambale, nende arengutasemetele, sõltub

konkurentsivõime **majanduspoliitikast**, mida riigis rakendatakse. IMD hindab riigi tegevust oma konkurentsivõime tõstmisel valikutena vastandlike strateegiate vahel alljärgneval neljal teljel:

- atraktiivsus versus agressiivsus
- suletus versus globaalsus
- varad versus protsessid
- individuaalne risk versus sotsiaalsed garantiid.

IMD uuringud on näidanud, et strateegiate valikul pole üht ja ainsat „õiget” teed. Konkurentsivõime tõstmise strateegia võib erinevatel riikidel olla erinev, sõltuvalt nende suurusest, asukohast ja arengutasemest.

IMD näeb tervikuna konkurentsivõime arengut liikumises atraktiivsusele agressiivsusele. Samas aga aktsepteerides, et väike-riigid eelistavad õigustatult atraktiivsust, suuremad riigid agressiivsust. Valdkonniti tuleb atraktiivsus kasuks, näiteks, välisinvesteeringute oma riiki „meelitamisel”, agressiivsusest on kasu aga välisturgude hõivamisel.

Teljel suletus–globaalsus on üha edukamad olnud strateegiad, mis suuremal määral orienteeruvad avatusele (globaalsusele). Eriti kehtib see tootmise kohta, mis ei pea tingimata olema lõpptarbija lähedal. Selle strateegia kohaselt riigid soodustavad oma ettevõtete orienteerumist rahvusvahelistele turgudele, et toodangu suurendamise abil toota odavamini ja olla seeläbi hinnakonkurents edukamad.

Riigid võivad oma konkurentsivõime arendamisel panustada kas olemasolevatele loodusressurssidele (nende müümisele) või arendada olemasolevate või ostetud ressurside töötlemist. Uuringud on näidanud, et sageli on teistest konkurentsivõimelisemad ressurside poolest vaesemad riigid, sest nad peavad end rohkem arendama.

Riigi sotsiaalpoliitika kujundamisel on valik suuremast vabadusest ja individuaalsest riskist kuni kodanike laialdaste sotsiaalsete garantiideni. Tänapäeva maailmas ei ole riikide prioriteetid sellel teljel veel päris

selgelt välja kujunenud. Siiski liigub maailm (IMD hinnangul) rohkem individuaalse riski ehk Anglo-Saksi mudeli suunas. Seda võrreldes Põhjamaade sotsiaalsete garantiide mudeliga, mis tekitab eriti palju probleeme tööjõu vaba liikumise tingimustes.

Eeltoodust järeldub, et riigi rahvusvahelise konkurentsivõime õiglane hindamine on võimalik vaid laiapõhjalise ja mitmekülgse informatsiooni olemasolul. IMD arvestab seda ja nende poolt kasutatav metoodika näeb ette enam kui 300 kriteeriumi (üksiknäitaja) kasutamist. Nendest 2/3 on statistilised andmed (*hard data*) ja 1/3 hinnanguline informatsioon (*soft data*), mida kogutakse ettevõtjate küsitluse kaudu.

Kogu sisestatav informatsioon töödeldakse IMD poolt väljatöötatud metoodika alusel riikide konkurentsivõime reitinguks. Viimane väljendub riigi järjekorranumbrina edetabelis ning %-na esikohal oleva riigi konkurentsivõime näitajast. Kuna sisestatav informatsioon on erinevates mõõtühikutes, siis kasutatakse selle „ühismõõtsustamiseks” variatsioonianalüüsi meetodeid (standard- ja nominaalhälbe näitajaid).

Käesolev aastaraamat iseloomustab eelkõige Eesti majanduse konkurentsivõimet, selle erinevaid tahke, tugevusi ja nõrkusi. Kasutatud on 2012. a statistilisi andmeid ja 2013. a kevadel läbi viidud Eesti ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. Samas annab aastaraamat Eesti lugejatele ülevaate ka kõigi IMD projektis osalevate 60 riigi konkurentsivõimest, tuues ära nende kohad edetabelis ja konkurentsivõime indeksi esikohal oleva riigi suhtes (II ptk). Põhjalikumalt iseloomustatakse Eesti majanduse konkurentsivõimet võrdluses teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega (III ptk). Traditsiooniliselt antakse aastaraamatus ülevaade Eesti ettevõtetejuhtide hinnangutest siinsele ettevõtluskeskkonnale, kusjuures tänava võrreldakse Eesti ettevõtetejuhtide hinnanguid ka teiste EL liikmesriikide ettevõtetejuhtide hinnangutega, mis nad andsid oma riigi ettevõtluskeskkonna kohta (IV ptk). Viimane

viies peatükk tutvustab riigipoolset tegevust Eesti majanduse konkurentsivõime tõstmisel 2013. aastal. Veel on aastaraamatus ära toodud ülevaade majanduse arengust maailmas ja Eestis 2012. aastal, mis oli aluseks 2013. a konkurentsivõime edetabeli koostamisel (I ptk).

Käesoleva väljaande kasutajatena on silmas peetud valitsusasutusi, ettevõtete liituseid, ettevõtete töötajaid ja paljusid teisi inimesi, kes on seatud hea seisma Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime eest.

Raamat peaks kasulik olema ka Eesti investoritele, eksportööridele, õppejõududele ja üliõpilastele ülevaate saamiseks Euroopa Liidu liikmesriikide majandusest ja sealsest ettevõtluskeskkonnast.

Aastaraamatu tegemist toetasid rahaliselt Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Riigikantselei, kes sellega soovivad panustada Eesti ettevõtete ekspordivõime arendamisse.

Eesti on väike, kuid ambitsioonikas riik, kes teeb suuri pingutusi ajaloolisest arengupeatusest ülesaamiseks ja majanduslikult arenenud riikidele järele jõudmiseks. Sooviks, et käesolev aastaraamat innustaks ja toetaks neid pingutusi.

1. MAJANDUSE ARENG 2012. AASTAL

1.1. Maailmamajanduse iseloomustus¹

Majandusaasta 2012 algas optimistlikult, kuid meeolude paranemine osutus lühiajaliseks. Arenenud riikide majanduskasv aeglustus, mitmetes euroala riikides süvenes võlakriis ja teravnesid pinged finantsturgudel. Majanduskasv aeglustus ka mitmes arenevas riigis, kuid jäi arenenud riikide omast siiski kiiremaks. Kasvu pärssisid sotsiaalsed rahutused Lähis-Ida ja Põhja-Aafrika riikides. Aasta keskpaigas ebakindlus maailmamajanduses mõnevõrra vähenes, seda osaliselt euroala riikide sihikindla tegevuse toel pangandussektori tugevdamisel. Samas pärssisid majandusaktiivsust naftatarnete häired ja tõusnud energiahinnad. Üldiselt jäi maailmamajanduse kasvu tempo nõrgaks ja taastumine aeglaseks. **Majanduse kasvutempo** võrreldes 2011. aastaga aeglustus ja oli esialgsel hinnangul umbes 3% (2011. aastal 3,8%).

Maailmakaubanduse jaoks oli 2012. aasta samuti ebaedukas. Juba 2010. aastal alguse saanud mõõn süvenes veelgi. Esialgsel hinnangutel aeglustus kaubanduse kogumahu kasv 2012. aastal 2,2%-ni, seda 2011. a 5,8%-lt. Seejuures impordi kasv kogu maailmas pidurdus majanduskasvust isegi kiiremini. Euroopas valitsenud suur ebakindlus ja vähenenud kindlustunne pärssisid nõudlust kestvus- ja investeerimiskaupade järele.

Tööpuudus püsis kogu 2012. aasta kõrge, kuid võrreldes 2011. aastaga olid trendid majanduspiirkonniti erinevad. Tööpuudus vähenes USA-s, Kanadas ja Jaapanis, kuid jätkas kasvu euroalal.

Tarbijahindade inflatsioon aeglustus 2012. aastal ja seda eelkõige arenenud majanduspiirkondade arvel. OECD riikide keskmine tarbijahindade kallinemine oli 2012. aastal 2,2% (2011. a 2,9%). Ilma toiduainete- ja energiahindadeta oli see 1,8%. Ekspertide hinnangul hoidis hinnasurvet vaos nõrk ülemaailmne majanduskeskkond.

Suuremate majanduspiirkondade ja riikide kohta võib lisada järgmist:

Ameerika Ühendriikide majanduses jätkus 2012. aastal taastumine kriisist ning majanduskasv oli mõnevõrra kiirem kui eelmisel aastal – 2012. a 2,2%, 2011. a 1,8%. Seejuures esimesel poolaastal oli majanduse reaalkasv aeglaseks, kuna seda pidurdasid mure maailmamajanduse väljavaadete pärast ja sellest tulenevalt valitsussektori kulutuste vähendamine ja eratarbimise kasvu aeglustumine. Teisel poolaastal sai SKP kasv pisut hoogu juurde ja seda suuresti eluasemeturu elavnemise arvel. Jooksevkonto puudujääk püsis 2011. a tasemel ehk u 3% SKP-st. Tööhõive kasvas dünaamilisemalt kui 2011. aastal, mistõttu tööpuudus vähenes 2012. aastal 8,1%-ni (2011. a 8,9%). Aasta inflatsiooniks kujunes 2,1%, mis on 1,1%-punkti võrra madalam eelneva aasta tasemest (2011. a 3,2%). USA föderaalelarve puudujääk vähenes 2012. aastal 7,0%-ni SKP-st, kuid riigivõlg kasvas ja ulatus aasta lõpus 73%-ni SKP-st.

Jaapani majanduskasv oli 2012. aastal väga kõikuv. Esimeses kvartalis oli kasv valdavalt tänu sisenõudluse kiirele kasvule stabiilne. Teises kvartalis hakkas kasv aeglustuma, seda suuresti ülemaailmse nõudluse

¹ Euroopa Keskpannga aastaaruanne 2012. a andmetel

vähendamise tõttu. Nõrga sisenõudluse ja välisõudluse vähendamise tõttu pidurdus majanduskasv kolmandas kvartalis märkimisväärselt, vaid neljandas kvartalis olukord natuke paranes (2012. a SKP 1,9%). Aastainflatsioon oli I poolaastal positiivne, kuid pöördus aasta teisel poolel negatiivseks, kusjuures põhiinflatsioon (v.a toiduained ja energia) oli kogu 2012. aasta jooksul negatiivne, seda vaatamata Jaapani Keskpanga majandust toetavale rahapoliitikale.

Arenevate Aasia riikide majanduskasv jätkas 2012. aastal aeglustumist: SKP aastakasv langes ligikaudu 5,9%-ni, mis on tunduvalt alla pikaajalise keskmise. Ekspordikasv pidurdus märkimisväärselt, seda eelkõige majanduskasvu aeglustumise tõttu Euroopas ja muudes arenenud piirkondades. Sisenõudlus püsis enamuses riikides kõrge. Inflatsioonitempo mõnevõrra aeglustus, seda tänu rahvusvaheliste toiduainehindade langusele. Hiina SKP reaalkasv langes 2012. aastal 7,8%-ni (2011. a 9,3%). Tarbimine ja investeerimine toetasid SKP reaalkasvu peaaegu võrdselt, netoekspordi panus oli aga pisut negatiivne. Ehitustegevus hoogustus aasta lõpus, toiduainete hindade languse tõttu vähenes inflatsioon kogu aasta jooksul. Aasta inflatsiooniks kujunes 2,6% võrreldes 5,4%-ga 2011. aastal. Kuna impordi kasv aeglustus ekspordi omast kiiremini, siis kaubanduse ülejääk oli 233 mld USD (2011. a 158 mld USD). 2012. aasta

lõpuks olid Hiina välisreservid kasvanud 3,3 triljoni USD dollarini (2011. a detsembris 3,2 triljonit dollarit).

Ladina-Ameerika riikide majanduskasv 2012. aastal üldiselt aeglustus kahanenud välisõudluse tõttu. Lisaks surusid maailmajanduse nõrgenenud väljavaated toorme hindu allapoole ning vähendasid toormeeksportijate kasumit. Viimaste arvele langeb aga ligikaudu kolmveerand piirkonna kogutoodangust. Ladina-Ameerika riikide SKP reaalkasv oli 2012. aasta I poolal 3,1% (2011. aastal 4,5%). Majanduskasvu tähtsaim mootor oli endiselt eratarbimine, kuid vähemal määral panustas majanduskasvu ka valitsemissektori tarbimise kasv. Majanduskasvu pidurdas netoeksport ning samuti investeeringud. Ladina-Ameerika suurima riigi Brasiilia majanduskasv aeglustus märkimisväärselt, kuna välisõudlus vähenes oodatust rohkem ja sisenõudlus taastus nõrgemalt (SKP reaalkasv I poolaastal 0,6%). Aasta keskmine tarbijahindade inflatsioon aeglustus 2012. aastal 6,2%-ni (2011. a 6,9%). Aasta viimastel kuudel Ladina-Ameerika maade majanduskasv sai natuke hoogu juurde. Olukord tööturul oli suhteliselt hea ning tööpuudus väike. Piirkonna finantsturud olid üldiselt vastupidavad ja enam arenenud finantssektoriga riikide (Brasiilia, Mehhiko, Tšiili) pangasektorid püsisid tugevad.

1.2. Eesti majanduse lühiülevaade

Vaatamata Euroopa Liidu ja eriti euroala raskustele (mis küll aasta jooksul mõnevõrra nõrgenesid) arenes Eesti majandus 2012. aastal suhteliselt edukalt. Lisaks rahuldavale (potentsiaalilähedasele) majanduskasvule võib positiivsele poolele kanda oodatust kõrgema tööhõive, rekordilise ekspordikäibe

ning eelkõige majanduse paranenud makrotasakaalu.

Majandusaasta edukust võib suuresti seostada kriisiaastate korrastava ja aktiveeriva järeelmõjuga, mis eelkõige väljendus reaal-majanduse efektiivsuse ja kasumlikkuse tõususe ning uute äriettevõtete aktiivses rajamises. Aastat jääb iseloomustama ka valit-

suse aktiivne tegevus eelarve- ja kokkuhoiupoliitika alal ning samuti meetmed riigi konkurentsivõime tõstmiseks. Teatud mööndustega võib väita, et Eesti majandus tuli teisel euroaastal edukalt kriisist välja.

Sisemajanduse koguprodukti (SKP) reaalkasv 2012. aastal oli 3,9% ja nominaalkasv 7,4%. SKP jooksevhindades moodustas 17,4 mld eurot (2011. aastal 16,0 mld eurot, kriisieelsel 2008. a 16,2 mld eurot). Kvartalite lõikes oli majanduse reaalkasv järgmine: I kv 5,0%, II kv 2,5%, III kv 3,5% ja IV kv 4,9% (võrreldes eelmise aasta vastava perioodiga). Majandusharude lõikes panustas majanduskasvu kõige enam ehitus ning veonduse ja laonduse tegevusalad. Majanduskasvu pidurdas kõige enam töötlev tööstus, kinnisvaraala tegevus ning finants- ja kindlustustegevus.

SKP arvestus **tarbimismeetodil** näitab, et majandusareng tugines eelkõige suurenenud sisemajanduse nõudlusel, mis kasvas 5,5%. Sisenõudluse komponentidest oli kiireim kasv investeeringutel (10,8%) ning vähemal määral kasvasid eratarbimiskulud (4,9%). Investeeringute osakaal SKP-s tõusis 25,2%-le (eelmisel aastal 23,6%), eratarbimiskulutuste ja avaliku sektori lõpptarbimiskulude osakaalud olid vastavalt 49,7% ja 19,2% (eelmisel aastal vastavalt 49,1% ja 19,2%).

Tööhõive (aasta keskmine hõivatute arv) kasvas 2012. aastal 15 tuh inimese ehk 2,5% võrra ja moodustas aasta keskmisena 624 tuh inimest (rekordilisel 2008. aastal oli hõive 656 tuh in). Hõivatute arv oli kõrgeim III kvartalis, moodustades siis 640 tuh in. Tegevusalade lõikes oli töötajaid (aasta keskmisena) töötlevas tööstuses 113,2 tuh in, kaubanduses 73,4 tuh in, hariduses 57,2 tuh in, ehituses 56,0 tuh in, logistikas 45,7 tuh in jne. Tööhõive **määr** oli IV kvartalis 61%, mis jääb siiski enam kui 2%-punkti alla rekordilise 2008. a III kv tasemele – 63,3%.

Töötuse määr alanes 2011. aasta 12,5%-lt 2012. aastal 10,2%-le, olles madalaim III kvartalis – 9,0%. Aasta keskmine tööpuudus (töötute arv) vähenes 16 tuhande inimese

võrra (2011. a oli 87 tuhat, 2012. a 71 tuhat), sealhulgas pikaajaline töötus vähenes 11 tuhande võrra. Vabu töökohti oli IV kvartalis 6500 ehk 4,3% rohkem kui aasta varem.

Tarbimahinnad tõusid 2012. aastal keskmiselt 3,9% (2011. a 5,0%), seejuures I kv 4,4%, II kv 3,9%, III kv 3,7% ja IV kv 3,7%. Hinnatõusu põhjustasid kõige enam elektri, soojusenergia ja kütte 11,4%-line kallinemine, mis andis hindade kogutõusust üle poole ning toidukaupade (koos mitteamkohoolsete jookidega) 3,8%-line ja mootorikütuse 9,0%-ne hinnatõus, mis andsid kumbki veel viiendiku. Odavnesid vaid sideteenused (7%) ja tervishoid (0,6%).

Kaupade ekspordikäive oli rekordiline ning moodustas 2012. aastal jooksevhindades 12,6 mld eurot ehk 5,6% enam kui 2011. aastal, mil eksport kasvas koguni 37%. Kvartalite lõikes oli ekspordikäive järgmine: I kv 3,00 mld eurot, II kv 3,09 mld kv, III kv 3,30 mld eurot ja IV kv 3,16 mld eurot. Ekspordi peamised sihtriigid olid Rootsi (osakaal 16%), Soome (15%) ja Venemaa (12%). Euroopa Liidu liikmesriikide osa ekspordis oli 66% ehk sama, mis 2011. aastal. Eksport kasvas teistest riikidest kiiremini Venemaale (16%) ja Leetu (23%). Kõige enam eksporditi masinaid ja seadmeid (29% koguekspordist), mineraalseid kütuseid (15%) ning põllumajandussaaduseid ja toidukaupu (9%). Eesti töötleva tööstuse ettevõtted ekspordisid oma toodangust üle 70%. Kõik see kinnitab Eesti ettevõtete suhteliselt head rahvusvahelist konkurentsivõimet.

Kaupade import moodustas 2012. aastal jooksevhindades 13,8 mld eurot ja ületas eelneva aasta taseme 9,0% võrra, seda vaatamata väga kõrgele võrdlusbaasile (2011. a kasv 36,5%). Kvartalite lõikes oli impordikäive üsna ühesugune: I kv 3,27 mld eurot, II kv 3,43 mld eurot, III kv 3,54 mln eurot, IV kv 3,53 mld eurot. Imporditi kaupu eelkõige Soomest (15%), Saksamaalt (10%) ja Rootsist (10%). Seejuures kõige kiiremini kasvas import Soomest (25%) ja Leedust (14%). EL27 osakaal impordis oli 80%.

Peamiselt imporditi masinaid ja seadmeid (29% kogu impordist), mineraalseid kütuseid (15%) ning põllumajandussaaduseid ja toiduaineid (10%).

Väliskaubavahetuse bilanss oli mõõdukas miinuses – 1,2 mld eurot, mis moodustas natuke üle kolmandiku rekordilisest puudujäägist buumiajal (2007. a – 3,41 mld eurot), kuid oli ligi kaks korda suurem kui 2011. aastal (0,66 mld eurot). Suurim puudujääk Eestil oli kaubavahetuses Saksamaa ja Poolaga. Kaubagrupiti oli suurim kaubavahetuse puudujääk transpordivahendite osas (626 mln eurot) ning suurim ülejääk puidu ja puidutoodete osas (607 mln eurot).

Teenuste käibe bilanss oli 2012. aastal traditsiooniliselt positiivne, kusjuures eksport moodustas jooksevhinnas 4,2 mld eurot ja import 3,0 mld eurot. Teenuste **eksport** kasvas 8% ning seda eelkõige turismisektori arvel. Vähenes transiiditeenuste eksport. Teenuste **import** suurenes 13% ja suuremal määral põhjustas seda turismisektor (Eesti elanike välisreisid). Teenuste käibe positiivne saldo (1,2 mld eurot) ei suutnud siiski katta väliskaubavahetuse puudujääki ning üle kolme aasta oli **jooksevkonto** taas negatiivne. Täpsemalt moodustas jooksevkonto defitsiit 204 mln eurot ehk 1,2% SKP suhtes (2011. aastal oli positiivne saldo 2,1%).

Keskmine brutopalk tõusis 2012. aastal 5,7% ja oli 887 eurot. Tegevusalade lõikes olid kõrgemad palgad (IV kv andmetel) info ja side alal – 1448 eurot ning finants- ja kindlustustegevuses – 1407 eurot. Pidades silmas, et tarbijahinnad tõusid 3,9%, siis reaalpalk kasvas 2012. a 1,7% ning palga realkasv leidis aset kõikides kvartalites.

Kinnisvaraturg elavnes kolmandat aastat järjest ja on lähenemas buumieelsele (2003. a) tasemele. Võrreldes 2011. aastaga kasvas kinnisvaratehingute arv 12% ja tehinguid tehti 36,2 tuhat (2011. aastal 32,5 tuhat tehingut). Tehingute kogumaksumuseks kujunes 1,7 mld eurot, mis on 13% enam kui 2011. aastal. Keskmine kinnisvaratehingu maksumus oli 47,7 tuhat eurot ehk

1% enam kui 2011. aastal. Ligi pooled tehingud tehti korteriomandiga. Nende tehingute arv kasvas aastaga 17% ja kogumaksumus enam kui veerandi võrra. Korteriomandi keskmine tehinguhind tõusis 8% ning ühe ruutmeetri keskmine maksumus oli 760 eurot. Kinnisvaraturu arengut 2012. aastal soodustas lisaks tulude kasvule odav laenu raha. Võrdluseks olgu märgitud, et buumiaja rekordaastal (2006. aastal) sooritati 62,8 tuhat kinnisvaratehingut kogumaksumusega 4,8 mld eurot.

Laenuvõtte kolmeaastase vaheaja järel taas vähesel määral elavnes, seda eelkõige ettevõtete arvel. Ettevõtete laenuvajadust suurendasid kasvanud müügikäive ja suurenenud investeringud. Samas aitas kasumite kasv ettevõtteid investeringuid rahastada varasemast suuremal määral oma allikatest (omakapitalist). Lisaks kasvas otselaenamine välismaalt, mis mõnel kuul ulatus kolmandikuni võlakohustustest. Siiski suurenes 2012. a laenamine ka Eestis tegutsevatest pankadest – kasv ligikaudu 20% võrreldes eelmise aastaga. Ettevõtete laenujääk suurenes aasta lõpuks 5% (aasta võrdluses). Majapidamiste (perede) finantspositsioon aasta jooksul paranes, seda tänu finantsvarade kasvule. **Hoiuste** aastakasv ulatus aasta lõpuks 9%-ni. Majapidamiste laenukäitumine oli endiselt ettevaatlik: uusi laene võeti eeskätt eluaseme või auto soetamiseks, mitte-eluasemelaenude maht vähenes jätkuvalt. Kuid ka eluasemelaenude portfell tervikuna aasta jooksul vähenes. Euroala võlakriisist tingituna ja pankade konservatiivsemaks muutumise tõttu laenuitingimused mõnevõrra karmistusi ja intressimarginaalid natuke tõusid. 2012. aasta lõpul moodustas laenujääk 14,1 mld eurot ehk sama, mis 2011. a lõpul. Rahasäästud pankades olid aasta lõpuks tõusnud 12,6 mld euronit (aasta varem 11,6 mld eurot), millest elanikele (majapidamistele) kuulus 5,1 mld eurot (kasv u 9%).

Äriettevõtete tegevust 2012. aastal iseloomustavad järgmised andmed: kaupade ja teenuste kogukäive moodustas 46,3 mld eurot, mis on 10% enam kui aasta varem,

kogukasum oli 2,9 mld eurot ehk 7% enam kui 2011. a. Ettevõtete investeeringud olid 2,7 mld eurot ja kasvasid aastaga 12%. Ettevõtlussektori tunnitootlikkus (puhta lisandväärtuse alusel) suurenes 3%.

Töötleva tööstuse toodang (püsihindades) jäi eelmise aasta tasemele (kasv 0%), seda osaliselt väga kõrge võrdlusbaasi tõttu (kasv 2011. a 16,8%). Kaupade **jaemüük** püsihindades kasvas 8% ning **ehitustööde maht** püsihinnas moodustas 2,1 mld eurot ehk kasvas 19%. Olgu veel märgitud, et **valitsemissektori koondeelarve** oli tasakaalus, kuid **keskvalitsuse** kulutused ületasid tulused 0,7 mln euro võrra.

Lisame ülaltoodule valiku **rahvusvaheliste reitinguagentuuride** hinnanguid, mis iseloomustavad Eesti positsiooni võrreldes teiste riikidega (seisuga 4. detsember 2013. a).

- **Rahvusvaheline konkurentsivõime reiting** (Institute for Management Development, Lausanne)

36. koht 59 riigi arvestuses (mai 2013). Reiting iseloomustab Eesti majanduse seisundit, valitsuse töö tõhusust, äritegevuse efektiivsust ja infrastruktuuri arengutaset. Võrreldes aasta varasemaga on reiting viie koha võrra langenud.

- **Globaalne konkurentsivõime reiting** (World Economic Forum, Geneva)

32. koht 144 riigi võrdluses (september 2013). Reiting iseloomustab riigi võimet tagada jätkusuutlik majanduskasv keskpikal perioodil. Tugineb informatsioonile, mis iseloomustab riigi arengutaset sõltuvalt sellest, kas areng toimub ressursside, tehnoloogia või innovatsiooni baasil. Võrreldes aasta varasemaga on reiting 2 koha võrra paranenud.

- **Rahvusvaheline inimarengu indeks** (ÜRO)

34. koht 187 riigi edetabelis (14. märts 2013). Indeks arvestab elanike haridustaset, eluiga, majanduse arengutaset jne. Võrreldes eelmise aastaga jäi Eesti koht edetabelis samaks.

- **Rahvusvaheline majandusvabaduse indeks** (The Heritage Foundation)

13. koht 177 riigi võrdluses (jaanuar 2013). Hindamise aluseks on kaubanduspoliitika, riiklik sekkumine, rahanduspoliitika, musta turu osakaal majanduses jne. Võrreldes möödunud aastaga on Eesti 3 kohta tõusnud.

- **Rahvusvaheline pikaajaliste väliskohustuste täitmise võimet iseloomustav reiting** (Standard & Poor's)

Reitinguagentuur Standard & Poor's (S&P) jättis 2013. a augustis Eesti riigireitingu AA– (väljavaade negatiivne) tasemele. Aluseks on riigis läbiviidud struktuurireformid, otseinvesteeringute maht, fiskaal- ja rahapoliitika.

- **Rahvusvaheline korruptsioonitajumise indeks** (Transparency International)

28. koht 177 riigi edetabelis (detsember 2013). Esikohal olevas riigis on korruptsioon väikseim. Aastaga on Eesti positsioon 4 koha võrra paranenud.

- **Rahvusvaheline infotehnoloogia indeks** (World Economic Forum)

22. koht 144 riigi võrdluses (september 2013). Aluseks on IT kasutamine riigi majanduse edendamisel. Võrreldes aasta varasemaga on Eesti kahe koha võrra tõusnud.

- **Turismi konkurentsivõime indeks** (World Economic Forum)

Eestile kuulub 140 riigi hulgas 30. koht (märts 2013). Langus aastaga 5 kohta. Indeks võtab arvesse riigis valitsevat turvalisust, transpordi- ja IT infrastruktuuri, loodus- ja kultuuriressursse, tervishoiu- ja hügieenitingimusi jne.

Sisemajanduse koguprodukt tegevusalade lõikes
(miljonit eurot)

Tegevusala	Jooksevhindades			2005. a püsihindades		
	2011	2012	Osatähtsus 2012. a, %	2011	2012	Muutus, %
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	567	627	4,1	406	456	12,4
Mäetööstus	188	203	1,3	121	118	-2,3
Töötlev tööstus	2 325	2 329	15,4	2 106	2 065	-1,9
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	498	536	3,5	292	303	3,8
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	132	140	0,9	79	84	5,6
Ehitus	984	1 181	7,8	877	986	12,5
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootor- rataste remont	1 726	1 871	12,3	1 282	1 340	4,5
Veondus ja laondus	1 165	1 244	8,2	729	826	13,2
Majutus ja toitlustus	220	256	1,7	194	202	4,3
Info ja side	667	714	4,7	600	663	10,5
Finants- ja kindlustustegevus	545	479	3,2	406	359	-11,4
Kinnisvaraalaane tegevus	1 610	1 802	11,9	1 254	1 257	0,3
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	627	662	4,4	478	489	2,4
Haldus- ja abitegevused	524	590	3,9	362	406	12,3
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	945	993	6,6	591	602	1,8
Haridus	646	666	4,4	464	467	0,7
Tervishoid ja sotsiaal- hoolekanne	495	522	3,4	334	338	1,3
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	183	212	1,4	122	136	11,2
Muud teenindavad tegevused	117	133	0,9	82	93	13,6
LISANDVÄÄRTUS KOKKU	14 165	15 160	100,0	10 782	11 214	4,0
Neto-tootemaksud	2 051	2 255		1 465	1 516	3,5
SKP TURUHINDADES	16 216	17 415		12 243	12 725	3,9

2. RIIKIDE RAHVUSVAHELISE KONKURENTSIVÕIME HINDAMISE TULEMUSED

2.1. Riikide üldine paremusjärjestus

IMD World Competitiveness Yearbook 2013 toob tänavu ära 60 riigi konkurentsivõime hindamise tulemused. Hindamisel kasutati valdavalt 2012. a statistilisi andmeid ning 2013. a kevadel nendes riikides läbi viidud ettevõtetejuhtide küsitluse tulemusi. IMD aastaraamatu üldedetabelis on

toodud kõigi riikide kohad paremusjärjestuses ning iga riigi konkurentsivõime indeks (%), mis on leitud riigi konkurentsivõime näitaja (kogutud punktide) jagamisel esikohal oleva riigi vastava näitajaga. Alljärgnevalt toome ära üldedetabeli, millele on meie poolt lisatud eelmise aasta tulemused.

Riikide rahvusvahelise konkurentsivõime 2013. aasta üldedetabel

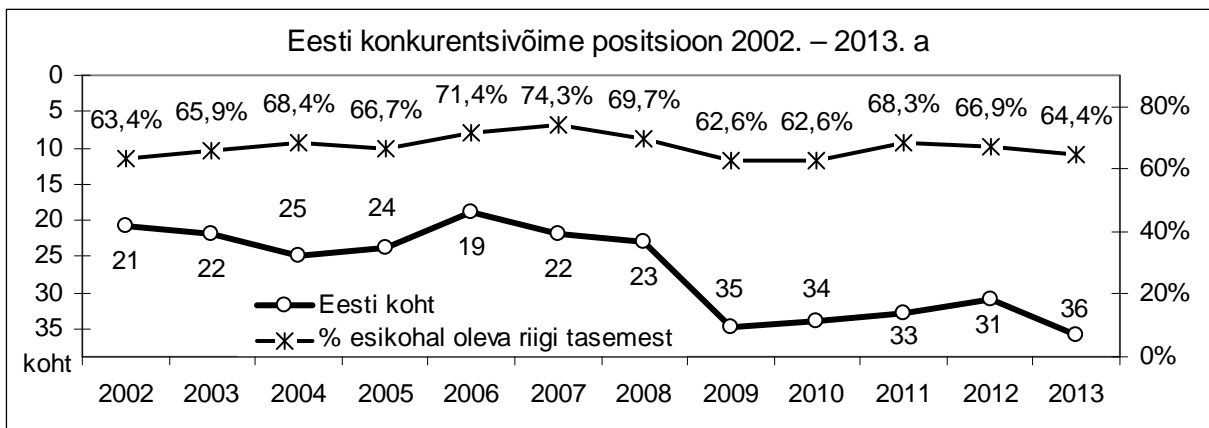
Riik	2013		2012	
	koht	tulemus (USA = 100)	koht	tulemus (Hongkong = 100)
USA	1	100,0	2	97,8
Šveits	2	93,4	3	96,7
Hongkong	3	92,8	1	100,0
Rootsi	4	90,5	5	91,4
Singapur	5	89,9	4	95,9
Norra	6	89,6	8	89,7
Kanada	7	89,1	6	90,3
Araabia ÜE	8	88,4	16	82,5
Saksamaa	9	86,2	9	89,3
Katar	10	85,5	10	88,5
Taiwan	11	85,2	7	90,0
Taani	12	83,5	13	84,9
Luksemburg	13	83,3	12	86,1
Holland	14	83,2	11	87,2
Malaisia	15	83,1	14	84,2
Austraalia	16	80,5	15	83,2
Iirimaa	17	79,6	20	78,5
Suurbritannia	18	79,2	18	80,1
Iisrael	19	78,2	19	78,6
Soome	20	78,2	17	82,5
Hiina	21	77,0	23	75,8

Riik	2013		2012	
	koht	tulemus (USA = 100)	koht	tulemus (Hongkong = 100)
Korea	22	75,2	22	76,7
Austria	23	74,7	21	77,7
Jaapan	24	74,5	27	71,4
Uus-Meremaa	25	73,9	24	74,9
Belgia	26	73,1	25	73,5
Tai	27	73,0	30	69,0
Prantsusmaa	28	71,3	29	70,0
Island	29	69,0	26	71,5
Tšiili	30	68,0	28	71,3
Leedu	31	66,5	36	63,4
Mehhiko	32	65,6	37	63,2
Poola	33	65,4	34	64,2
Kasahstan	34	64,9	32	66,9
Tšehhi	35	64,6	33	66,2
Eesti	36	64,4	31	66,9
Türgi	37	63,6	38	62,2
Filipiinid	38	63,1	43	59,3
Indoneesia	39	61,8	42	59,5
India	40	59,9	35	63,6
Läti	41	58,7	-	-
Venemaa	42	56,8	48	55,2
Peruu	43	56,6	44	58,7
Itaalia	44	56,3	40	60,6
Hispaania	45	56,3	39	61,1
Portugal	46	56,2	41	60,4
Slovakkia	47	54,5	47	55,7
Kolumbia	48	54,4	52	51,9
Ukraina	49	54,2	56	46,9
Ungari	50	53,5	45	57,3
Brasiilia	51	53,0	46	56,5
Sloveenia	52	51,0	51	53,0
Lõuna-Aafrika Vabariik	53	50,6	50	53,2
Kreeka	54	50,0	58	43,1
Rumeenia	55	49,7	53	48,9
Jordaania	56	48,8	49	53,2
Bulgaaria	57	47,8	54	48,5
Horvaatia	58	44,1	57	45,3
Argentiina	59	42,3	55	48,2
Venezuela	60	31,9	59	31,5

Tabelis toodust nähtub, et **Eesti** on IMD 2013. aasta edetabelis 60 riigi võrdluses 36. kohal ning meie konkurentsivõime moodustab 64,4% 1. kohal oleva USA suhtes. Eestiga ligilähedane konkurentsivõime on Poolal, Kasahstanil, Tšehhil ja Türgil (kõigil jääb indeks vahemikku 63,6...65,4%). Võrreldes eelmise aasta edetabeliga on Eesti langenud 5 kohta ja meie konkurentsivõimeindeks on langenud 2,5%-punkti võrra. Ette rutates olgu märgitud, et Eesti langust on kõige enam põhjustanud (komponentide

lõikes) valitsuse tõhususe vähenemine (langus 24. kohalt 30.-le kohale) ning arvestatavat mõju on avaldanud ka ettevõttele juhtide poolt varasemast madalamad hinnangud Eesti ettevõtluskeskkonnale. Eestist on aastaga möödunud Kasahstan, Tšehhi, Poola, Mehhiko ja Leedu.

Eesti konkurentsivõime positsioon on läbi aegade kõikunud 19. ja 36. koha vahel, kusjuures kõrgeim koht oli 2006. aastal (vt joonis).

2013. a üldedetabelist saab teha veel järgmised tähelepanekud:

- Maailma kõige konkurentsivõimelisem riik käesoleval aastal on USA, kes eelmisel aastal oli teine ja möödus nüüd Hongkongist, kes on langenud 3. kohale. Analüütikute jaoks pole USA esikoht ootamatuseks, kuna on sellel kohal olnud korduvalt ka varem.
- Edetabeli TOP 10 on läbi aegade olnud suhteliselt püsiv. Käesoleval aastal on toimunud esikümnest üks väljalangemine, selleks on Taiwan, kes pidi oma 7. koha välja vahetama 11. koha vastu. Tema asemel tõusis TOP 10-sse (8. kohale) Araabia Ühendemiraadid, tehes seda tagasihoidlikult 16. kohalt. TOP 10 sees on ka mõned kohavahetused aset leidnud. Ülespoole nihkumist on taas näidanud Šveits, kes veel üleeelmisel aastal oli 5.-es. Samuti on tõusnud Norra, kes 2 aastat tagasi oli 13. kohal.

- Käesoleva aasta edetabeli suuremad tõusjad (võrreldes eelmise aastaga) on lisaks varem märgitud Araabia Ühendemiraatidele (+8 kohta): Ukraina (+7 kohta), Venemaa (+6 kohta), Leedu, Mehhiko ja Filipiinid (kõik +5 kohta). Suuremad langejad on: Jordaania (-7 kohta), Hispaania (-6 kohta) ning Brasiilia, Ungari, Portugal, India ja Eesti (-5 kohta).

- Euroopa Liiduga peale 2004. aastat liitunud riikidest (12 riiki) on IMD aastaraamatus esindatud 10 riiki. Nende kohad edetabelis on: Leedu (31. koht), Poola (33. koht), Tšehhi (35. koht), Eesti (36.), Läti (41.), Slovakkia (47.), Ungari (50.), Sloveenia (52.), Rumeenia (55.), Bulgaaria (57.). Nendest vaid kaks (Leedu ja Poola) suutsid oma kohta edetabelis parandada.

- IMD projektis käesoleval aastal osalenud 60 riigist on 6 kõige nõrgemat (lõpust alates) Venezuela, Argentiina, Horvaatia, Bulgaaria, Jordaania ja Rumeenia.

- Võla- ja eelarvekriisis vaevlevatest EL liikmesriikidest on Portugal langenud 41.-lt kohalt 46.-le kohale, Hispaania 39.-lt 45.-le kohale, Itaalia 40.-lt 44. kohale. Oma positsiooni on parandanud vaid Kreeka (58.-lt 54.-le) ja Iirimaa (20.-lt 17.-le).

Lisaks üldedetabelile koostas IMD ka tänava konkurentsivõime kohta mitu alamedetabelit: 2 riikide elanike arvu, 2 majandusliku arengutaseme ja 3 territoriaalsete tunnuste alusel. Need edetabelid näitavad järgmist:

- **Väikeste** (alla 20 milj elanikuga) riikide grupis (31 riiki) juhivad tänava (esimesed 6 paremusjärjestuses): Šveits, Hongkong, Rootsi, Singapur, Norra ja Araabia Ühendemiraadid. Uustulnuk selles grupis on Araabia Ühendemiraadid, kes tõrjus TOP 6-st välja Katari. Eestile kuulub väikeste riikide arvestuses 22. koht Tšehhi järel ja Läti ees. Eesti on langenud kolme koha võrra.
- **Suurte** (üle 20 milj elanikuga) riikide grupis (29 riiki) kuuluvad tänava juhtgruppi USA, Kanada, Saksamaa, Taiwan, Malaisia ja Austraalia. Samad riigid olid ka eelmisel aastal TOP 6-s.

- **Majanduslikult enam arenenud** (SKP inimese kohta üle 20 tuh USD) riikide konkurentsivõime alamedetabelit juhivad: USA, Šveits, Hongkong, Rootsi, Singapur ja Norra. Kõik need riigid kuuluvad ka üldedetabeli esimese 6 riigi hulka. See näitab, et tootlikus (SKP inimese kohta) on otseselt seotud konkurentsivõimega.

- **Majanduslikult vähem arenenud** (SKP inimese kohta alla 20 tuh USD) riikide 6 konkurentsivõimelisemat on Malaisia, Hiina, Tai, Tšiili, Leedu ja Mehhiko. Eesti on selles arvestuses langenud tänava eelmise aasta 6. kohalt 10. kohale.

- **Territoriaalse tunnuse järgi** moodustatud Euroopa – Lähis-Ida – Aafrika grupis on 38 riiki ning 6 tugevamat nendest on Šveits, Rootsi, Norra, Araabia Ühendemiraadid, Saksamaa ja Katar (kõik peale Araabia Ühendemiraatide ja Katari on Euroopa riigid). Eestile kuulub selles arvestuses Tšehhi järel 22. koht (eelmisel aastal 17. koht). Aasia – Vaikse ookeani riikide grupi eesotsas on Hongkong, Singapur ja Taiwan (kokku on 13 riiki). Ameerika riikide gruppi (9 riiki) juhivad USA, Kanada ja Tšiili.

2.2. Riikide paremusjärjestus konkurentsivõime faktorite lõikes

IMD kasutas riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisel käesoleval aastal 333 kriteeriumit (kvantitatiivset ja kvalitatiivset näitajat). Vastavalt IMD poolt välja töötatud metoodikale ühendati kogutud informatsioon töötamise esimesel etapil 20 alamfaktoriks ja teisel etapil viimased omakorda 4 faktoriks. Nendeks faktoriteks on:

- **Majanduse seisund**, mis näitab, kuidas aruandeaastal arenes riigi majandus. Faktor iseloomustab siseriikliku majanduse olukorda, rahvusvahelise kaubavahetuse arengutaset, välismaiste otseinvesteeringute mahtu, tööhõive olukorda riigis ning hindade taset.

Majanduse seisundi hindamiseks kasutas IMD tänava 79 kriteeriumit, nendest 6 olid kvalitatiivsed näitajad (ettevõtetejuhtide küsitluse teel saadud hinnangud).

- **Valitsuse (töö) tõhusus**, mis näitab, mil määral valitsuse tegevus on kooskõlas riigi konkurentsivõime edendamise huvidega. Võetakse arvesse riigieelarve tasakaalustatus, maksude tase, riigi institutsioonide arengutaset jne. Faktori kvantitatiivse väärtuse arvutamiseks kasutas IMD tänava 70 kriteeriumit (näitajat), nendest 34 olid kvalitatiivsed (küsitluse tulemused).

- **Äritegevuse efektiivsus**, mis iseloomustab, kuidas innovaatsel, kasumlikult ja usaldusväärsetel ettevõtetel tegutseda. Arvesse võetakse tootlikkuse tase riigis, töötasud ettevõtluses, ettevõtete juhtimise kogemused, majanduse valmisolek vastu seista globaalsetele mõjutustele jne. Arvesse võeti tänavu kokku 71 kriteeriumit, neist kvalitatiivseid 39.
- **Infrastruktuuri arengutase**, mis näitab, mil määral riigi baas-, tehnoloogiline ja teaduslik infrastruktuur ning inimressursid vastavad äri sektori vajadustele. Arvesse

võetakse ka tervishoidu ja keskkonda iseloomustavad andmed, nii statistilised näitajad kui ka ettevõttejuhtide küsitluste tulemused. Kokku kasutati tänavu 113 kriteeriumit, nendest 37 kvalitatiivset.

Alljärgnevas tabelis on ära toodud riikide positsioonid (kohad) 4-s faktoripõhises edetabelis, kusjuures riigid on reastatud nende koha järgi konkurentsivõime üldedetabelis.

Riikide positsioonid edetabelites, mis on koostatud konkurentsifaktorite lõikes 2013. aastal

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
USA	1	1	25	1	1
Šveits	2	10	4	6	3
Hongkong	3	8	2	2	21
Rootsi	4	18	7	3	2
Singapur	5	13	3	8	12
Norra	6	12	6	5	11
Kanada	7	11	9	7	6
Araabia ÜE	8	4	1	9	34
Saksamaa	9	6	19	15	7
Katar	10	2	5	12	40
Taiwan	11	16	8	10	16
Taani	12	35	11	11	4
Luksemburg	13	5	18	16	23
Holland	14	17	14	14	9
Malaisia	15	7	15	4	25
Austraalia	16	23	13	17	20
Iirimaa	17	26	17	13	22
Suurbritannia	18	15	24	23	15
Israël	19	24	21	24	13
Soome	20	48	12	20	5
Hiina	21	3	41	25	26
Korea	22	20	20	34	19
Austria	23	22	37	22	17
Jaapan	24	25	45	21	10
Uus-Meremaa	25	40	10	27	24

Riik	Koht üldjärjestuses	Majanduse seisund	Valitsuse tõhusus	Äritegevuse efektiivsus	Infra- struktuur
Belgia	26	28	39	28	18
Tai	27	9	22	18	48
Prantsusmaa	28	19	44	42	8
Island	29	45	35	36	14
Tšiili	30	21	16	30	46
Leedu	31	43	34	26	31
Mehhiko	32	14	29	33	49
Poola	33	36	27	35	36
Kasahstan	34	29	23	38	44
Tšehhi	35	38	36	40	29
Eesti	36	39	30	39	32
Türgi	37	41	28	29	43
Filipiinid	38	31	31	19	57
Indoneesia	39	33	26	31	56
India	40	27	46	32	54
Läti	41	46	38	49	37
Venemaa	42	34	43	53	39
Peruu	43	32	33	41	60
Itaalia	44	50	55	46	30
Hispaania	45	53	50	50	27
Portugal	46	54	51	48	28
Slovakkia	47	52	48	45	41
Kolumbia	48	37	42	44	55
Ukraina	49	30	57	51	45
Ungari	50	44	52	55	38
Brasiilia	51	42	58	37	50
Sloveenia	52	51	53	58	33
Lõuna-Aafrika Vabariik	53	57	32	43	58
Kreeka	54	59	56	47	35
Rumeenia	55	47	49	57	47
Jordaania	56	56	40	52	52
Bulgaaria	57	49	47	59	51
Horvaatia	58	58	54	60	42
Argentiina	59	55	59	54	53
Venezuela	60	60	60	56	59

Tabelis toodud andmetest saab teha mitmeid olulisi järeldusi IMD projektis osalevate riikide konkurentsivõime kohta:

- **Majanduse seisundi** poolest (lähtudes IMD poolt valitud kriteeriumidest) on 6 edukamat riiki (2012. a statistilistel andmetel) USA, Katar, Hiina, Araabia ÜE, Luksemburg ja Saksamaa. Kõik need riigid, peale Araabia ÜE, olid TOP 6 hulgas ka eelmisel aastal (AÜE tõrjus välja Hongkongi). USA on tunnistanud IMD projektis osalevate riikide hulgas majanduse seisundi poolest kõige edukamaks riigiks juba palju aastaid ja seda tänu mitmekülgsale arengule. Nagu selgub alamfaktorite edetabelist on USA tugevus eelkõige siseriiklikus majanduses ja suurtes välisinvesteeringutes: mõlemas alamedetabelis kuulub USA-le esikoht. Naftariik Katari majanduse tugevaks küljeks, lisaks arenenud sisemajandusele, on veel edukas väliskaubandus. Plusspunkte kogus Katar ka hindade madala taseme eest. Hiina puhul tuleb esile tõsta esikohta töötasu alamedetabelis ja 3. kohta siseriikliku majanduse osas.

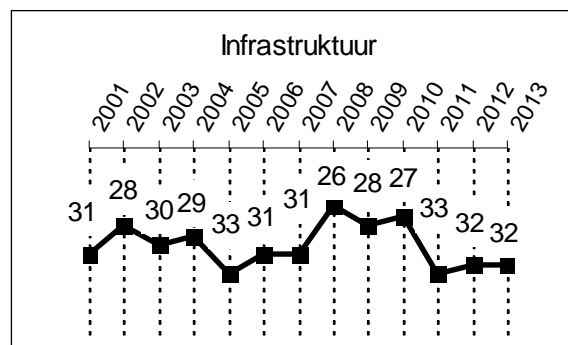
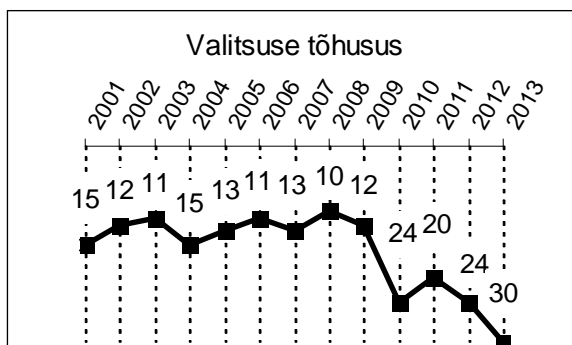
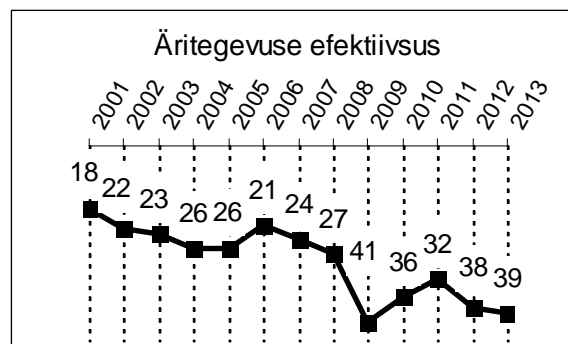
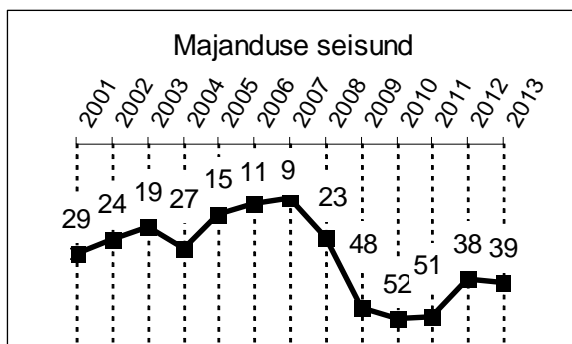
- **Valitsuse töö** on tõhusamaks hinnatud Araabia ÜE, Hongkongis, Singapuris, Šveitsis, Kataris ja Norras. Uustulnukaks TOP 6-s on Katar, kes tõrjus TOP 6-st välja Taiwani. Kõik nimetatud riigid kuuluvad kümne edukama hulka ka majanduse seisundi poolest. Nähtavasti võimaldab majanduse edukas areng valitsusel tõhusamalt (efektiivsemalt) tegutseda, kuid võimalik on ka vastupidine, et valitsuse tõhusa tööga kaasneb majanduse soodne seisund. Teiseks ühiseks jooneks TOP 6-le on 4 naftariigi kuulumine nende hulka, mis näitab, et rikaste riikide valitsused tulevad paremini oma kohustustega toime. Valitsuse töö on kõige nõrgemaks hinnatud Ladina-Ameerika riikides: Venezuelas, Argentiinas ja Brasiilias. Euroopa riikidest on kõige madalamal (56.) kohal Kreeka.

- **Äritegevuse efektiivsuse** poolest on IMD edetabeli 6 edukamat riiki 2013. aastal USA, Hongkong, Rootsi, Malaisia, Norra ja Šveits. Kõik need riigid, peale Malaisia kuuluvad üldedetabeli 10 konkurentsivõimelisema riigi hulka. Võrreldes eelmise aastaga on TOP 6-s pooled riigid vahetunud: uustulnukad on USA (eelmisel aastal 11.-s), Norra ja Šveits, kes tõrjusid sealt välja Singapuri, Katari ja Taiwani. Esikohale tõusnud USA tugevad küljed äritegevuse efektiivsuse osas on tootlikkus, hinnad ja juhtimise praktika.

- **Infrastruktuuri** arengutasemelt on IMD alamedetabeli tipus tänavu USA, Rootsi, Šveits, Taani, Soome ja Kanada – need kõik tunnustatud rikkad riigid, kus infrastruktuuri arendamisele on pikaajaliselt pühendatud suurt tähelepanu. USA-le, näiteks, kuulub esikoht teadusliku ja teine koht tehnoloogilise infrastruktuuri alal, Rootsi tugevuseks on arenenud haridus ja tervishoid, Soomel ja Taanil – arenenud haridussüsteem.

Eesti kohta võib faktoripõhiste edetabelite põhjal öelda, et Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime erinevad tahud on suhteliselt ühtlaselt arenenud – kohad kõikide faktorite edetabelites on 3-nda kümne sees. Seejuures, nagu ka varasematel aastatel, on Eesti suhteliseks tugevuseks valitsuse töö tõhusus – 30. koht. Järgnevad infrastruktuur (32. koht) ning majanduse seisund ja äritegevuse

efektiivsus – mõlemad 39. kohal. Läbi aegade on Eesti kõrgeim tulemus olnud: majanduse seisundi poolest 2006. aastal saavutatud 9. koht, valitsuse tõhususe poolest 10. koht 2007. aastal, äritegevuse efektiivsuse poolest 18. koht 2001. aastal ning infrastruktuuri poolest 2007. aastal saavutatud 26. koht (vt joonised).

2.3. Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime

IMD rahvusvahelise konkurentsivõime hindamisest osa võtnud 60 riigi hulgas oli 2013. aastal 25 Euroopa Liidu liikmesriiki. Kuna valdav osa Eesti väliskaubandusest (samuti tööjõu ja kapitali liikumisest) toi-

mub Euroopa Liidu liikmesriikidega, siis on Eestile oluline olla hästi informeeritud nende riikide konkurentsivõimest. IMD 2013. aasta projektis ei osalenud Küpros ja Malta.

EL liikmesriikide kohad ja konkurentsivõime indeksid IMD edetabelis

Koht EL arvestuses 2013	Riik	2013		2012	
		Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime USA suhtes (USA = 100)	Koht IMD edetabelis	Konkurentsivõime Hongkongi suhtes (Hongkong = 100)
1	Rootsi	4	90,5	5	91,4
2	Saksamaa	9	86,2	9	89,3
3	Taani	12	83,5	13	84,9
4	Luksemburg	13	83,3	12	86,1
5	Holland	14	83,2	11	87,2
6	Iirimaa	17	79,6	20	78,5
7	Suurbritannia	18	79,2	18	80,1
8	Soome	20	78,2	17	82,5
9	Austria	23	74,7	21	77,7
10	Belgia	26	73,1	25	73,5
11	Prantsusmaa	28	71,3	29	70,0
12	Leedu	31	66,5	36	63,4
13	Poola	33	65,4	34	64,2
14	Tšehhi	35	64,6	33	66,2
15	Eesti	36	64,4	31	66,9
16	Läti	41	58,7	-	-
17	Itaalia	44	56,3	40	60,6
18	Hispaania	45	56,3	39	61,1
19	Portugal	46	56,2	41	60,4
20	Slovakkia	47	54,5	47	55,7
21	Ungari	50	53,5	45	57,3
22	Sloveenia	52	51,0	51	53,0
23	Kreeka	54	50,0	58	43,1
24	Rumeenia	55	49,7	53	48,9
25	Bulgaaria	57	47,8	54	48,5
EL liikmesriikide keskmine		32,4	67,1	30,9	68,8

Tabelis toodust saab teha mitmeid olulisi järeldusi:

- Euroopa Liidu liikmesriikide konkurentsivõime on väga erinev: EL-ile kuuluvad IMD 2013. aasta edetabelis kohad 4.-st kuni 57.-ni (indeksina väljendades 91,4-st 48,5-ni). EL liikmesriikide keskmine koht on tänavu 32,4, mis on 1,5 koha võrra halvem kui 2012. aastal ning võrreldes, kriisieelse 2008. aastaga on langus koguni 6,1 kohta. Keskmine konkurentsivõime indeks on aastaga langenud 1,1%- punkti võrra.
- Euroopa Liidu lõunapoolsed liikmesriigid (Kreeka, Bulgaaria, Rumeenia, Slovakkia, Ungari, Portugal, Itaalia ja Hispaania) asuvad kõik IMD edetabeli viimases veerandis ja nende keskmine konkurentsivõime indeks on tänavu 52,3% (eelmisel aastal 53,5%).

- EL konkurentsivõimelisem riik 2013. aastal on Rootsi, kellele järgnevad (TOP 6) Saksamaa, Taani, Luksemburg, Holland ja Iirimaa. Eelmisel aastal oli 6. kohal Soome. Suuremad **tõusjad** edetabelis on: Leedu (+5), Kreeka (+4) ja Iirimaa (+3 kohta). Suuremad **langejad**: Hispaania (-6) ja Portugal, Ungari, Eesti (kõik -5 kohta).

- Eestile kuulub EL arvestuses tänavu 15. koht, mis on 3 kohta madalam kui 2012. aastal. Eestist on edetabelis möödunud Leedu, Poola ja Tšehhi. Natuke (1,6%) on suurenenud ka mahajäämus esikohal olevast Rootsist.

Täpsem analüüs EL liikmesriikide ja seejuures eraldi Eesti konkurentsivõimest on toodud järgmises peatükis.

3. EESTI MAJANDUSE KONKURENTSIVÕIME EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Käesolevas peatükis iseloomustame EL liikmesriikide majanduse konkurentsivõimet üksikute komponentide (20) ja peamiste statistiliste näitajate alusel. Teeme seda

nelja valdkonna lõikes – majanduse seisund, valitsuse tõhusus, äritegevuse efektiivsus ning infrastruktuur.

3.1. Majanduse seisund

Majanduse seisundit iseloomustavad näitajad on IMD meetodika kohaselt koondatud 5 gruppi: siseriiklik majandus, rahvusvaheline kaubandus, välisinvesteeringud, töö-

hõive ja hinnad. IMD kasutab tänavu majanduse seisundi hindamiseks 79 kriteeriumit, millest 34 on statistilised näitajad. Viimastest on käesolevas töös tehtud valik.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis majanduse seisundi komponentide lõikes 2013. aastal

Koht EL arvestuses 2013	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välisinvesteeringud	Tööhõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
1	Luksemburg	25	6	3	17	29	5
2	Saksamaa	7	15	7	14	12	6
3	Suurbritannia	21	40	6	31	20	15
4	Holland	28	8	22	27	35	17
5	Rootsi	17	27	19	38	14	18
6	Prantsusmaa	16	29	12	44	24	19
7	Austria	22	22	37	26	36	22
8	Iirimaa	41	13	4	52	19	26
9	Belgia	34	11	21	43	30	28
10	Taani	35	23	27	39	52	35
11	Poola	26	26	56	48	17	36
12	Tšehhi	50	25	36	37	37	38
13	Eesti	48(17)*	16(7)	45(16)	45(13)	28(15)	39
14	Leedu	43	17	46	55	15	43
15	Ungari	54	24	26	46	38	44

Koht EL arvestuses 2013	Riik	Siseriiklik majandus	Rahvusvaheline kaubandus	Välis-investeeringud	Töö-hõive	Hinnad	Kokku majanduse seisund
16	Läti	45	31	53	50	18	46
17	Rumeenia	51	57	59	33	9	47
18	Soome	42	48	52	41	41	48
19	Bulgaaria	57	32	49	51	4	49
20	Itaalia	38	41	40	49	48	50
21	Sloveenia	58	37	60	47	7	51
22	Slovakkia	49	12	51	53	39	52
23	Hispaania	44	34	28	58	25	53
24	Portugal	55	46	32	56	21	54
25	Kreeka	60	45	50	60	5	59
EL liikmesriikide keskmine koht		38,6	27,4	33,6	42,4	24,9	35,6

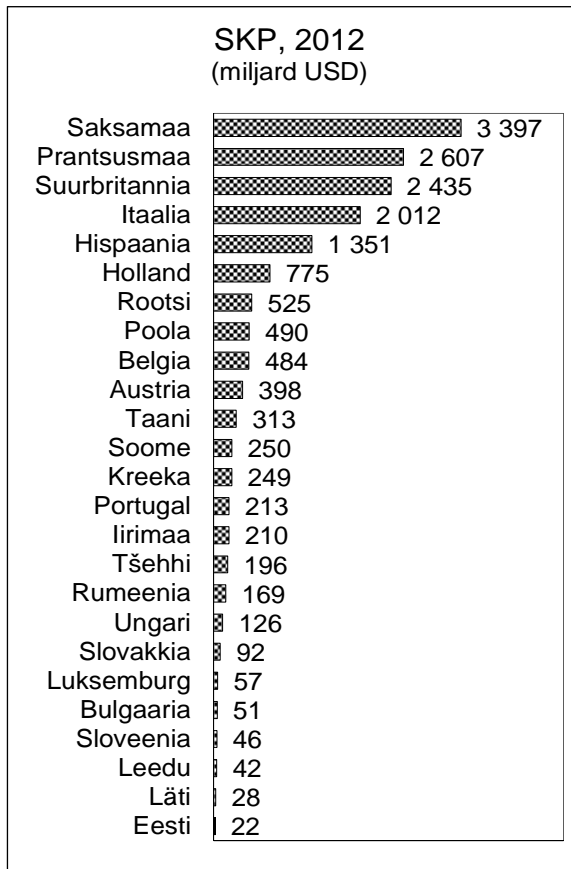
* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

Tabelis toodust nähtub järgmist:

- EL liikmesriikide suhteliseks tugevuseks (IMD 60 riigi võrdluses) on hinnad (keskmine koht 24,9) ja rahvusvaheline kaubandus (27,4). Kõige nõrgemaks küljeks on tööhõive (42,4). Võrreldes, näiteks, 2009. a aastaraamatuga (2008. a andmed) on EL oma positsiooni tugevalt kaotanud tööhõive alal (siis oli keskmine koht 32,6, nüüd 42,4) ja siseriikliku majanduse osas (siis 27,8 koht, nüüd 38,6 koht). Sellest saab järeldada, et majanduskriis tabas EL liikmesriike rängemalt kui ülejäänuid IMD projektis osalenud riike. Võrreldes eelmise aastaga on EL positsioon vaid vähesel määral halvenenud ja kõige enam puudutab see siseriiklikku majandust (oli 35,2 koht, nüüd 38,6 koht).
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et majanduse seisundi poolest on IMD tunnistanud kõige tugevamaks EL riigiks tänavu Luksemburgi, kellele järgnevad Saksamaa, Suurbritannia, Holland ja Prantsusmaa. Võrreldes eelmise aastaga on TOP 6-s oma positsiooni majanduse seisundiga parandanud Suurbritannia. Kolmeks kõige nõrge-

maks majanduseks on tänavu Kreeka, Portugal ja Hispaania.

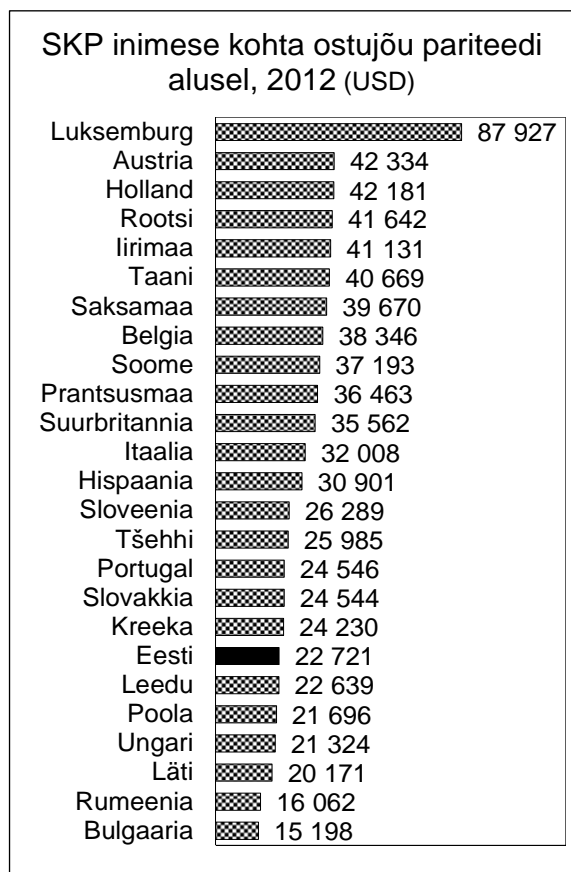
- Komponentide lõikes on olukord järgmine: siseriikliku majanduse arvestuses on 3 tugevamat riiki Saksamaa, Prantsusmaa ja Rootsi (samad riigid ka eelmisel ja üleeelmisel aastal). Rahvusvahelise kaubanduse alal on kõige konkurentsivõimelisemad Luksemburg, Holland ja Belgia. Olgu märgitud, et eelmisel aastal kuulus 2. koht Eestile, tänavu on Eesti langenud 7. kohale (Saksamaa järgi). Välisinvesteeringute arvestuses on edukamad Luksemburg, Iirimaa ja Suurbritannia (eelmisel aastal olid Luksemburgi kõrval Belgia ja Saksamaa). Tööhõive probleemid on kõige edukamalt lahendatud Saksamaal, Luksemburgis ja Austrias ning hinnad on kõige konkurentsivõimelisemad Bulgaarias, Kreekas ja Sloveenias.
- Eesti positsioon EL liikmesriikide arvestuses majanduse seisundi komponentide lõikes on järgmine: siseriiklik majandus – 17. koht (eelmisel aastal 15.), rahvusvaheline kaubandus – 7. koht (eelmisel aastal 2.), välisinvesteeringud – 16. koht (24.), tööhõive – 13. koht (15.) ja hinnad – 15. koht, (14.).

Alljärgnevalt iseloomustame EL liikmesriikide majanduse seisundit üksikute kriteeriumite (statistiliste näitajate) alusel, esitades neid komponentide kaupa.

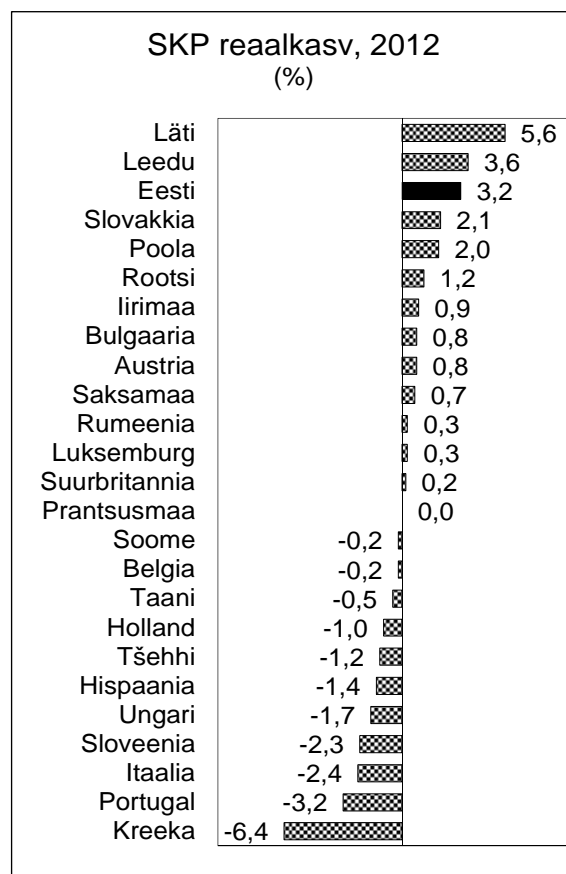
Siseriiklik majandus

Sisemajanduse koguprodukt (SKP) on riigi majandustegevuse kõige olulisemaks mahuliseks näitajaks, iseloomustades aasta jooksul loodud (toodetud) lisandväärtust turuhindades. Suurem SKP on eeliseks rahvusvahelises konkurentsivõimes. Jooniselt nähtub, et EL liikmesriigid on SKP mahult väga erinevad, kusjuures suurima (Saksamaa) majandus on väikseimast (Eesti) majandusest 154 korda suurem. Eesti aastane SKP võrdub Saksamaa 2..3 päeva SKP-ga. Saksamaale lisaks kuuluvad „suurte tegijate” hulka veel Prantsusmaa, Suurbritannia ja Itaalia. Kokku annavad need 4 riiki u 2/3 EL-25 SKP-st. Riikide järjestuses 2012. aastal olulisi muutusi ei toimunud, vaid Soome möödus napilt Kreekast, seda „tänu” Kreekale. Võrdluseks olgu märgitud, et USA 2012. a SKP oli 15 685 mld USD.

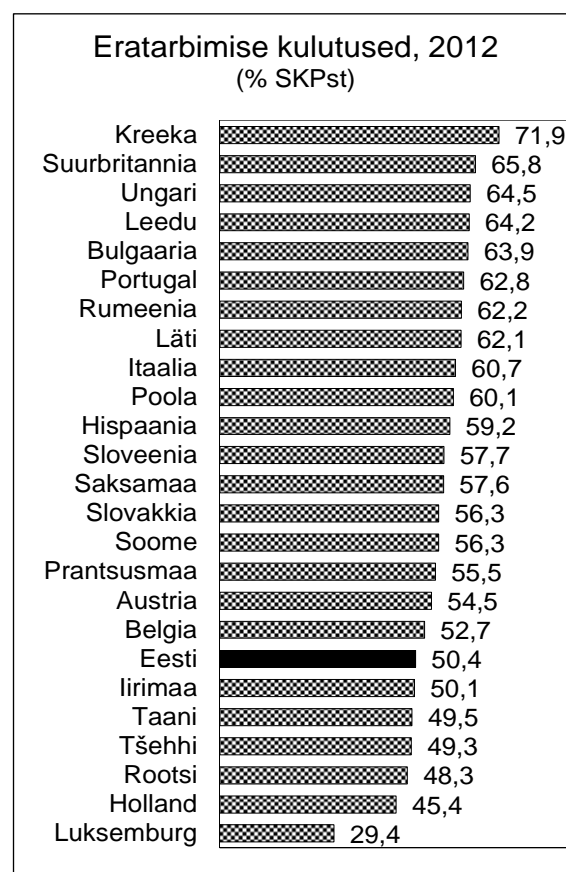

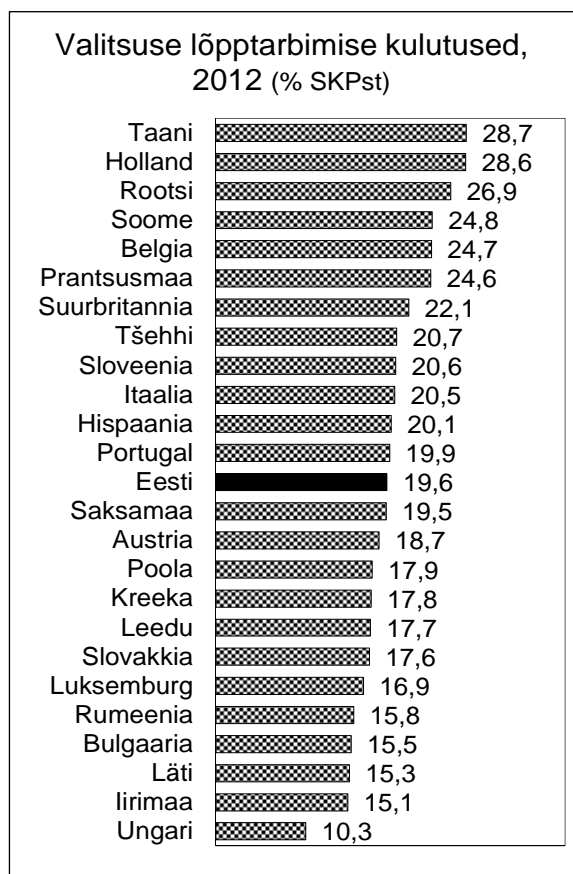
SKP inimese kohta ostujõu pariteedi alusel teeb riikide omavahelise võrdlemise oluliselt õiglasemaks, kuna arvestab elanike arvu ning välistab ka riikide hinnatasemetel erinevused. Selle olulise elutaseme ja konkurentsivõime näitajaga on EL riikide eesotsas väikeriik Luksemburg, kellele pika vahega järgnevad Austria, Holland, Rootsi, Iirimaa ja Taani. Kui jätta mõnevõrra erandlik Luksemburg kõrvale, siis võib öelda, et kõigi nimetatud riikide SKP PPP in kohta on üsna sarnane, ligikaudu 40 tuh USD. Eesti kuulub ühte gruppi Leedu, Poola, Ungari ja Lätiga, kellele elutase on juhtgrupi omast ligikaudu 2 korda madalam. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti näitaja paraneanud ligi 500 USD võrra (oli 22 247 USD). Meist tagapool on 7 EL liikmesriiki.

SKP reaalkasv kuulub näitajate hulka, mis IMD konkurentsivõime hindamise metoodika kohaselt väljendavad riigi arengu dünaamikat, olles üks kaalukamaid nende hulgas. Toodud andmetest nähtub, et 2012. aasta oli SKP reaalkasvu poolest EL liikmesriikidele ebaedukas – pooltel riikidel vähenes SKP võrreldes eelmise aastaga. Jooniselt on näha, et EL-25 riikidest on esikohal Läti 5,6%-lise majanduskasvuga ja viimasel kohal Kreeka 6,4%-lise langusega. Eestile kuulub 3. koht 3,2%-ga (pärast andmete esitamist IMD-le Eesti majanduskasvu korrigeeriti 3,9%-le). Lisaks võlakriisis vaevlevale Kreekale, Portugalile, Itaaliale ja Hispaaniale vähenes SKP ka Soomes, Belgias, Taanis ja Hollandis.

Eratarbimise kulutused (% SKP) on kaalukas rahvusvahelise konkurentsivõime näitaja, eriti silmas pidades OECD konkurentsivõime definitsiooni, mille kohaselt peab konkurentsivõime tugevnemine viima elatustaseme tõusule riigis. Samas annab väga kõrge eratarbimiskulutuste osakaal SKP-s tunnistust sellest, et investeringud ja valitsuse lõpptarbimiskulud on jäänud vaeslapse ossa ja riigi areng ei pruugi olla jätkusuutlik. Jooniselt on näha, et kõrged eratarbimiskulutused (üle 60%) olid 2012. aastal Kreekal, Suurbritannial, Ungaril, Leedul ja veel mitmel riigil. Eesti on 50,1%-ga enam-vähem keskmisel positsioonil, nagu ka Belgia, Austria, Prantsusmaa, Soome jne.

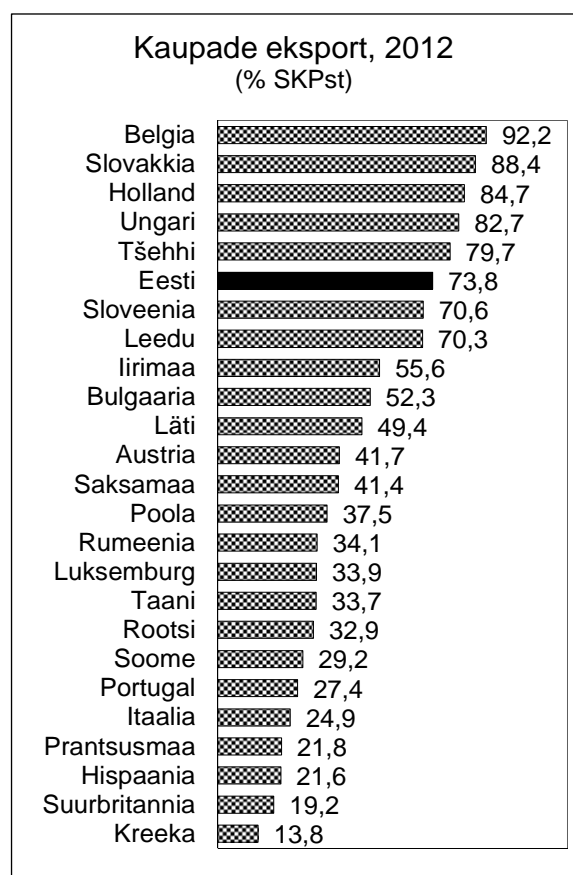

Valitsuse lõpptarbimiskulutused (% SKP-st) on traditsiooniliselt kõrged Taanis, Hollandis, Rootsis, Soomes, Belgias ja mitmes teises nn heaoluriigis. Kõikides nendes riikides on kulutuste tase enam kui 24% SKP-st. Samad riigid on olnud suurimate valitsemiskulutudega ka varasematel aastatel. Osaliselt võib valitsuse lõpptarbimiskulutuste suuremat osakaalu nendes riikides seletada kõrgema haldussuutlikkuse ja institutsionaalse arengutasemega. Eesti kuulub 19,6%-ga keskmiste riikide hulka. Meiega enam-vähem ühel pulgal on Austria ja Saksamaa. Samas väga madalad valitsemiskulutused pole ka hea, kuna seavad ohtu valitsuse haldussuutlikkuse. Alla 16% on valitsuse lõpptarbimiskulud Rumeenias, Bulgaarias, Lätis, Irimaal ja Ungaris.

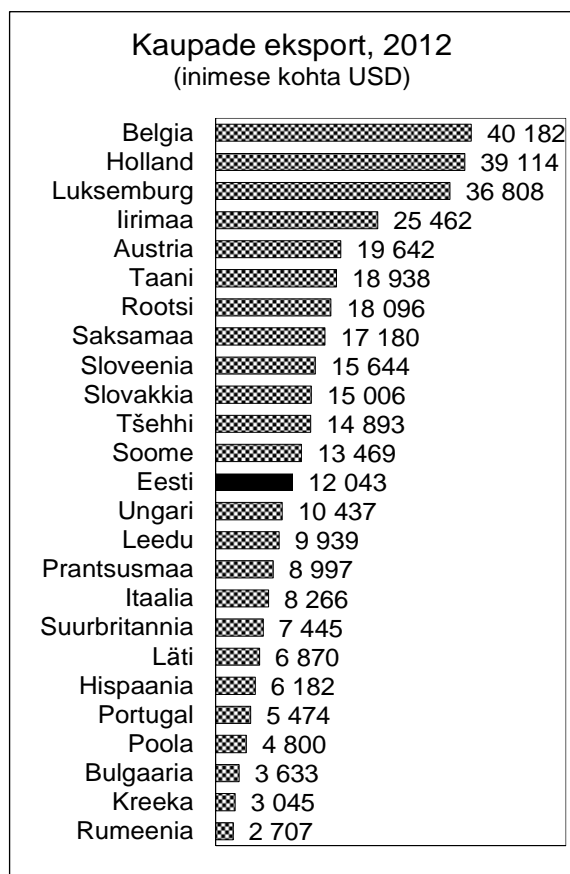
Rahvusvaheline kaubandus

Rahvusvaheline kaubandus on riigi konkurentsivõime oluline indikaator, iseloomustades riigi võimet müüa oma tooteid ja teenuseid rahvusvahelistel turgudel. IMD meetodika, arvestades riikide erinevat suurust, kasutab nende rahvusvahelise kaubanduse arengutaseme iseloomustamiseks lisaks mahtudele veel ka arengukiiruse ja efektiivsuse näitajaid. See asjaolu töötab Eesti kasuks, kuna väliskaubanduse mahuliste näitajatega Eesti enamuse teiste EL liikmesriikidega võistelda ei suuda.

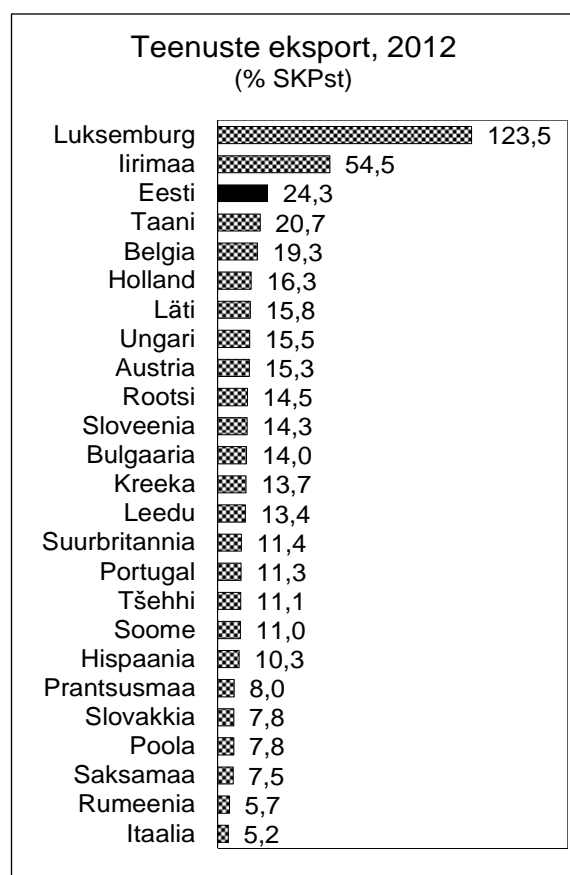
Kaupade ekspordi käive väljendatuna suhtena SKP-sse on riigi rahvusvahelise kaubanduse üheks kaalukamaks indikaatoriks. Suurem % annab tunnistust riigi kõrgemast konkurentsivõimest. Kuid arvestada tuleb ka seda, et väikestel riikidel on objektiivselt väliskaubanduse suhe SKP-sse kõrgem, kuna ise toota kõike ei suudeta. Jooniselt nähtub, et Eestile kuulub EL-25 riigi arvestuses kõrge 6. koht 73,8%-ga SKP-st. Kõrgeim tulemus on Belgial, kus kaupade eksport moodustas 2012. aastal 92,2%. Suure eelarvepuudujäägi ja võlakooormaga riigid nagu Kreeka, Hispaania, Itaalia ja Portugal kuuluvad kõik madala ekspordivõimekusega riikide hulka (alla 30% SKP-st).

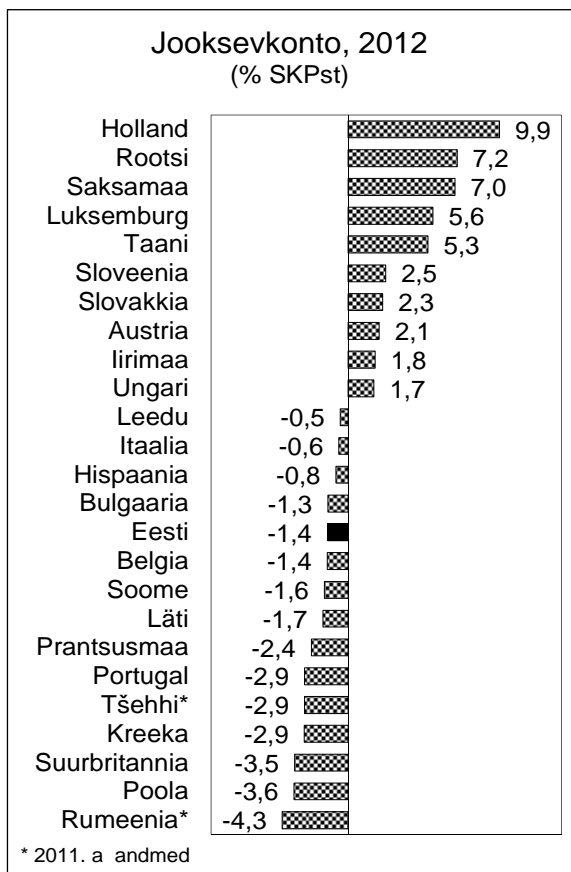

Riigi ekspordivõimekust iseloomustab võibolla veelgi objektiivsemalt **kaupade ekspordikäive inimese kohta**. Belgia ja Holland on ka selles arvetuses eesotsas, kuid neist oluliselt ettepoole tulevad sellised suure ekspordivõimekusega riigid nagu Luksemburg, Iirimaa, Austria, Taani, Rootsi ja Saksamaa. Eesti on selles arvestuse EL-25 riigi keskpäigas (13. koht ja 12 043 USD) kohe Soome järel. Alla 4 tuh USD inimese kohta ekspordivad sellised EL liikmesriigid nagu Rumeenia, Kreeka ja Bulgaaria, kes kõik on ka IMD konkurentsivõime 2013. aasta edetabeli lõpuosas.

Riigi konkurentsivõime oluliseks näitajaks on **teenuste eksport**. Antud juhul võrdleme riikide arengutaset väljendades teenuste ekspordi mahtu suhtena SKP-sse. Teenuste eksport näitab transpordi-, finants-, turismi- ja muude teenuste müüki välismaale. Jooniselt on näha, et Eesti asub teenuste ekspordi suhtelise taseme poolest kõrgel 3. kohal (nagu ka eelmisel aastal). Eestist on eespool Luksemburg ja Iirimaa. Teenuste ekspordi kõrge tase (SKP suhtes) on Eesti konkurentsivõime üks tugevamaid külgi ja selle arengut soodustab oluliselt Eesti geograafiline asukoht (transiitveosed, välituristide teenindamine jne). Eestis moodustab teenuste eksport u 1/3 kaupade ekspordist ja kokku moodustavad kaupade ja teenuste eksport u SKP-ga võrdse summa. Luksemburgi, kui suurima teenuste eksportija edu baseerub eelkõige arenenud finantsteenuste ekspordil.

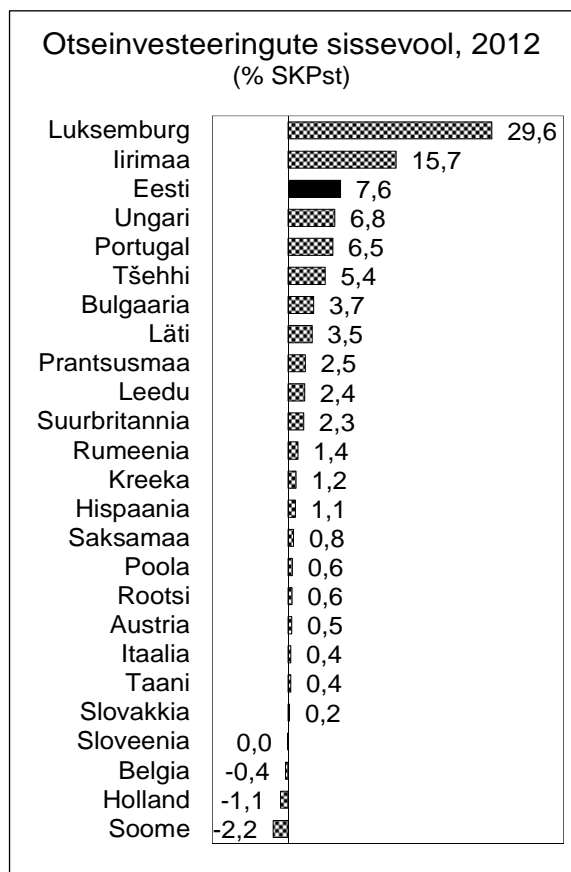

Riigi välismajandussuhete tasakaalu iseloomustab kõige üldisemalt (kokkuvõtlikumalt) **jooksevkonto saldo**. IMD metoodika kohaselt hinnatakse riike nende jooksevkonto saldo järgi, mis on väljendatud %-na SKP suhtes. Jooniselt on näha, et EL liikmesriikidest suutis 2012. aasta positiivse saldoga lõpetada 10 riiki, kelledest väärivad eriti esiletõstmist Holland, Rootsi, Saksamaa, Luksemburg ja Taani, kus jooksevkonto positiivne saldo on enam kui 5% SKP-st. Eestile oli 2012. aasta suhteliselt ebaedukas (negatiivne saldo – 1,35%), seda eriti silmas pidades 2011. aastat, kui positiivne saldo moodustas 3,5% SKP-st. Lisaks Eestile olid miinustes ka Läti ja Leedu ning samuti Soome. Suurima defitsiidiga lõpetasid aasta Rumeenia, Poola, Suurbritannia, Kreeka, Tšehhi ja Portugal (defitsiit enam kui 2,5%).

Välisinvesteeringud

IMD kontseptsiooni kohaselt toetavad välismaised otseinvesteeringud riigi konkurentsivõimet, kiirendades kaasaegsete tehnoloogiate kasutuselevõttu, soodustades uute töökohtade loomist ja tootlikkuse tõusu. Samas on ka otseinvesteeringute väljavool riigi konkurentsivõime tugevuse näitajaks, väljendades koduettevõtete võimekust luua ettevõtteid (tütarfirmasid) teistes riikides.

Joonis **otseinvesteeringute sissevoolust** (SKP suhtes) näitab, et Eesti kuulus 2012. aastal välisinvestorite jaoks atraktiivsete riikide hulka. Eestist said suhteliselt rohkem välismaiseid otseinvesteeringuid vaid Luksemburg ja Iirimaa. Ajaloolises võrdluses on 2012. a 7,6%-line välisinvesteeringute sissevool (SKP suhtes) siiski mõnevõrra väiksem kui näiteks 2007. aastal (10,7%) ja 2010. aastal (8,3%) saavutatu. Olgu veel märgitud, et 2005. aastal kuulus Eestile EL arvestuses esikoht ja 2006. aastal teine koht. Eestisse tehtud välisinvesteeringutest on umbes 2/3 siinsete välisfirmade reinvesteeringut tulu.

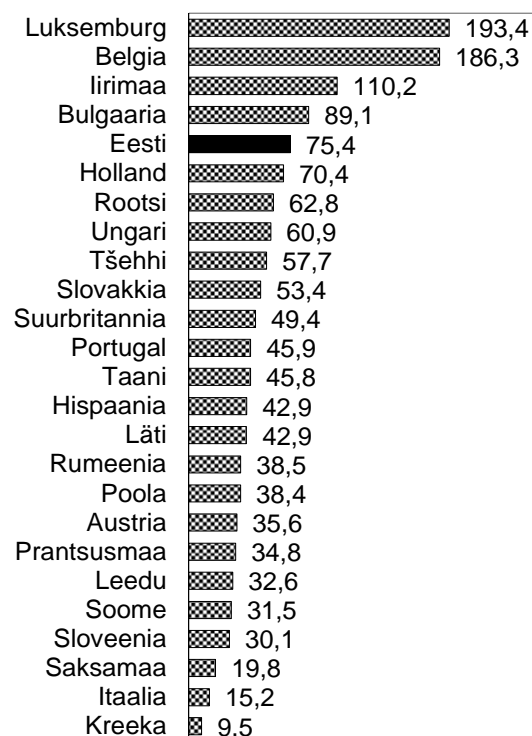
Otseinvesteeringute positsioon näitab, kui palju on riigis välismaiseid otseinvesteeringuid, antud juhul 2011. aasta lõpu seisuga. IMD metoodika kohaselt hinnatakse välisinvesteeringute seisu nii absoluutsummas kui ka %-na SKP suhtes. Joonisel on toodud välismaiste otseinvesteeringute seis väljendatuna %-na SKP suhtes. Sellest nähtub, et Eestile kuulub EL liikmesriikide arvestuses 5. koht Luksemburgi, Belgia, Iirimaa ja Bulgaaria järel. Suhteliselt kõige vähem välismaiseid otseinvesteeringuid on tehtud Kreekasse, Itaaliasse, Saksamaale.

Tööhõive

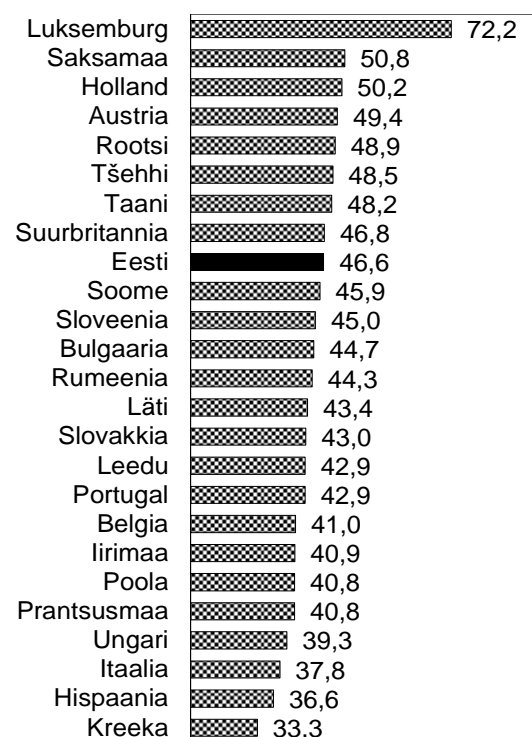
Tööturu seisundit hindab IMD konkurentsivõime seisukohalt positiivseks, kui see on piisavalt paindlik, et reageerida majanduses toimuvatele muutustele, rahuldab ettevõtete vajadusi kvalifitseeritud tööjõu ja oskustöölise järele ning on riigi poolt mõõdukalt (mitte liialt) reguleeritud. Riigi konkurentsivõime hindamisel kasutas IMD tänavu 8 statistilist näitajat, milledest siinjuures tutvustame kolme.

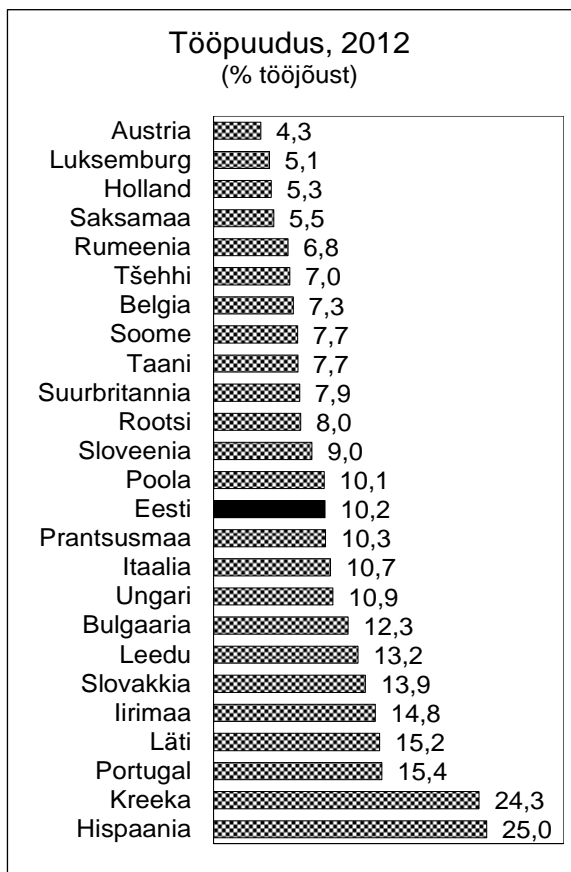
Hõivatute osakaal rahva arvus peegeldab rahvastiku tööalast aktiivsust ja kaasatust tööellu. Kõrgem tööhõive näitab riigi kõrgemat konkurentsivõimet. Madala hõive kahju ühiskonnale väljendub nii rakendamata töötajate tõttu saamata jäänud toodangus kui ka pingelistes sotsiaalsetes suhetes ühiskonnas. Jooniselt nähtub, et hõivatus 2012. aastal oli EL liikmesriikides vägagi erinev – alates 33,3%-st Kreekas kuni 72,2%-ni Luksemburgis. Eesti asub EL arvestuses 46,6%-ga 9. kohal. Olgu märgitud, et majandusbuumi ajal (2007. a) ulatus hõive Eestis 49%-ni (IMD edetabelis 4.koht). Jooniselt nähtub, et hõive on konkurentsivõimega üsna tugevas korrelatsioonis, kuigi erandeid on (Prantsusmaa, Tšehhi). Mõõdukas tööhõive langus võrreldes kriisieelse ajaga on toimunud mitmes EL liikmesriigis, kuid eelkõige on see iseloomulik völakriisis riikidele.

Otseinvesteeringute positsioon riigis, 2011 (% SKPst)

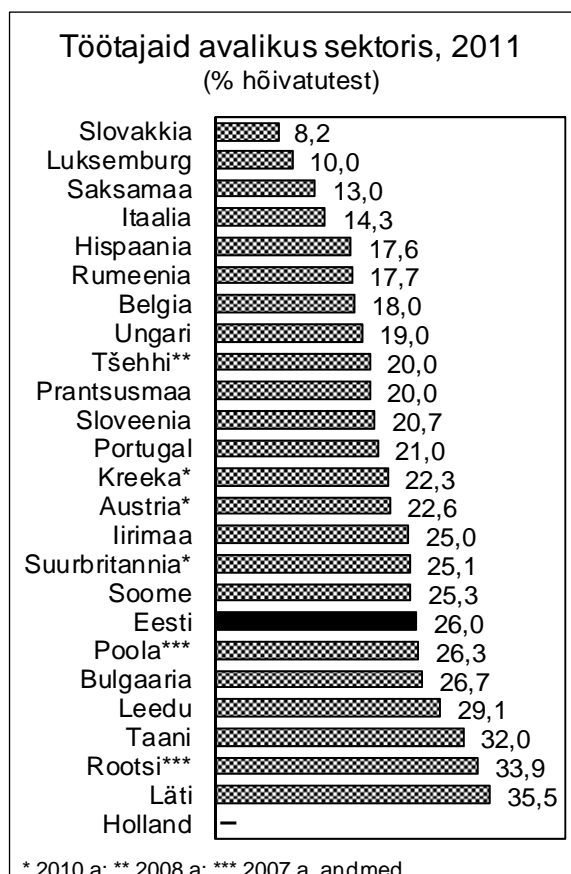

Hõivatud, 2012 (% rahvaarvust)

Mõnevõrra teisest aspektist iseloomustab tööturgu **tööpuuduse** (töötuse) näitaja. Tööpuudust mõõdetakse tavaliselt %-na tööjõust (vanuses 15-74 aastat) ja soovitatavalt ei peaks see ületama 5-6% taset. Jooniselt nähtub, et soovitatav tase on 2012. aastal jõukohane vaid vähestele EL liikmesriikidele. Võrreldes kriisieelse 2008. aastaga on tööpuuduse tase (%) 1,5 kuni 2-kordistunud. Eesti tööpuuduse tase 2012. aastal on 10,2%, 2008. aastal oli see 5,5%. Kreekal oli 2008. a 7,7%, nüüd 24%. Tööpuudus on kriisijärgse Euroopa üks kõige tõsisemaid probleeme ja suuresti põhjustatud majanduslangusest, võlakriisist ja eelarvedefitsiidist.

Sisukaks ja mitmetähenduslikuks tööturu näitajaks on **tööjõud avalikus sektoris** (% hõivatutest). IMD lähtub riikide konkurentsivõime hindamisel seisukohast, et ülepaisutatud avalik sektor vähendab riigi konkurentsivõimet, kuna üldreeglina kaasneb sellega (ettevõtete) maksukoormuse kõrgem tase. Samas on mitmed riigid osa traditsioonilisi avaliku sektori funktsioone üle andnud erasektorile, mistõttu nende „headele näitajatele” ei ole ühese hinnangu andmine alati võimalik. Joonisel toodud andmetest nähtub, et Eestis töötas 2012. a avalikus sektoris 26% tööjõust, mis on keskmisest tasemest mõnevõrra rohkem.

3.2. Valitsuse töö tõhusus

IMD käsitleb valitsuse tööd konkurentsivõime faktorina, kuna lähtub sellest, et ettevõtluskeskkond riigis sõltub suuresti riigi-aparaadi tegevusest, selle tegevuse tõhususest. Positiivselt hinnatakse valitsuse sellist majanduspoliitikat, mis on paindlik ja võtab arvesse rahvusvahelises majanduskeskkonnas toimuvaid muutusi (arenguid). Valitsus

ei pea otseselt sekkuma ettevõtete tegevusse, kuid peab hea seisma konkurentsitingimuste edendamise eest vastavate riiklike programmide ja seadusloome kaudu. IMD hindab valitsuse töö tõhusust järgmistes valdkondades: riigieelarve, maksupoliitika, institutsionaalne raamistik, äriseadusandlus ja sotsiaalne raamistik.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis valitsuse töö tõhusus komponentide lõikes 2013. aastal

Koht EL arvestuses 2013	Riik	Eelarve- poliitika	Maksu- poliitika	Institutsio- naalne raamistik	Äri- seadustik	Sotsiaalne raamistik	Kokku valitsuse töö tõhusus
1	Rootsi	10	47	5	5	2	7
2	Taani	21	41	7	9	4	11
3	Soome	27	48	8	11	3	12
4	Holland	28	51	4	8	5	14
5	Iirimaa	56	14	24	4	16	17
6	Luksemburg	17	34	20	19	14	18
7	Saksamaa	26	53	9	21	9	19
8	Suurbritannia	48	31	12	13	21	24
9	Poola	31	36	28	17	25	27
10	Eesti	22(4)*	29(4)	52(22)	16(7)	31(16)	30
11	Leedu	36	27	36	35	30	34
12	Tšehhi	40	35	32	37	28	36
13	Austria	39	58	22	36	17	37
14	Läti	30	39	45	25	35	38
15	Belgia	53	59	27	18	15	39
16	Prantsusmaa	54	60	26	26	13	44
17	Bulgaaria	33	23	53	47	58	47
18	Slovakkia	51	43	38	44	34	48
19	Rumeenia	37	45	49	34	51	49
20	Hispaania	59	44	37	49	23	50
21	Portugal	58	50	46	28	41	51
22	Ungari	44	52	51	31	54	52
23	Sloveenia	47	49	54	48	37	53
24	Itaalia	57	57	43	41	43	55
25	Kreeka	52	54	55	45	40	56
EL liikmesriikide keskmine koht		39,0	43,2	31,3	26,7	26,0	34,7

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

IMD kasutas tänavu valitsuse töö tõhususe hindamiseks 70 kriteeriumit, millest valdav osa on statistilised andmed. IMD Aastaraamatust 2013 nähtub, et EL-25 liikmesriigid

on konkurentsivõime hindamisel osalenud 60 riigi edetabelis saanud valitsuse töö tõhususe järgi kohti 7-st kuni 56-ni (eelmisel aastal 8-st kuni 58-ni).

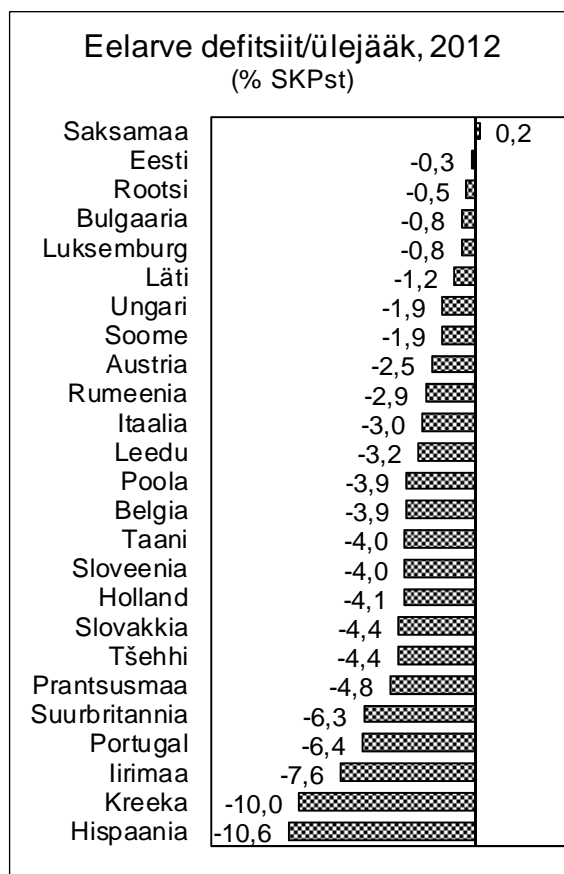
Tabelis toodust saab teha järgmised järeldused:

- Valitsuse töö tõhususe poolest on EL-25 liikmesriigid IMD konkurentsivõime hindamise projektis osalenud 60 riigi võrdluses keskmiselt 34,7 kohal ehk nende valitsused toimivad mõnevõrra vähem tõhusalt kui projektis osalenud mitte-EL riigid. Eelmisel aastal oli EL-24 keskmine koht 33,7 ja 2008. aastal 28,1.
- Valitsuse töö EL liikmesriigiti on väga erineva tõhususega – alates Rootsist, kellele kuulub EL parimana IMD edetabelis 7. koht kuni Kreekani, kes asub tänavu 56. positsioonil. Kreeka valitsustegevuse nõrkus tuli ilmsiks juba 2005. aastaraamatus, kus talle kuulus 52. koht 60 riigi hulgas.
- EL liikmesriikide valitsuste tegevuse tugevamateks külgedeks on sotsiaalne raamistik ja äriseadustik (keskmised kohad vastavalt 26,0 ja 26,7) ning nõrgimateks komponentideks maksupoliitika ja eelarvepoliitika (vastavalt 43,2 ja 39,0 koht).
- Võrdlus riikide lõikes näitab, et valitsuse töö tõhususe poolest on EL-is esikohal tänavu Rootsi, kellele järgnevad Taani ja Soome (samad riigid olid esikolmikus ka eelmisel aastal).

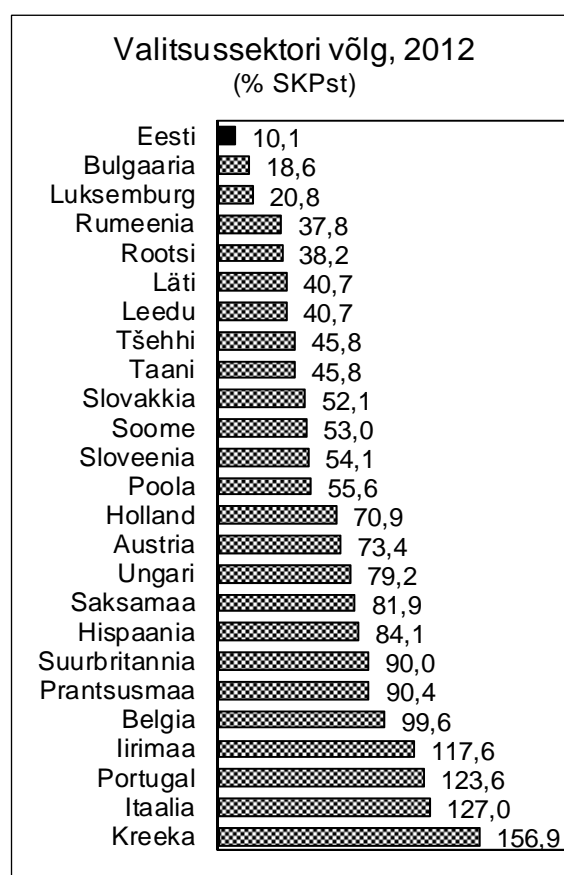
- Komponentide lõikes on riikide TOP 3 järgmine: eelarvepoliitika – Rootsi, Luksemburg, Taani; maksupoliitika – Iirimaa, Bulgaaria, Leedu; institutsionaalne raamistik – Holland, Rootsi, Taani; äriseadustik – Iirimaa, Rootsi, Holland; sotsiaalne raamistik – Rootsi, Soome, Taani.
- Eestile kuulub valitsuse tõhususe poolest 2013. aastal 10. koht, mis on ühe koha võrra madalam kui eelmisel aastal. Seejuures on Eesti tugevamateks komponentideks eelarvepoliitika (4. koht), maksupoliitika (4. koht) ja äriseadustik (7. koht). Olukord on halb institutsionaalse raamistikuga – 22. koht.

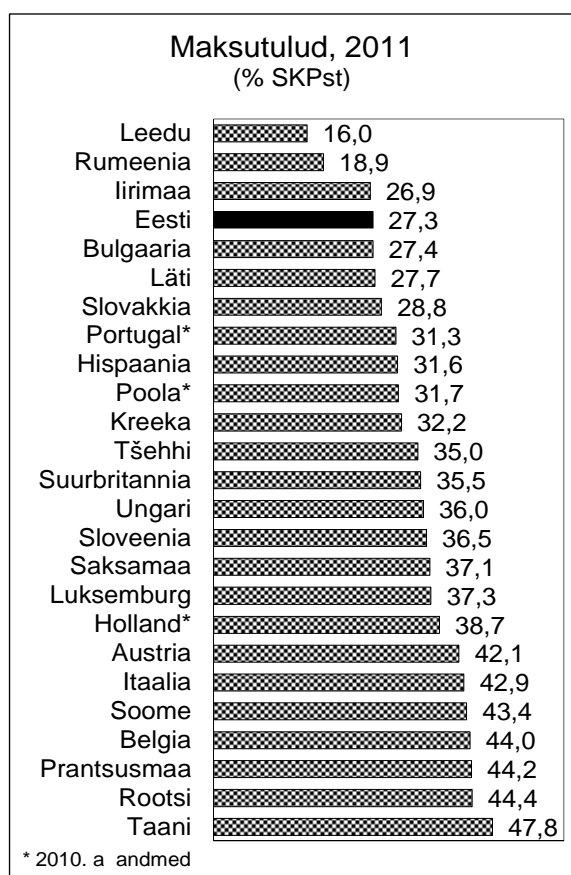
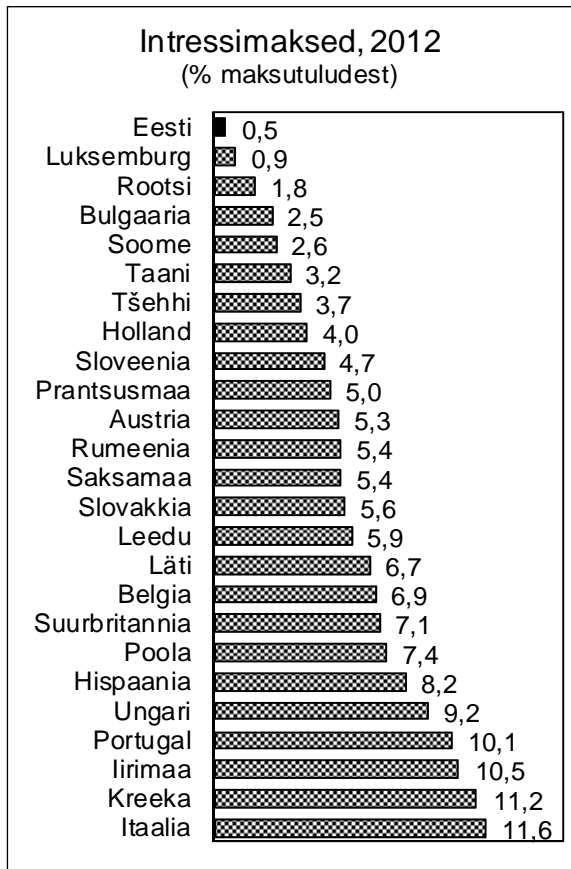
Alljärgnevalt vaatleme mõningaid olulisemaid valitsuse tegevust iseloomustavaid statistilisi näitajaid EL liikmesriikide kohta.

Üheks riigi usaldusväarsuse ja majandusarengu jätkusuutlikkuse (seega ka konkurentsivõime) rahvusvaheliselt tunnustatud kriteeriumiks on riigieelarvest kinnipidamine ehk **valitsuse eelarve tasakaal**. IMD metoodika kohaselt mõõdetakse eelarve hälvet suhtena SKP-st. Jooniselt nähtub, et 2012. aastal suutis eelarve ülekulu vältida vaid üks riik ja selleks on Saksamaa. Maastrichti kriteeriumi raamidesse (ülekulu kuni 3% SKP suhtes) suutsid jääda 10 riiki, nende hulgas ka Eesti (2011. a 6 riiki). Kriitiline olukord on Hispaanias, Kreekas ja Iirimaa, kus eelarve ülekulu on enam kui 7% SKP suhtes. Võrreldes 2011. aastaga on EL liikmesriikide eelarvedefitsiit siiski mõnevõrra vähenenud, seda tänu rangetele kokkuiumeteetele.

Valitsussektori võlg (% SKP-st) on teiseks oluliseks valitsuse tegevuse tõhususe kriteeriumiks ning samas ka teiseks tõsiseks probleemiks EL liikmesriikidele. Suuresti on võlaprobleemi teravnemine paljudel riikidel seotud 2008.–2009. a majanduskriisiga. Jooniselt on näha, et 2012. aastal ületasid Maastrichti kriteeriumit (60% SKP suhtes) pooled EL liikmesriigid. Aasta SKP-st suuremad võlad on Kreekal, Itaalia, Portugalil ja Iirimaa. Suur võlakoorem on tõsiseks takistuseks nende riikide edasisele arengule ja vähendab nende konkurentsivõimet. Üldvalitsuse võlatase on madalaim Eestil (10,1% SKP-st) ja alla 40% on võlatase veel Rootsil, Rumeenial, Luksemburgil ja Bulgaarial.

Intressimaksed

Valitsuse suure võlakoorma üheks eba-meeldivaks tagajärjeks on **intressimaksete** suur kulu, mida IMD arvestab %-na maksutuludest. Jooniselt on näha, et 4 riigil tuleb intresside tasumiseks kulutada enam kui 10% aasta maksutuludest. Need riigid on Itaalia, Kreeka, Iirimaa ja Portugal. Riigid, kel välisvõlg jääb Maastrichti kriteeriumi (60% SKP suhtes) piiridesse maksavad intresse valdavalt alla 5% maksutuludest ja 2012. aastal oli neid riike 14 (eelmisel aastal ainult 6). Positiivselt paistavad intressikulude osas silma Eesti, Luksemburg, Rootsi, Bulgaaria ja Soome, kõigil neil jääb intressikulu alla 3% maksutuludest.

Maksutulud. IMD kontseptsiooni kohaselt on konkurentsivõimelisemad need riigid, kes koguvad üldreeglina vähem makse ja loovad sellega oma ettevõtetele soodsamad konkurentsitingimused. Jooniselt on näha, et EL liikmesriikide maksukoormus suuresti erineb – 2011. aastal ulatus see 16,0%-st (Leedu) kuni 47,8%-ni (Taani). Samas on mõned kõrge maksukoormusega riigid näidanud end vägagi konkurentsivõimelistena, näiteks Taani, Rootsi, Belgia, Soome. Sellest järeldub, et kui riik maksutulu otstarbekalt (ettevõtete ja elanike huvisid arvestavalt) kasutab, siis ei pruugi kõrge maksukoormus tingimata kahjustada riigi konkurentsivõimet. Eestile on läbi aegade olnud iseloomulikud suhteliselt madalad maksutulud SKP suhtes, 2011. aastal oleme 27,3%-ga 4. kohal.

3.3. Äritegevuse efektiivsus

Majanduslikult edukad riigid peavad väga oluliseks, et nende territooriumil asuvad äriettevõtted saaksid efektiivselt tegutseda. Selleks on riikidel ka mitmeid võimalusi. Üheks tähtsamaks peetakse panganduse edendamist, mis loob eeldused finantsturgude arenguks. Tähtsaks komponendiks on samuti äriseadustik, mis sõltuvalt oma sisust võib kaasa aidata ettevõtete arengule või

seda pidurdada. Ettevõtete efektiivsust ei saa lahus vaadata tööjõu kvalifikatsioonist riigis. Riigid, kes peavad oluliseks pikaajalist majandusedu, väärtustavad tööjõudu, suhtuvad tööjõuressursside arendamise suure tähelepanuga ja suurendavad vastavaid kulusi. Riigi roll hariduse edendamisel on üks määravamaid äritegevuse efektiivsuse kujunemisel.

EL liikmesriikide positsioonid IMD edetabelis äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes 2013. aastal

Koht EL arvestuses 2013	Riik	Tootlikkus	Tööturg	Finants- turud	Juhtimise praktika	Väärtus- hinnangud	Kokku äritegevuse efektiivsus
1	Rootsi	7	16	11	1	3	3
2	Taani	11	35	15	2	10	11
3	Iirimaa	3	24	36	12	2	13
4	Holland	17	9	17	23	14	14
5	Saksamaa	9	17	16	15	28	15
6	Luksemburg	12	29	5	19	34	16
7	Soome	14	30	24	10	29	20
8	Austria	16	28	35	9	37	22
9	Suurbritannia	30	26	14	30	31	23
10	Leedu	4	25	46	22	36	26
11	Belgia	13	41	29	21	40	28
12	Poola	29	45	18	26	53	35
13	Eesti	42(21)*	44(13)	39(14)	33(13)	38(11)	39
14	Tšehhi	34	34	37	41	47	40
15	Prantsusmaa	18	49	19	43	58	42
16	Slovakkia	25	50	51	49	49	45
17	Itaalia	40	51	47	51	44	46
18	Kreeka	32	48	54	48	48	47
19	Portugal	27	52	50	54	45	48
20	Läti	33	56	52	39	43	49
21	Hispaania	21	53	44	56	51	50
22	Ungari	56	47	55	46	57	55
23	Rumeenia	59	46	59	55	50	57
24	Sloveenia	45	54	58	58	59	58
25	Bulgaaria	46	58	56	59	56	59
EL liikmesriikide keskmine koht		25,7	38,7	35,5	32,9	38,5	34,4

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

IMD riikide konkurentsivõime hindamise meetodika näeb ette äritegevuse efektiivsuse hindamist riigis 71 kriteeriumi alusel. Viimased on agregeeritud 5 valdkonda: tootlikkus, tööturg, finantsturud, juhtimise praktika ja väärtushinnangud.

Tabelis toodud andmetest nähtub, et EL-25 riikide keskmine koht IMD ärijuhtimise efektiivsuse alamedetabelis on 34,4 ehk madalam kui 60 riigi keskmine (30. koht). Võrreldes 2012. aastaga on EL positsioon tänava natuke langenud (siis oli 33,8. koht), kuid võrreldes 2007. aastaga on langus oluline (siis oli keskmine koht 29,1). Halvenenud on olukord eelkõige tootlikkuse ja väärtushinnangute osas.

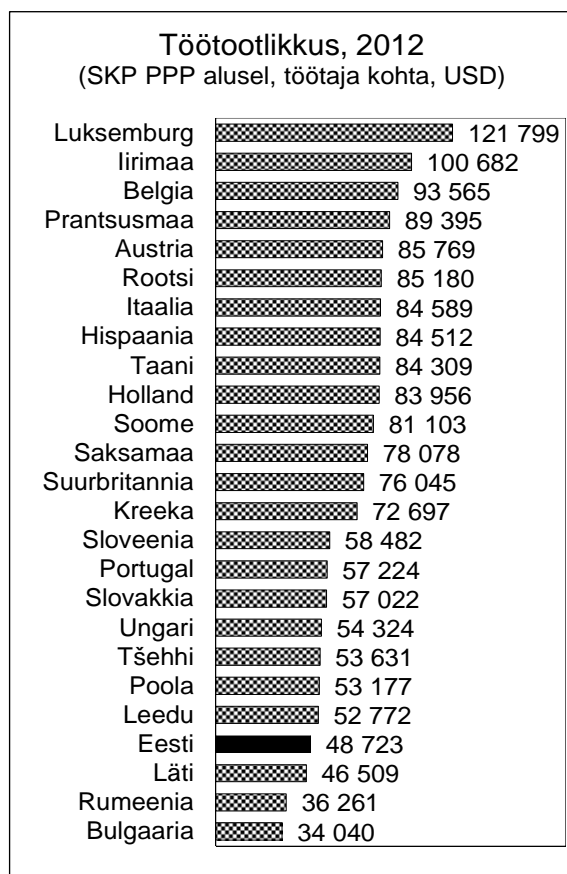
Tabelis toodu kohta võib lisada veel järgmist:

- EL riikide äritegevuse efektiivsus erineb väga olulisel määral: EL edukaim riik Rootsi on IMD edetabelis 3. kohal ja nõrgim Bulgaaria eelviimasel ehk 59. kohal.
- Äritegevuse efektiivsuse komponentide lõikes on tootlikkuse poolset kõrgemal kohal Iirimaa (3. koht), tööturu arvestuses Holland (9. koht), finantsturgude seisundi järgi Luksemburg (5. koht), juhtimise praktika poolest Rootsi (1. koht) ja väärtushinnangute järgi Iirimaa (2. koht).

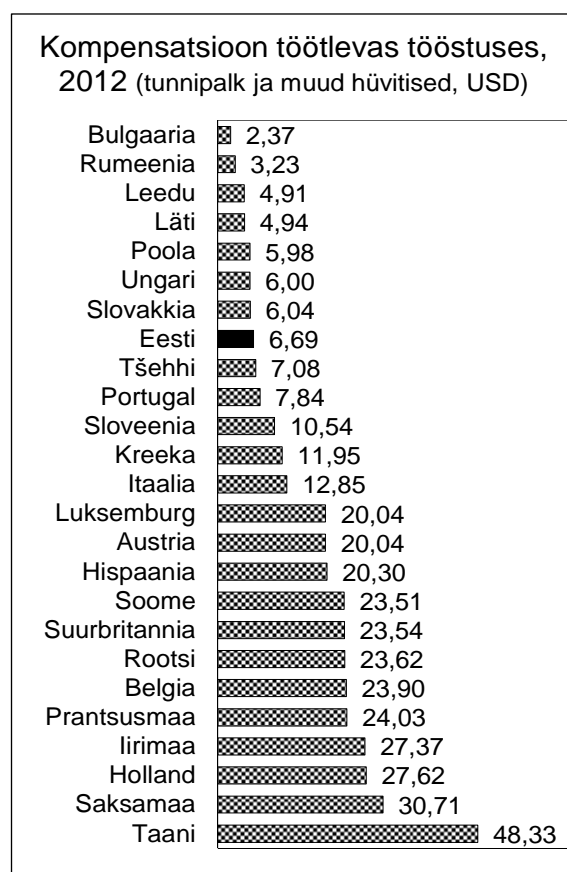
- Eesti on äritegevuse efektiivsuse poolest EL liikmesriikide hulgas 13. kohal (2012. aastal 12. kohal ja 2011. aastal 11. kohal). Eesti suhtelisteks tugevusteks on EL liikmesriikide võrdluses väärtushinnangud (11. koht) ja nõrkuseks tootlikkus (21. koht). Sellest järeldub, et Eesti tee äritegevuse efektiivsuse tõstmiseks käib tootlikkuse tõstmise kaudu. Viimane eeldab aga lisaks muudele abinõudele ka tootmisstruktuuri muutmist ja suurema lisandväärtusega toodete väljalaskmise eelisarendamist.

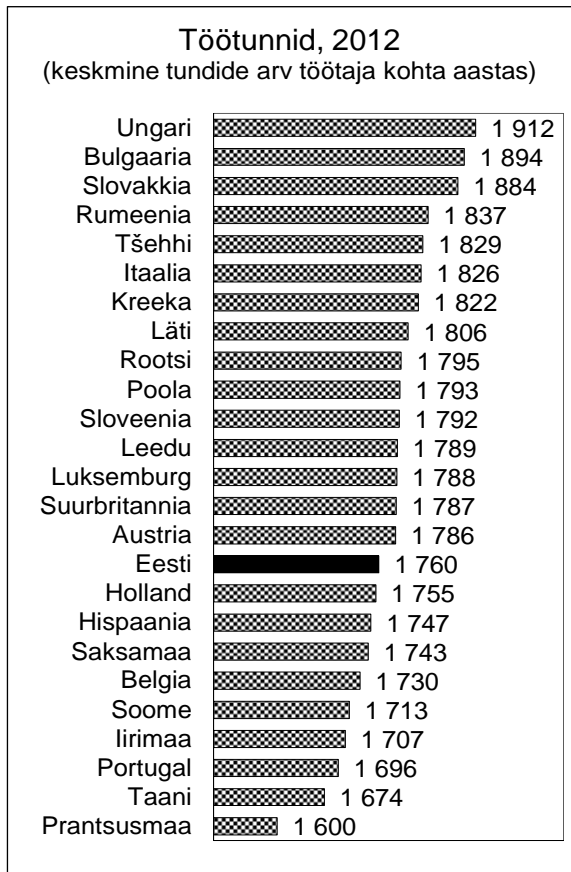
IMD kasutab riikide äritegevuse efektiivsuse hindamiseks valdavalt ettevõttejuhtide küsitluse tulemusi ja vähemal määral statistilisi andmeid. Alljärgnevalt tutvustame viimastest olulisemaid.

Äritegevuse efektiivsuse üheks kõige olulisemaks näitajaks on tootlikkus. Selle riikidevaheliseks võrdlemiseks sobib kõige paremini **tootlikkus SKP ostujõu pariteedi (PPP) alusel ühe töötaja kohta aastas** (tuh USD). Jooniselt nähtub, et riikidevahelised erinevused selles arvestuses on vägagi suured, ligi 4 korda. Edetabelit juhivad Luksemburg, Iirimaa ja Belgia ning 3 viimast on Bulgaaria, Rumeenia ja Läti. Eesti kõrge tootlikkusega riikide hulka ei kuulu, nagu ka teised EL uusliikmed. Kõrge tootlikkusega riigid toodavad kõrge valmidusastmega ja teadusmahukaid tooteid ja teenuseid. Uutel liikmesriikidel nendele turgudele pääsemine ei ole lihtne. Võrreldes eelmise aastaga on Eesti tootlikkuse näitaja 217 USD võrra vähenenud ja Eesti on langenud ühe koha võrra (tagant 4. kohale).

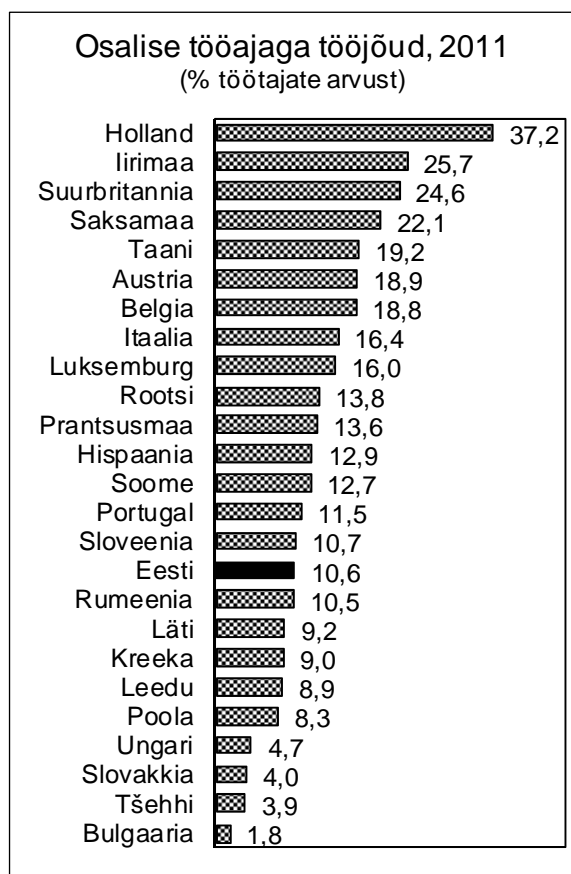

IMD kasutab äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks lisaks eeltoodule veel töötleva tööstuse palgataset, mida mõõdetakse **töötleva tööstuse töötaja keskmise tunnitasuga**, mille hulka on arvestatud ka muud hüvitised. Jooniselt nähtub, et selle näitaja poolest on EL uutel liikmesriikidel märgatav konkurentsieelis, kuna IMD metoodika kohaselt vähendab kõrge palk ettevõtte konkurentsivõimet, muutes tooted kallimaks. Kõige madalam on kompensatsioon töötlevas tööstuses Bulgaarias, kellele järgnevad Rumeenia, Leedu ja Läti. Eesti asub selles arvestuses 8. kohal 6,69 USD tunnis (eelmisel aastal 4. kohal).

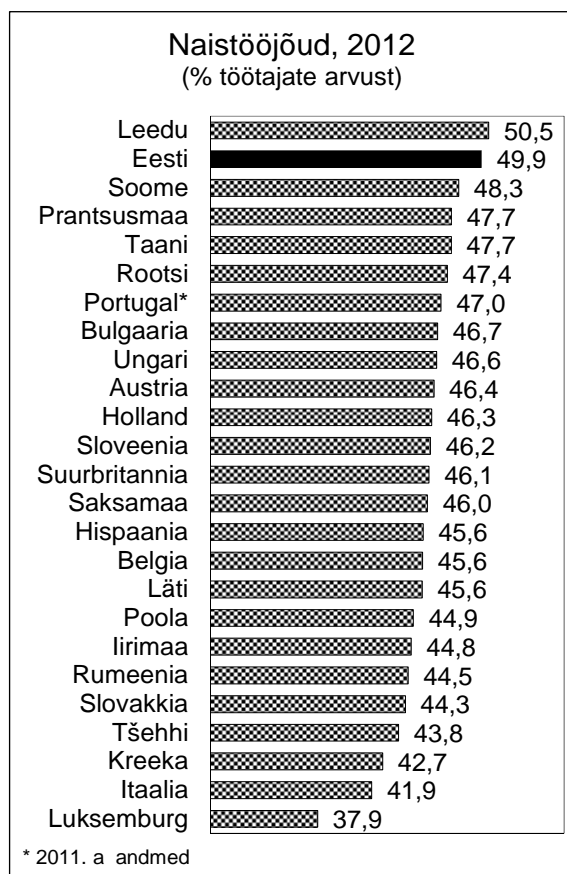

Äritegevuse efektiivsuse oluliseks aspektiks on tööturg. Selles kontekstis pakub Eesti lugejatele kindlasti huvi **töötundide arv töötaja kohta aastas**. IMD meetodika hindab suuremat töötundide arvu konkurentsieeliseks. Jooniselt nähtub, et EL liikmesriikides aasta töötunnid erinevad umbes 300 tunni ulatuses: kõige vähem töötakse Prantsusmaal ja kõige rohkem töötunde tehakse Ungaris. Üldistatult võib öelda, et vanades EL liikmesriikides, kus valdavalt on tugevad ametiühingud, tehakse vähem töötunde kui uutes liikmesriikides. Võrreldes eelmise aastaga on olukord vähe muutunud: tabeli lõpus oleval Prantsusmaal on töötundide arv suurenenud 1588-lt 1600-ni ehk 12 tundi ja tabeli esikohal olevas Ungaris on töötundide arv kasvanud 3 võrra 1909-lt 1912-le. Eesti on 1760 tunniga (eelmisel aastal 1762 tundi) riikide keskmiste hulgas koos Hollandi, Austria, Suurbritannia ja mitmete teistega.

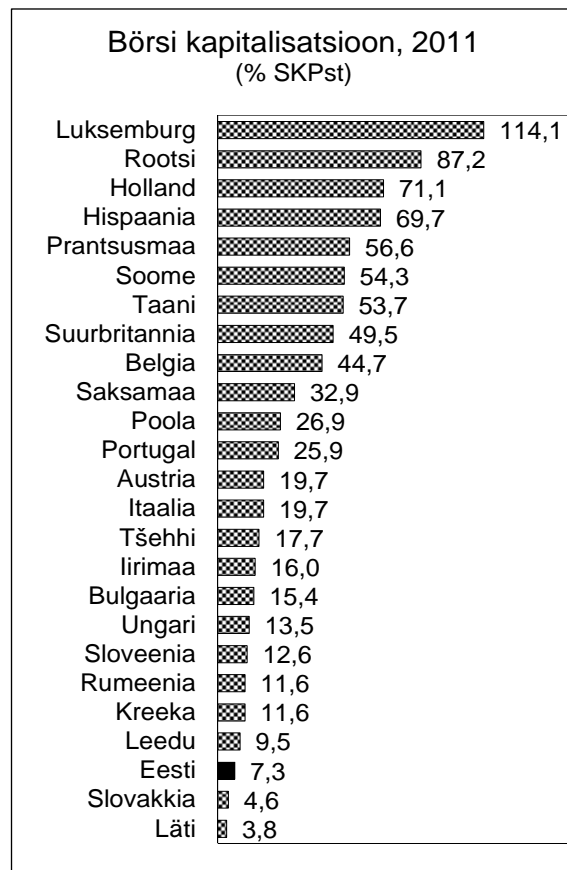

Üheks tööturu paindlikkust iseloomustavaks näitajaks on **osalise tööajaga töötajate osakaal** töötajate arvust (peegeldab valikuvõimalust osalise või täistööajaga töötamise vahel). Osalise tööajaga töökohad võimaldavad tõsta naiste ja eakate tööhõivet. IMD käsitleb osalise tööajaga töötajate suuremat osakaalu riigi konkurentsivõimet tõstva tegurina. Jooniselt nähtub, et EL liikmesriikidest on suhteliselt kõige enam osalise tööajaga töötajaid Hollandis – 37,2%. Holland on ka mitmel varasemal aastal olnud esikohal (näit 2005. a oli Holland esikohal 35,7%-ga). Järgnevad Iirimaa, Suurbritannia ja Saksamaa, kõigil on osalise ajaga töötajaid üle 20% töötajate arvust. Üldistatult võib ka siin välja tuua, et vanades liikmesriikides on osajaga töötamine enam levinud. Uutest liikmesriikidest tõuseb esile (2011. a andmetel) Eesti, kus vastav näitaja on 10,6%. Teistest riikidest jäävad oluliselt maha Ungari, Slovakkia, Tšehhi ja Bulgaaria.

Naiste osakaal töötajõus on Euroopa Liidus üldiselt kõrge ja IMD nägemusel on see tööturu arengutaseme positiivseks küljeks. IMD poolt kasutatud 2011. a andmetel on EL riikide võrdluses esikohal Leedu, kus naiste osakaal töötajate üldarvust on üle 50%. Eesti on teisel kohal 49,9%-ga ja meile järgneb Soome 48,3%-ga. Ka teised Põhja-maad eristuvad naistööjõu kasutamise kõrge tasemega. Nimekirja lõpus asuvad eriilmelised riigid nagu Luksemburg, Itaalia, Kreeka ja Tšehhi.

IMD kasutab äritegevuse efektiivsuse iseloomustamiseks ka erinevaid börsiaktiivsust kajastavaid näitajaid, milledest olulisemaks on **börsi kapitalisatsioon** SKP suhtes. Viimane näitab kohaliku aktsiabörsi suurust ja erakapitali olulisust majanduses. IMD poolt kasutatud 2011. a andmetel on teistest EL liikmesriikidest edukam Luksemburg, kus börsi kapitalisatsioon oli sel aastal 114,1% SKP suhtes. Järgnesid Rootsi ja Holland, kus vastav näitaja oli üle 70%. Eesti koos Läti, Slovakkia ja Leeduga kuulub riikide hulka, kus börsiettevõtteid on vähe ja börsi roll majanduses väike (kõigil osakaal alla 10% SKP-st). Olgu märgitud, et 2004. aastal oli börsi kapitalisatsioon Eestis 55% ning suure languse põhjustas Hansapanga lahkumine börsilt (suured kapitalisatsiooni kõikumised on iseloomulikud just väikestele riikidele).

3.4. Infrastruktuur

Infrastruktuur toetab oluliselt majanduslikku aktiivsust riigis ja soodustab ettevõtete arengut. Majanduslikult arenenud riigid pööravad suurt tähelepanu infrastruktuuri igakülgssele arendamisele. Riikides, kus baasinfrastruktuur (teedevõrk, raudteed, sada-

mad, lennuväljad) on suures osas juba välja arendatud, pööratakse erilist tähelepanu teadusliku ja tehnoloogilise infrastruktuuri edendamisele. Ilma selleta ei ole teaduspõhise riigi rajamine võimalik.

EL liikmesriikide infrastruktuuri positsioonid IMD edetabelis komponentide lõikes 2013. aastal

Koht EL arvestuses 2013	Riik	Baasinfrastruktuur	Tehnoloogiline infrastruktuur	Teaduslik infrastruktuur	Tervishoid, keskkond	Haridus	Kokku infrastruktuur
1	Rootsi	10	6	6	1	1	2
2	Taani	5	7	10	3	2	4
3	Soome	14	14	12	5	3	5
4	Saksamaa	17	10	5	6	22	7
5	Prantsusmaa	4	15	11	11	15	8
6	Holland	3	9	14	12	14	9
7	Suurbritannia	21	17	9	22	16	15
8	Austria	20	25	18	7	17	17
9	Belgia	18	26	20	17	7	18
10	Iirimaa	29	22	22	13	13	22
11	Luksemburg	28	18	23	16	19	23
12	Hispaania	24	44	24	18	36	27
13	Portugal	38	28	31	23	27	28
14	Tšehhi	15	34	26	27	31	29
15	Itaalia	56	32	21	24	37	30
16	Leedu	31	23	43	33	20	31
17	Eesti	33(16)*	30(15)	35(17)	37(21)	24(14)	32
18	Sloveenia	39	42	32	29	30	33
19	Kreeka	37	39	41	26	29	35
20	Poola	36	37	39	39	23	36
21	Läti	35	29	47	31	35	37
22	Ungari	32	35	37	40	33	38
23	Slovakkia	34	50	52	32	38	41
24	Rumeenia	43	46	46	48	47	47
25	Bulgaaria	50	41	54	52	48	51
EL liikmesriikide keskmine koht		26,9	27,2	27,1	22,9	23,5	25,0

* Sulgudes Eesti koht EL arvestuses

IMD riikide rahvusvahelise konkurentsivõime hindamise meetodika võttis edetabeli koostamisel 2013. aastal arvesse 113 infrastruktuuri iseloomustavat näitajat. Need koondati viide alamfaktorisse: baasinfrastruktuur, tehnoloogiline infrastruktuur, tervishoid ning keskkond ja haridus.

Tabelis toodust saab teha mitmeid järeldusi:

- Infrastruktuur on EL liikmesriikide konkurentsivõime faktorite hulgas suhteliselt tugev külj – 25 EL riigi keskmine koht IMD edetabelis on 25,0 (eelmisel aastal 24,7). Seejuures on kõik infrastruktuuri komponendid üsna ühtlaselt arenenud (keskmised kohad 22,9-st kuni 27,2-ni).
- EL vanad liikmesriigid (15) hõlmavad 13 esimest kohta EL liikmesriikide arvestuses. Vaid Itaalia ja Kreeka on lasknud endast mööda vastavalt 1 ja 4 liikmesriiki. IMD infrastruktuuri alamedetabelis kuulub EL liikmesriikidele esimesest 30 kohast 15.
- EL-25 sisemises arvestuses kuulub infrastruktuuri arengutasemelt esikoht Rootstile, kellele järgnevad Taani, Soome, Saksamaa, Prantsusmaa ja Holland (TOP 6). Üksikutest EL liikmesriikidest on IMD 60 riigi võrdluses infrastruktuuri komponentide lõikes teistest edukamad:

Rootsi: 1. koht – tervishoid ja keskkond
1. koht – haridus

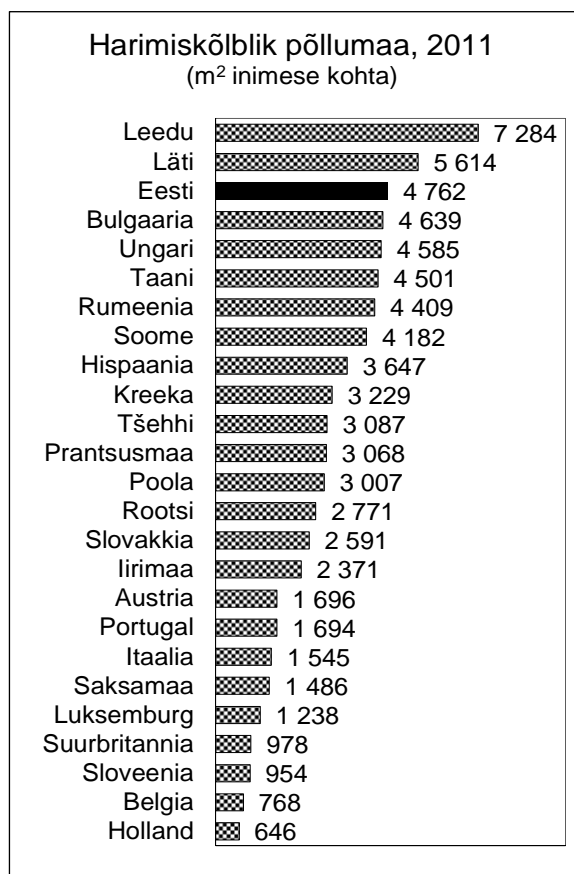
Taani: 2. koht – haridus
2. koht – tervishoid ja keskkond

Soome: 3. koht – haridus

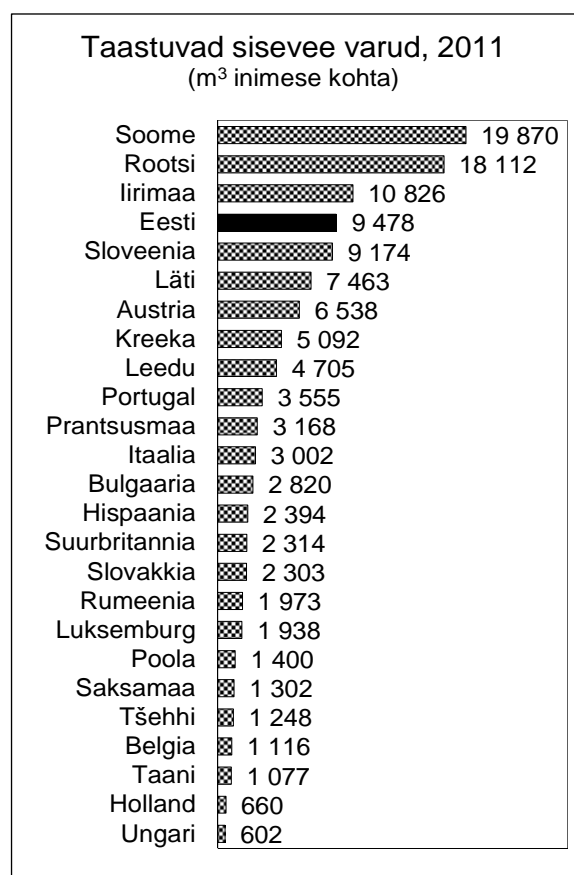
Holland: 3. koht – baasinfrastruktuur

- Eesti on infrastruktuuri arengutasemelt IMD 60 riigi arvestuses 32. kohal ja EL-25 arvestuses 17. kohal (eelmisel aastal samad kohad). Eesti tugevamaks küljeks EL arvestuses on 14. koht hariduse ja 15. koht tehnoloogilise infrastruktuuri osas. EL uute liikmesriikide arvestuse kuulub Eestile Tšehhi ja Leedu järel 3. koht. Leedu on meist eespool eelkõige tehnoloogilise infrastruktuuri osas.

Alljärgnevalt anname lühiülevaate liikmesriikide infrastruktuuri arengutasemest olulisemate statistiliste näitajate alusel.

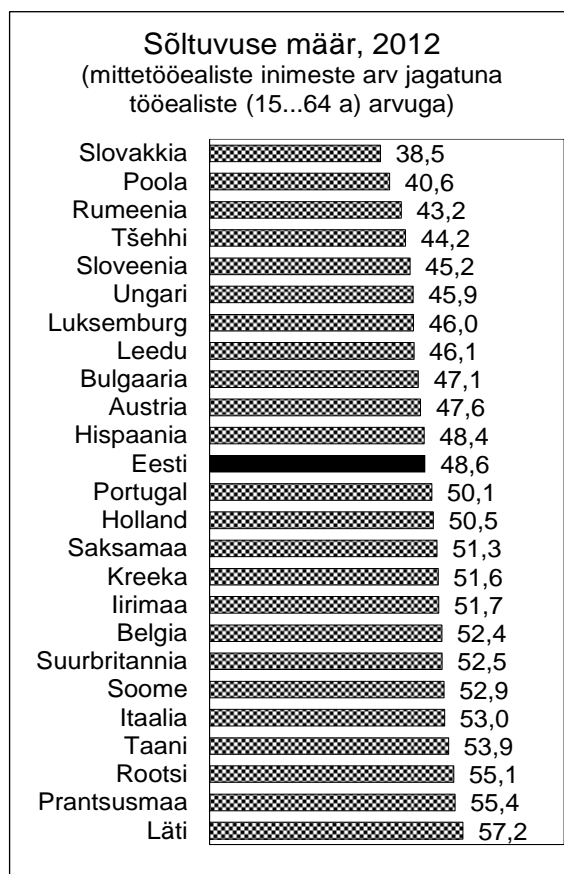

IMD käsitluses on baasinfrastruktuuri üheks oluliseks näitajaks **harimiskõlbliku põllumaa suurus 1 elaniku kohta (m²)**. Jooniselt on näha, et EL liikmesriigid erinevad selles osas enam kui 11 korda. Kõige enam sellist maad elaniku kohta on Leedul ja kõige vähem Hollandil. Eesti on EL-25 võrdluses 4762 m²-ga 3. kohal, edestades napilt Bulgaariat, Ungarit ja Taanit. Põllumaad inimese kohta võib käsitleda kui ressursside jaotuse näitajat, mida mõjutab ka asustustihedus ja looduslikud tingimused riigis. Eestil on kindlasti reserve oma harimiskõlbliku põllumaad paremini ära kasutada ja seeläbi oma konkurentsipositsiooni parandada.

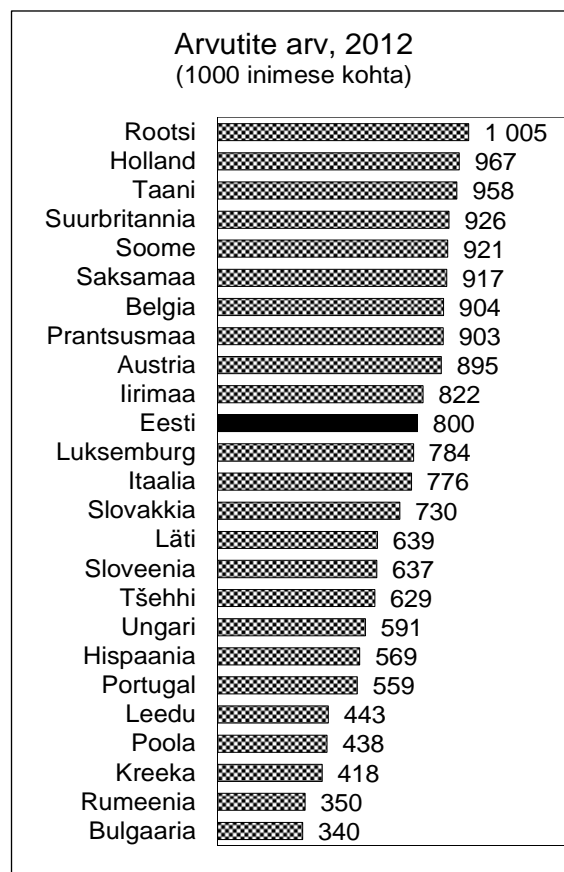

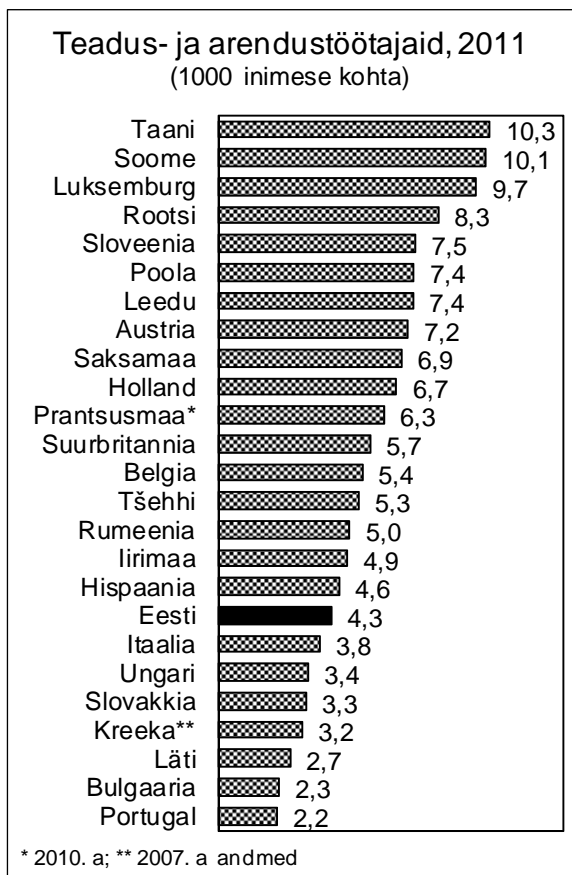
Baasinfrastruktuuri kasvava tähtsusega näitajaks on **taastuvad siseveevarud ühe elaniku kohta (m³)**. Ka selles osas on EL liikmesriigid väga ebavõrdses olukorras ning taas kuulub Eesti eelistatud olukorda. Suurimad taastuvad mageveevarud inimese kohta on Soomel, Rootsil, Iirimaa ja Eestil – kõigil üle 9 000 m³. Seevastu Ungari saab arvestada vaid 602 m³. Maailma mageveevarude edasise vähenemise korral on rikkalikud taastuvad siseveevarud Eestile oluliseks konkurentsieeliseks.

Elanike vananemisega seotud riikide majanduslik jätkusuutlikkus on viimastel aastatel üha enam kõneainet pakkunud. Praeguste protsesside (madal sündivus ja kasvav oodatav eluiga) jätkumisel võib tekkida paljudel riikidel probleeme sotsiaalsüsteemi finantseerimisega. Toimetulek elanikkonna vananemisega seotud probleemidega mõjutab ka riigi konkurentsivõimet. Seda protsessi iseloomustab IMD nn **sõltuvuse määr**, mis leitakse alla 15-ne ja üle 64-aastaste elanike arvu jagamisel 15–65-aastaste elanike arvuga. Tulemuseks saadakse määr, mis näitab kui suur osa elanikkonnast sõltub tööealisest elanikkonnast. IMD meetodika kohaselt on kõrge sõltuvuse määr riigi konkurentsivõimet pärssiv tegur. Jooniselt nähtub, et 2012. a andmetel on olukord selles osas soodsam Kesk- ja Ida-Euroopa riikides ja halvem majanduslikult enam arenenud Lääne-Euroopas. Eestis on vastav näitaja 48,6, millega kuulume keskmiste riikide hulka.

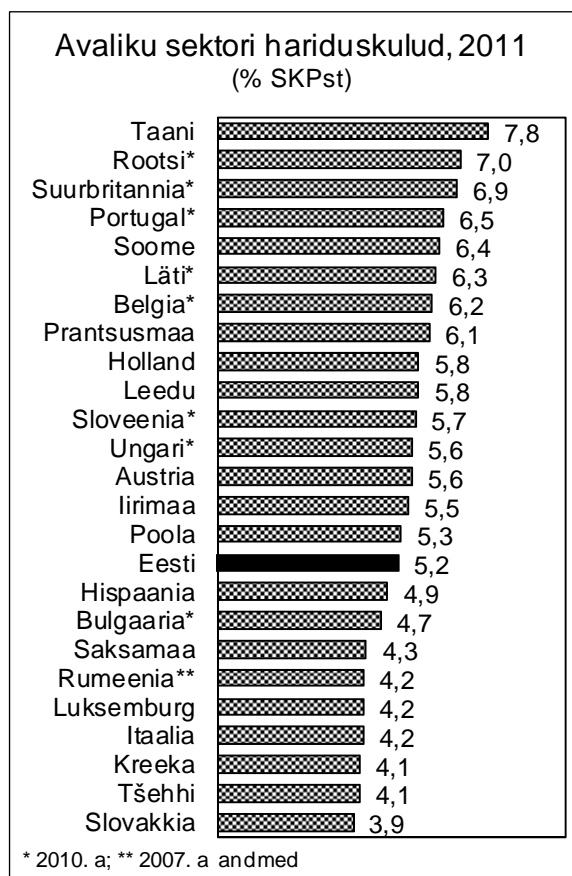

Tehnoloogilise infrastruktuuri arengu hindamiseks võtab IMD mitmete teiste näitajate hulgas arvesse **arvutite arvu 1000 inimese kohta** riigis. Jooniselt nähtub, et selles arvestuses kuuluvad EL liikmesriikide juhtgruppi jõukamad riigid: Rootsi (1005), Holland (967), Taani (958), Suurbritannia (926), Soome (921), Saksamaa (917) jne. Võrreldes aasta varasemate andmetega on kõikides nimetatud riikides arvutitega varustatus paranenud 30-50 ühiku võrra. EL uute liikmete arvestuses kuulub Eestile kindlalt esikoht 800 arvutiga 1000 inimese kohta (aasta varem 754 arvutit).

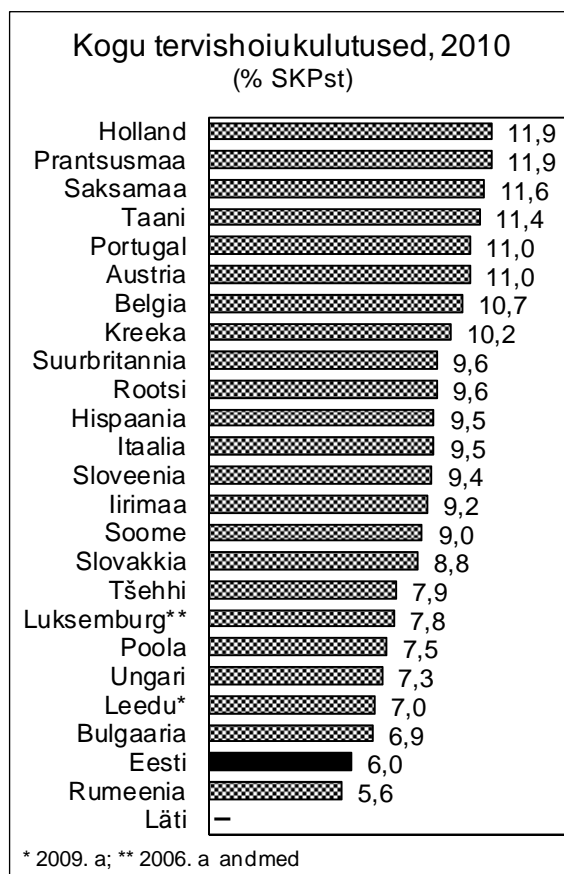

Teadusliku infrastruktuuri arengutaseme hindamiseks kasutab IMD ühe näitajana **töötajate arvu teadus- ja arendustegevuses** (arvestatuna täistööaja ekvivalendis 1000 inimese kohta). EL25 liikmesriikide aritmeetiline keskmine hõivatute arv teadus- ja arendustegevuses on 5,8 töötajat 1000 inimese kohta, kuid erinevused on üsna suured. Jooniselt nähtub, et Eestis on teadus- ja arendustegevuses hõivatud 4,3 töötajat 1000 inimese kohta ja selle näitajaga jääb Eesti allapoole keskmist taset. Võrreldes toodud (2011. a) andmeid 2005. aasta omadega selgub, et siis oli riikide keskmine näitaja 4,6 töötajat ja Eesti näitaja 3,2 töötajat 1000 inimese kohta (kasv enam kui veerandi võrra).

Hariduse näitajate osa konkurentsivõime indikaatorite hulgas on kaalukas, kuna hariduse arengutase ja vastavad kulutused on tugevas korrelatsioonis riigi rahvusvahelise konkurentsivõimega. **Kulutused haridusele** suhtena SKP-sse näitavad kuivõrd oluliseks peetakse haridussüsteemi investeerimist ühes või teises riigis. Jooniselt nähtub, et Eesti avaliku sektori hariduskulud moodustasid 2011. aastal 5,2% SKP-st, millega asusime tagasihoidlikul 16. kohal. Pealegi näitab võrdlus 2010. a andmetega, et hariduskulude osakaal SKP-s on aastaga langenud 0,6%-punkti võrra (2010. a 5,8%). EL riikide arvestuses juhib hariduskulude pingerida Taani (7,8%), kellele järgnevad Rootsi ja Suurbritannia (vastavalt 7,0 ja 6,9%). Eestist on tagapool mitmed jõukad EL liikmesriigid (Saksamaa, Luksemburg), kuid teatavasti kannab nendes riikides arvestava osa hariduskuludest erasektor.

Tervishoiu ning keskkonnatingimused mõjutavad samuti riikide konkurentsivõimet, sest nii elukeskkond kui ka töötajate tervis mõjutavad tootlikkust ning seega ka inimressursi kasutamise tõhusust. Jooniselt nähtub, et kõige rohkem **kulutusi tervishoiule** (% SKP-st) tehakse Hollandis, Prantsusmaal, Saksamaal ja Taanis (kõigis üle 11% SKP-st). Eesti on tervishoiukulutuste poolest (SKP suhtes) tagant 3. kohal ja meist vähem kulutavad vaid Rumeenia ja Läti. Summaliselt on tervishoiu kulutuste erinevused veelgi suuremad. 2010. a andmetel kulutati tervishoiule (avalik- ja erasektor kokku) ühe inimese kohta Luksemburgis 8212 USD, Taanis 6449 USD jne. Eestis olid vastavad kulutused 849 USD.

4. EESTI ETTEVÕTLUSKESKKOND EUROOPA LIIDU LIIKMESRIIKIDE VÕRDLUSES

Riigi konkurentsivõime paljud aspektid ei ole statistiliselt mõõdetavad (või nende kohta puudub statistika), kuid samas on nad väga olulised iseloomustamiseks ettevõtluskeskkonda riigis. Nagu eespool märgitud, näeb IMD meetodika selleks puhuks ette hinnangulise informatsiooni kogumist ettevõtetejuhtidelt. Vastavad küsitlused IMD harmoniseeritud küsitluslehe alusel viidi läbi tänava kõigis 60-s projektis osalenud riigis ja see toimus 2013. a veebruaris-märtsis. Eestis viis küsitluse läbi Eesti Konkuruuriinstituut. Hinnanguid oma riigi

ettevõtluskeskkonna kohta koguti 17 valdkonnas ja ärijuhtidele esitati kokku 116 küsimust.

Käesolevas peatükis tutvustame Euroopa Liidu 25 liikmesriigi ettevõtetejuhtide koondhinnangut oma riigi ettevõtluskeskkonnale (4.1) ja eraldi vaatlеме mõningaid olulisemaid ettevõtluskeskkonna üksikküsimusi (4.2) Eesmärk on võrrelda Eesti ettevõtluskeskkonda teiste projektis osalenud EL liikmesriikide omaga ja välja tuua Eesti tugevused ja nõrkused (ettevõtetejuhtide silma läbi).

4.1. Ettevõtetejuhtide hinnangute koondtulemused

EL-25 riikide ettevõtetejuhtide küsitluse koondtulemused on EKI poolt arvatud (tuginedes IMD Aastaraamatule 2013). Ettevõtetejuhid hindasid probleeme ja olukorda oma riigis 6-palli süsteemis arvestusega, et 6 punkti on kõrgeim ja 1 punkt madalaim hinne. Hilisema töötamise käigus viidi küsit-

lustulemused IMD poolt üle 10-palli süsteemi (max = 10), mis on aluseks ka alljärgnevale analüüsile. Järgnevas tabelis on ära toodud 116 küsimusele antud vastused koondina ja samuti eraldi 4 konkurentsifaktori lõikes.

EL-25 liikmesriikide ettevõtetejuhtide küsitluse koondtulemused faktorite lõikes

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)				Kokku (136 küsimust)	Koht IMD edetabelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (39 k)	Infrastruktuur (37 k)		
1	Rootsi	5,47	7,21	7,48	8,04	7,47	1
2	Taani	5,30	6,79	7,11	8,19	7,27	3
3	Soome	4,99	6,70	6,78	7,96	7,04	8
4	Holland	5,43	6,38	6,77	7,65	6,87	5
5	Saksamaa	6,06	6,24	6,79	7,41	6,79	2

Koht	Riik	Keskmine hinne (max=10)				Kokku (136 küsimust)	Koht IMD edetabelis EL arvestuses
		Majanduse seisund (6 k)	Valitsuse tõhusus (34 k)	Äritegevuse efektiivsus (39 k)	Infra- struktuur (37 k)		
6	Iirimaa	4,84	6,65	6,80	7,10	6,75	6
7	Luksemburg	4,34	6,16	6,41	7,27	6,50	4
8	Suurbritannia	4,50	6,17	6,15	6,71	6,25	7
9	Austria	5,27	5,46	6,31	6,84	6,17	9
10	Belgia	4,57	5,26	6,27	6,97	6,11	10
11	Leedu	6,17	5,04	6,01	6,33	5,83	12
12	Prantsusmaa	4,42	5,08	5,38	7,18	5,82	11
13	Eesti	4,96	5,90	5,58	5,84	5,73	15
14	Tšehhi	4,91	4,99	5,86	6,21	5,67	14
15	Poola	4,82	5,61	5,68	5,37	5,52	13
16	Läti	4,85	4,89	5,50	6,11	5,49	16
17	Portugal	3,92	4,47	4,79	6,51	5,20	19
18	Slovakkia	4,18	4,02	5,27	5,30	4,85	20
19	Hispaania	4,16	4,10	4,53	5,95	4,84	18
20	Kreeka	4,00	3,88	4,88	5,77	4,83	23
21	Ungari	4,45	4,24	4,68	5,21	4,71	21
22	Itaalia	4,51	3,81	4,85	5,34	4,69	17
23	Rumeenia	3,78	4,24	4,48	4,46	4,37	24
24	Sloveenia	3,78	3,41	4,02	5,35	4,26	22
25	Bulgaaria	4,08	3,59	3,80	4,29	3,91	25

Tabelis toodust nähtub järgmist:

- EL-25 liikmesriikide ettevõtluskeskkond on ettevõttejuhtide aspektist hinnates vägagi erinev. Kõige kõrgema keskmise hinde andnud Rootsi ettevõttejuhid hindavad oma ärikeskkonda 7,47 punktiga ja kõige madalama keskmise hinde saanud Bulgaaria ettevõttejuhid annavad oma riigi ärikeskkonnale vaid 3,91 punkti.
- Riikide TOP 6 on ettevõtluskeskkonnale antud koondhinnangu alusel järgmine: Rootsi, Taani, Soome, Holland, Saksamaa ja Iirimaa. Kõik need riigid kuuluvad ka IMD konkurentsivõime edetabeli esimese 10 hulka (EL liikmesriikide arvestuses). Sellest järeldub, et ettevõttejuhtide hinnangud ettevõtluskeskkonna kohta väljendavad vägagi adekvaatselt riigi üldist rahvusvahelist konkurentsivõimet. Kõige suurem lahknevus on Soome osas (5 kohta).

- EL uusliikmetest on parim ettevõtluskeskkond Leedul 5,83 punktiga, kellele järgnevad Eesti 5,73 ja Tšehhi 5,67 punktiga. Hinnangute pingereas asub Leedu 11. kohal, Eesti 13. kohal ja Tšehhi 14. kohal. Võrdluseks olgu märgitud, et konkurentsivõime EL edetabelis kuulub Leedule 12., Eestile 15. ja Tšehhile 14. koht. EL uusliikmetele kuulub ettevõtluskeskkonna arvestuses ka 3 viimast kohta. Nendeks riikideks on Bulgaaria, Sloveenia ja Rumeenia
- Majanduse seisundit on ettevõttejuhid kõige kõrgemalt hinnanud Leedus – 6,17 punkti, Saksamaal – 6,06 p ja Rootsis – 5,47 p. Valitsuse tööd on hinnatud tõhusaimaks Rootsis (7,21), Taanis (6,79) ja Soomes (6,70). Äritegevuse efektiivsuse arvestuses on eesotsas Rootsi (7,48), Taani (7,11) ja Iirimaa (6,80). Palju ei jäänud neist maha ka Saksamaa (6,79), Soome

(6,78) ja Holland (6,77). Infrastruktuur on kõige kõrgemad koondhinded ettevõttelejuhtidelt saanud Taanis (8,19), Rootsis (8,04) ja Soomes (7,96).

- Eesti kohta võib märkida, et ettevõtluskeskkonna koondhinnang (5,73 p) on tänava natuke madalam kui 2012. aastal (5,91 p) ja seda kõigi faktorite osas peale majanduse seisundi (vastavalt 4,39 p ja 4,96 p). Kõige kõrgemalt hindasid ettevõttelejuhid tänava

valitsuse tööd (5,90 p), millele järgnesid infrastruktuur (5,84 p), äritegevuse efektiivsus (5,58 p) ja majanduse seisund (4,96 p).

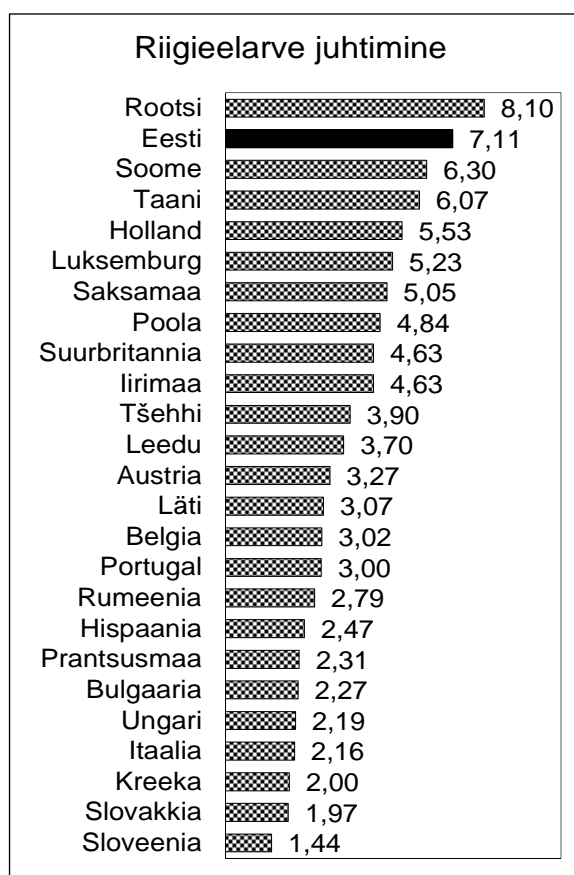
Ettevõttelejuhtide hinnangute alusel koostatud EL-25 edetabelist nähtub, et Eestile kuulub tänava 15. koht, mis on kahe koha võrra halvem kui Eesti koht IMD 2013. a konkurentsivõime edetabelis EL arvestuses (13. koht).

4.2. Ettevõttelejuhtide hinnangud ettevõtluskeskkonna mõnede oluliste külgede kohta

Nagu eelpool märgitud kogutakse IMD harmoniseeritud küsitluslehe vahendusel ettevõttelejuhtide hinnanguid riigi majanduse seisundi, valitsuse tegevuse, äritegevuse efektiivsuse ja infrastruktuuri kohta. Kokku

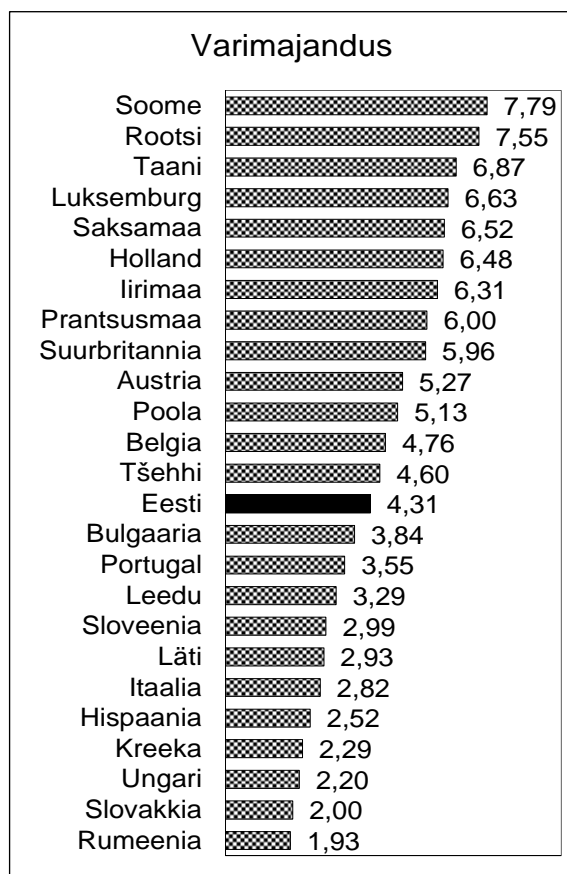
esitati tänava ettevõttelejuhtidele hindamiseks 116 küsimust ettevõtluskeskkonna erinevate olukordade ja probleemide kohta.

Alljärgnevalt võtame vaatluse alla 12 olulisemat nendest.

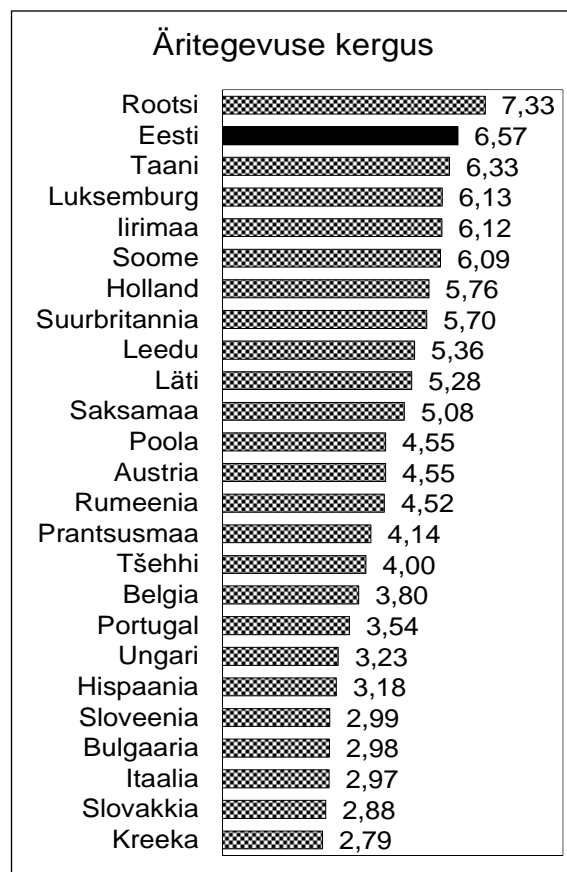

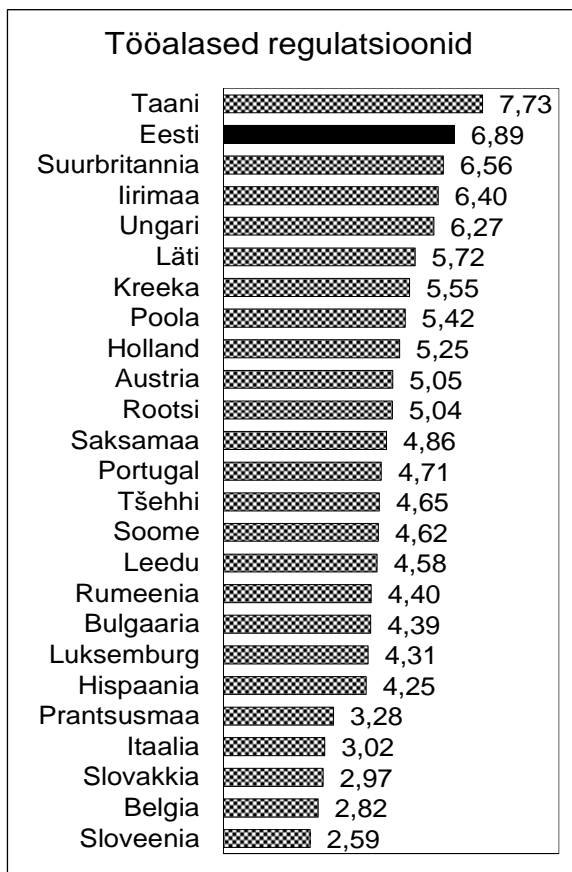
Riigieelarve juhtimine ehk kuivõrd see on paranenud / halvenenud kahel viimasel aastal. Uuringud on näidanud, et riigieelarve juhtimine mõjutab oluliselt majanduskeskkonda riigis, kujundab nõudmise ja pakku-mise vahekorda, samuti hindade, tööturu jne arengut. Jooniselt nähtub, et kõrgeima hinde eelarve juhtimise eest sai Rootsi (8,10 p), kellele järgnevad Eesti (7,11) ja Soome (6,30). Eelarve juhtimisega kahel viimasel aastal pole selgelt rahul Sloveenia, Slovakkia ja Kreeka ettevõttelejuhid. Üldse on eelarvejuhtimisele antud suhteliselt madal hinnang – keskmiselt 3,88 punkti.

Varimajandus ehk kuivõrd see pidurdab/ ei pidurda majanduse arengut riigis ja moonutab konkurentsi. Jooniselt nähtub, et varimajanduse tõkestamisega on kõige paremini toime tulnud Soome ja Rootsi. Hästi on sellega hakkama saanud ka (hinded üle 6 punkti) Taani, Luksemburg, Saksamaa, Holland ja Iirimaa. Rahul ei ole valituse tegevusega varimajanduse tõkestamisel ettevõttejuhid Kreekas, Ungaris, Slovakkias ja Rumeenias (kõigil hinne alla 2,5 punkti). Eesti ettevõttejuhid on varimajanduse mõju hinnanud 2013. aastal 4,31 punktiga, mis väljendab mõõdukat rahulolematust olukorraga. Võrreldes 2010. aasta hinnanguga (3,81 p) on varimajanduse negatiivne mõju Eestis siiski mõnevõrra vähenenud. EL-25 keskmine hinne on 4,58 punkti.

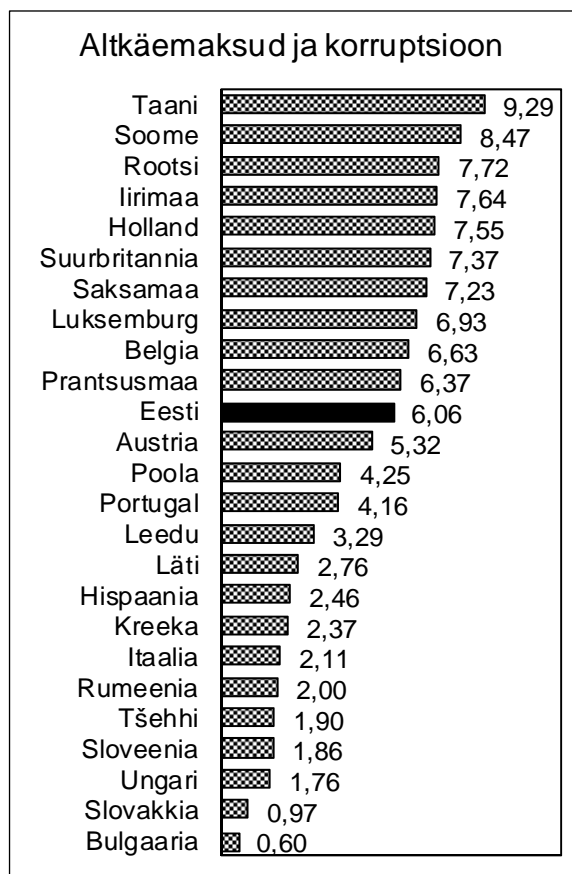

Äritegevuse kergus on rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatud kriteerium, millel on oluline mõju välisinvesteeringute sissevoolule riiki ja konkurentsivõimele üldse. Äritegevus on kergem riikides, kus institutsioonid ja regulatsioonid toetavad ettevõtete tegevust, püüavad ettevõtete ees seisvate probleemide lahendamise muuta võimalikult kergeks. Jooniselt nähtub, et väga raske on äri teha Kreekas, Slovakkias, Itaalias, Bulgaarias ja Sloveenias. Eesti ettevõttejuhid hindasid 2013. aastal äritegevuse kergust Eestis 6,57 punktiga, millise tulemusena oleme Rootsi järel (7,33 p) teisel kohal. Võrreldes 2010. a küsitlusega on Eesti hinne paranenud 0,39 punkti võrra (siis olime 4. kohal).

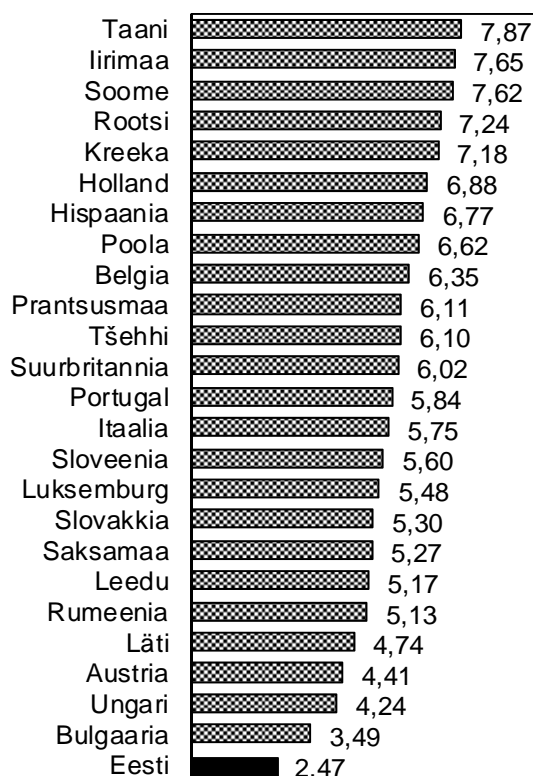
Töölased regulatsioonid (tööle võtmine, vallandamine, miinimumpalgatase jne) võivad olla kas ettevõtete arengut soodustavad või pidurdavad. Toodust nähtub, et EL liikmesriikides valmistavad töölased regulatsioonid ettevõtetejuhtidele küllaltki probleeme, EL-25 keskmine hinne on vaid 4,85 punkti. Kõige vähem rahul (alla 3 p) ollakse olukorraga Sloveenias, Belgias ja Slovakkias. Eesti ettevõtetejuhtide hinnangul töölased regulatsioonid probleemiks ei ole, pigem on olukord enam kui rahuldav – 6,89 p. Eesti on selle hinnanguga EL-25 riikide arvestuses 2. kohal, nagu ka 3 aastat tagasi. Esikoht kuulus ka siis Taanile.

Altkäemaksud ja korrupsioon kahjustavad õiglast konkurentsi riigis ja põhjustavad ettevõtetele lisakulu. Jooniselt nähtub, et praktiliselt korrupsioonivabad (hinnang üle 7 p) on Taani, Soome, Rootsi, Iirimaa, Holland, Suurbritannia ja Saksamaa. Eesti ettevõtetejuhid hindasid 2013. aastal sellealast olukorda 6,06 punktiga, mis on ligilähedane olukorraga Prantsusmaal. Väga korrumppeerunuteks tuleb lugeda endisi idabloki riike Bulgaariat, Slovakkia, Ungarit, Sloveeniat ja Tšehhit (kõigil hinne alla 2 punkti). EL-25 keskmine hinne on 4,68 punkti.

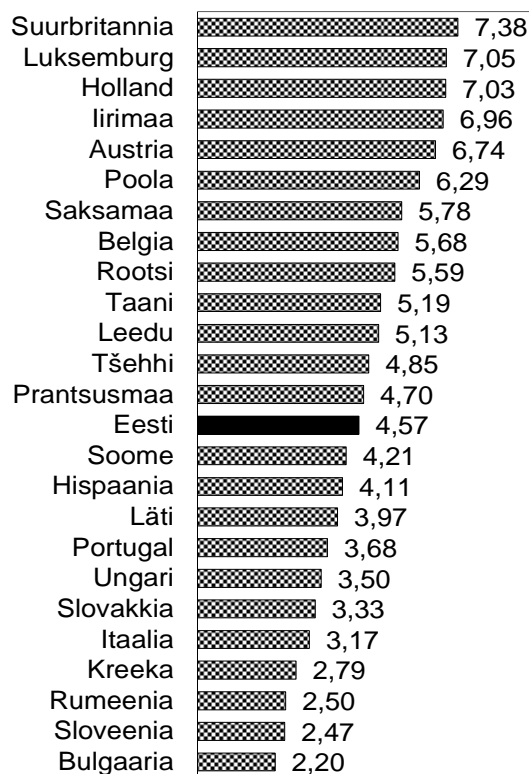
Kvalifitseeritud tööjõu saadavus tööturul on hea ettevõtluskeskkonna üks olulisemaid tunnuseid. Suuresti sõltub see riigi hariduspoliitikast, kuivõrd see arvestab ettevõtete tööjõu vajadust ning teiselt poolt ka riigi demograafilisest olukorrast. Ettevõttejuhtide küsitluse tulemused näitavad, et majanduslikult enam arenenud riigid hoolitsevad paremini selle eest, et ettevõtetel oleks võimalik tööturul kvalifitseeritud tööjõudu saada. Jooniselt nähtub, et 2013. aastal on kvalifitseeritud tööjõu vajadus paremini rahuldatud Taanis, Iirimaa, Soomes, Rootsis ja Kreekas (kõigil hinne üle 7 punkti). Eesti on selle olulise konkurentsivõime näitaja poolest väga kehvast seisust – 25 riigi võrdluses viimasel kohal ning viimasel kohal ka IMD projektis osaleva 60 riigi võrdluses.

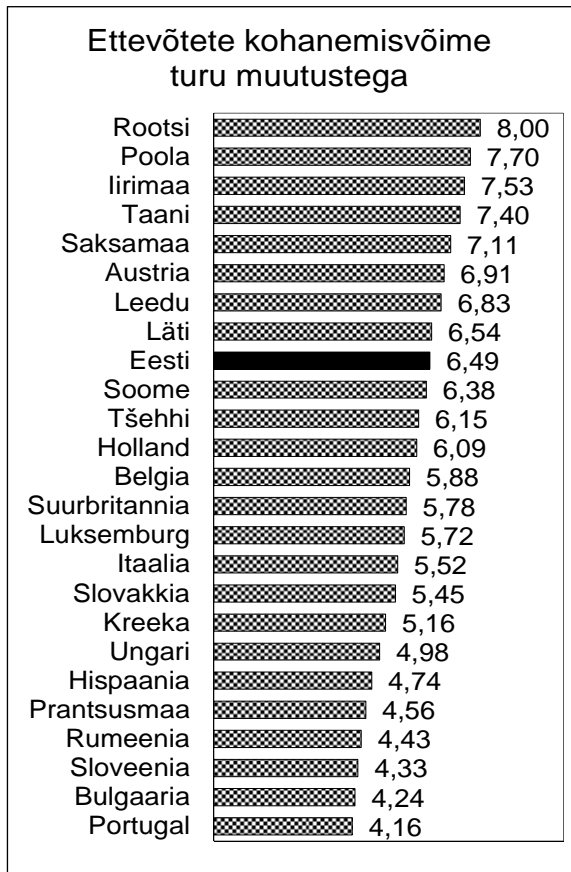
Kvalifitseeritud tööjõu saadavus

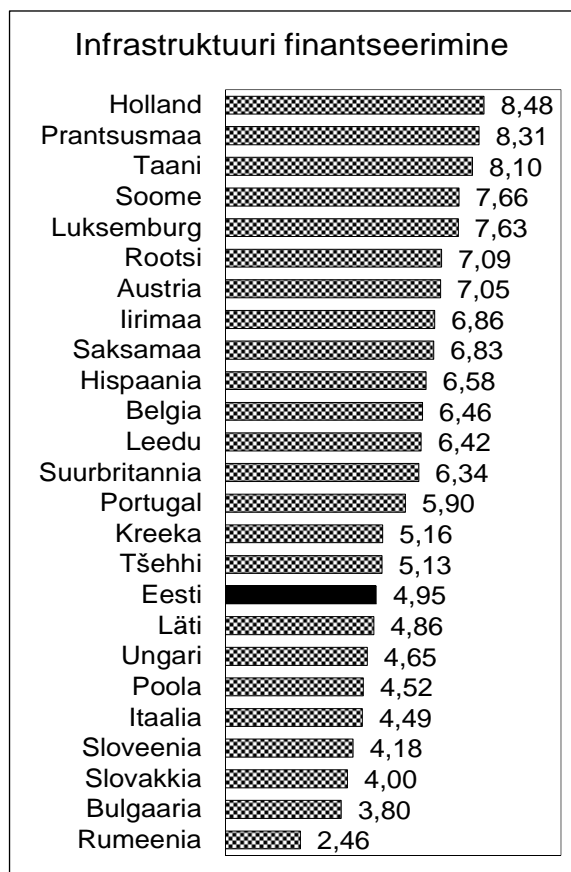
Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus välismaa kõrge kvalifikatsiooniga töötajatele. Riigid, kes soovivad oma konkurentsivõimet tõsta, kaasates välismaa spetsialiste, peavad hoolitsema selle eest, et riigi ettevõtluskeskkond oleks välismaalaste jaoks piisavalt atraktiivne. Jooniselt on näha, et Bulgaaria, Sloveenia, Rumeenia, Kreeka (hinne kõigil alla 3 p) seavad oma riigi ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse selgelt kahtluse alla. Samas, välismaalastele ligiõmbavaks hindavad oma riiki Suurbritannia, Holland, Iirimaa ja Austria, kus kõigil on hinnang üle 6,5 punkti. Nendes riikides on välis-tööjõu osakaal ka tegelikult kõrge (2011. a andmetel): Luksemburg 67,2%, Iirimaa 15,0%, Austria 12,5%, Belgia 10,4%. Eesti ettevõtluskeskkonna atraktiivsus välismaa kõrge kvalifikatsiooniga tööjõule on meie ettevõttejuhtide hinnangul keskpärane – 4,57 punkti. Meist tahapoole jäävad 11 EL liikmesriiki.

Ettevõtluskeskkonna atraktiivsus

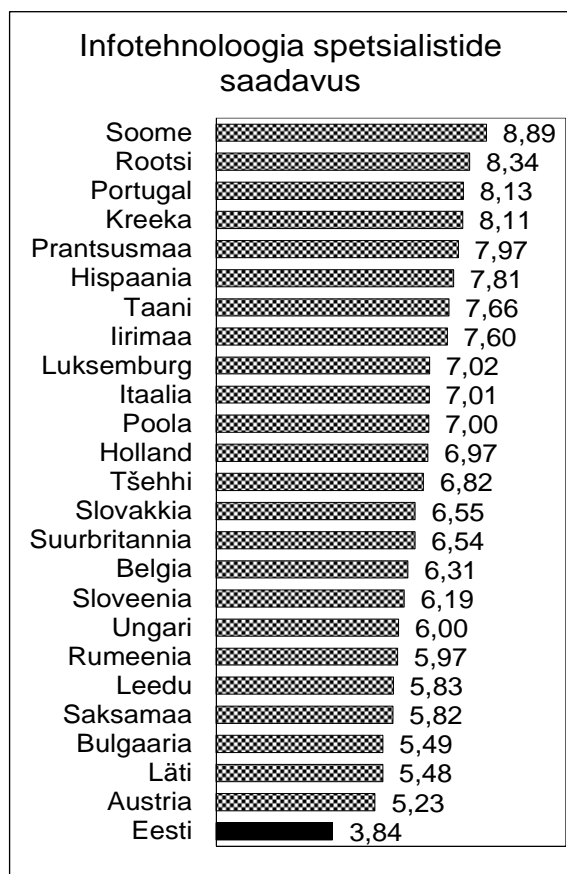

Ettevõtete kohanemisvõime turu muutustega. Uuringud on näidanud, et ettevõtete (nagu ka riikide) majanduslik edukus sõltub suuresti nende võimekusest kohaneda muutustega. Jooniselt on näha, et Eesti ettevõtetejuhid hindavad ettevõtete kohanemisvõimet Eestis enam kui rahuldavaks, täpsemalt 6,49 punktiga (2010. a oli hinnang 5,61 p). Oma ettevõtete kohanemisvõimet hindavad kõrgeks Rootsi, Poola, Iirimaa, Taani ja Saksamaa ettevõtjad (kõigil hinne üle 7 punkti). Samas on arenguruumi Portugalil, Bulgaarial, Sloveenial, Rumeenial (kõigil hinded alla 4,50p). Samad riigid olid probleemsed ka 3 aastat tagasi, mis näitab, et kohanemisvõime suurendamine ei ole kerge ja nõuab aega.

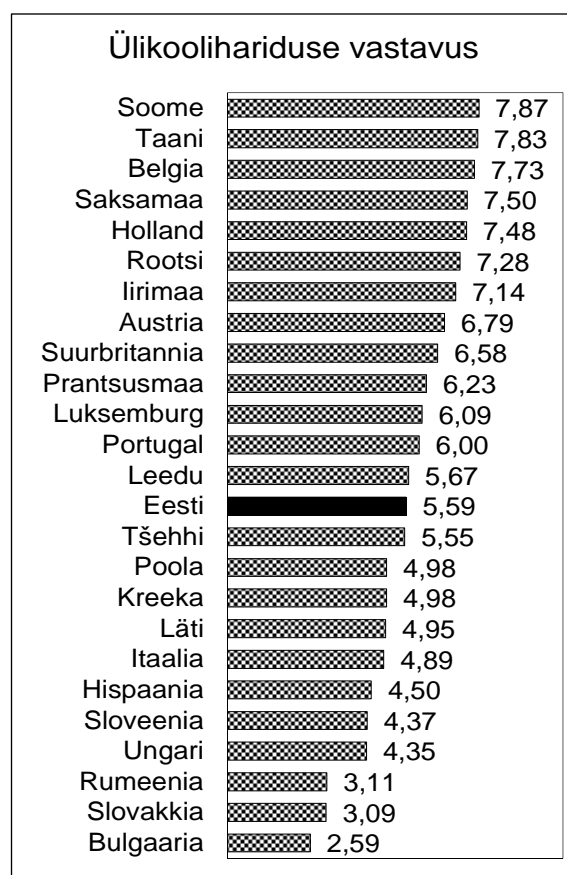

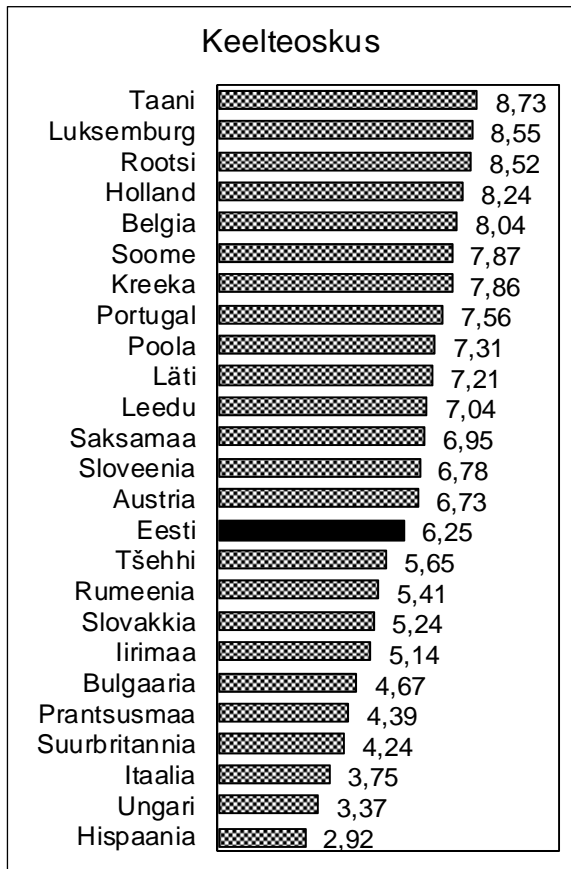
Infrastruktuuri säilitamise ja arendamise finantseerimise plaanipärasus ja vastavus majandusele. Selgub, et riikide võimalused säilitada ja arendada oma infrastruktuuri on EL-is vägagi erinevad. Kõige enam rahul olukorraga oma riigis on Hollandi ettevõtjad – nad on pannud keskmiseks hindeks 8,48 punkti. Hollandile järgnevad Prantsusmaale, Taani, Soome, Luksemburg, Rootsi ja Austria (kõigil üle 7 punkti). Eesti ettevõtetejuhid olukorraga rahul pole, mida näitab ka hinne 4,95 punkti. Võrreldes 2010. aastaga on olukord isegi halvenenud (siis oli keskmine hinne 5,89 p). Eestit edestab ka Leedu, kuid Läti olukord on väärt 4,86 punkti. Et infrastruktuuri nõuetekohane finantseerimine on küllaltki kulukas, seda näitavad vaesemate EL liikmesriikide olukord: Rumeenia ja Bulgaaria ettevõtjad hindasid olukorda oma riigis vähem kui 4 punktiga.

Infotehnoloogia spetsialistide saadavus tööturul. Infotehnoloogia kiire areng on tekitanud kõrgendatud nõudmise selle ala spetsialistide järele. Jooniselt nähtub, et IT-spetsialistide ettevalmistamine EL liikmesriikides pole võrdse edukusega lahendatud, kuid üldpilt on suhteliselt positiivne. Kahjuks on just Eestis olukord selles osas teistest kehvem ja seda mitte ainult EL-s, vaid kõigi IMD projektis osalenud 60 riigi võrdluses. Eesti ettevõttejuhid on hinnanud IT-spetsialistide (inseneride) saadavust tööturul 3,84 punktiga. Osaliselt võib halba olukorda tööturul seletada IT-spetsialistide väga suure ja kiiresti kasvanud nõudlusega. Samas on mitmed riigid suutnud kiiresti kasvavat nõudlust edukalt rahuldada. Näiteks Soome, Rootsi, Portugal, Kreeka on olukorda hinnanud enam kui 8 punktiga. Uutest EL liikmesriikidest on kõige kergem tööturult infotehnoloogia spetsialiste leida Poolas (7,00 punkti), Tšehhis (6,82 p) ja Slovakiast (6,55 p).

Ülikoolihariduse vastavus konkurentsimaajanduse vajadustele. Teaduspõhine majandus, mis on tunnistatud paljudes riikides kasvava tähtsusega konkurentsieeliseks, tõstab ülikoolihariduse kvaliteedi varasemast olulisemale kohale. Jooniselt nähtub, et enam kui rahuldavaks (üle 6 p) hindavad olukorda ettevõttejuhid umbes pooltes EL liikmesriikides. Eesti nende riikide hulka 2013. a küsitluse järgi ei kuulu (2010. a hinnang oli 6,36 p). Kõige kehvem olukord on Bulgaarias, Slovakkias ja Rumeenias, kus hinnang on alla 3,2 punkti. Et kvaliteetne, konkurentsimaajandusele vastav kõrgharidus on riigile kulukas, see nähtub sellest, et kõrgemad hinded on ülikooliharidus saanud rikastes riikides (Soome, Taani, Belgia, Saksamaa, Holland, Rootsi).

Keelteoskuse vastavus äriettevõtete vajadusele. Selle tunnuse järgi on EL-25 riikide olukord vägagi erinev, alates Taanist, kus keelteoskust on ettevõttejühid hinnanud 8,73 punktiga ja lõpetades Hispaaniaga, kus olukorda on hinnatud 2,92 punktiga (2010. aastal koguni 2,52 punktiga). Eesti on keelteoskuselt 6,25 punktiga enam-vähem keskmisel kohal, seda nii IMD 60 riigi arvestuses (27. koht), kui ka EL-25 arvestuses (15. koht). Keelteoskus on hinnatud ebapiisavaks (alla 5 punkti) ka sellistes riikides nagu Suurbritannia ja Prantsusmaa, kuid nende olukorda muudab paremaks nende emakeele laiem levik maailmas.

5. EESTI KONKURENTSIVÕIME TÕSTMISELE SUUNATUD TEGEVUSED

Käesolevas peatükis avaldame Riigikantselei Strateegiabüroo, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse ja KredEx-i ülevaated nende

tegevusest 2013. aastal, mis on seotud Eesti konkurentsivõime tõstmisega.

5.1. Euroopa semester – euroopa majanduspoliitika koordineerimine

Riigikantselei Strateegiabüroo

Eesti ning teised Euroopa Liidu riigid on võtnud kohustuse täita stabiilsuse ja kasvu pakti ning strateegia „Euroopa 2020” eesmärged. Ülemaailmse finantskriisi järel avaldusid selgelt mitmete riikide eelarvete nõrgad kohad, mis on seadnud eelarved veel suurema surve alla ning eesmärkide täitmise praktikas võrdlemisi raskeks muutnud. Nii on ellu kutsutud täiendavad algatused, millega ühtlustada riikide eelarve- ja majanduspoliitikat ning paljuski toimub see raamistikus, mida nimetatakse Euroopa Poolaastaks (*European Semester*).

Majanduspoliitika koordineerimise Euroopa Poolaasta tsükli avalöök on iga-aastane **majanduskasvu analüüs** (*Annual Growth Survey*). Analüüs annab pildi Euroopa majanduslikust ja sotsiaalsest olukorrast, seab edasiseks prioriteedid ja annab suunised, mida arutatakse ja kinnitatakse märtsi Ülemkogul. Üldine sõnum 2013. aasta novembri keskel avalikustatud analüüsis oli, et kasv Euroopas on taastumas, turud rahunemas ning tarbijad ning ettevõtted tuleviku suhtes optimistlikumad. See omakorda näitab, et Euroopas valitud suund on õige, kuigi olukorra paranemine tööturul on aeganõudev ja seepärast on sotsiaalne olukord Euroopas madalseisus.

Tervikuna soovib Euroopa Komisjon jääda juba kaks aastat tagasi kokku lepitud viie prioriteedi juurde, kohandades neid vastavalt muutuvatele oludele: 1) kasvusõbralik fiskaalkonsolideerimine, 2) majanduse rahastamise taastamine, 3) konkurentsivõime kasvu toetamine, 4) töötuse vähendamine, 5) avaliku halduse moderniseerimine. Protsessi jätkudes lähtutakse neist põhimõttest ka kevadel riigipõhiste soovitude kujundamisel. Analüüs rõhutab samuti, et 2014. aastal avanevad uued struktuuritoetused peavad toetama „Euroopa 2020“ eesmärged ning riigipõhiste soovitustega seotud reforme.

Analüüs tõdeb, et edusamme on tehtud Euroopa riikide eelarvete konsolideerimisel ning ka tööturuga seotud reformide ja meetmete rakendamisel, viimaste puhul aga võtab mõju avaldumine aega. Toote- ja teenuseturgude parandamiseks on aga vaja rohkem pingutada, et avada teenuste sektorit ning parandada konkurentsi tooteturul sulatud sektorites.

Tulevikku vaadates rõhutab Komisjon omamõju tõstmise vajadust riikides, et vajalikud struktuursed reformid saaks ellu viia, näiteks rahvuslike parlamentide kaasamise abil. Euroala puhul nähakse vajadust tugevama (eel)koordinatsiooni järele, näi-

teks kui kitsaskohtade kõrvaldamine tööjõu- ja tooteturgul ühes liikmesriigis loob võimalusi teistes liikmesriikides. Raport tõstab sellega seonduvalt fookusse ka „reformilepingute“ ideed, ehk kujundamisel on

Soovituste elluviimine

Poolaasta tsükli teises osas tehakse riikidele konkreetseid soovitusi, millest viimased pärinevad juunist 2013. Nende reaalselt ellurakendamist hindas Komisjon seekord esmakordselt ka majanduskasvu analüüsi lisana, seejuures vaadeldes eelkõige tehniliselt reformide järjepidevust, kuna enamik soovitusi käsitleb ulatuslikke ja tõsiseid probleeme, mille lahendamist ei saa ühe aastaga oodata.

Hariduse ja tööturuvajaduste parema sidumise vajadus on üks sellistest näidetest, mida on ka Eestile soovitatud. Euroopa Liidus praktiliselt ei ole riiki, kes sellel teemal soovitusi ei saanud, erandiks on viimaste soovitude voo põhjal vaid Holland. On ka küsitav, millal saab kriteerium täielikult täidetud olla, ehk kuidas lugeda haridussüsteemi ideaalselt tööturuks vajalikke inimesi tootvaks ilma igasuguse muutmisevajaduseta. Kindlasti on tegemist pikaajalise tööga ning reformid selles suunas Eestis käivad ja jätkuvad: kutsehariduses võeti vastu seadusemuudatused kevadel, tulemas on uued õppekavad, mille koostamisel on kohustus teha koostööd sektori esindajatega, et suurendada praktikavõimaluste kasutamist.

Eesti puhul on üle korratud, et tuleb tugevdada olemasolevate mitmeaastaste kulu-reeglite ja ülemäärade siduvat iseloomu ning ametlikult paika seada (struktuurse) eelarvetasakaalu reegel. Eestit tunnustatakse rahvusvahelises väärtusahelas ja teadmistemahukates majandusharudes edenemise ning tööturu kiire taastumise eest. Samas tuuakse välja, et Eesti konkurentsivõimet ohustab majanduskasvu aeglustumise tingimustes tootlikkuse kasvust kiirem palgakasv, mille kontrolli all hoidmisele tuleb tähelepanu pöörata.

plaan, kuidas sõlmida majanduspoliitika võtmevaldkondadega seotud reformide kohta eraldi lepingud riikide ja EL vahel, millega kaiks kaasas ka vastav rahaline stiimul.

Püsivat tähelepanu vajavate murekohtadena nähakse Eestis pikaajalist ja noorte tööpuudust ning tööjõust eemalejäämist terviseprobleemide või hoolduskoormuse tõttu. Jätkata tuleks töövõimeskeemi reformiga ning jõuda kokkuleppele kohalikul tasandil osutatavate teenuste tõhususes ja kvaliteedi probleemide lahendamiseks vajalikes reformides. Eraldi kritiseeritakse uue regionaalarengu strateegia viibimine.

Sotsiaalteenused peavad käima käsikäes tööturuteenustega. See tähendab et toetusmeetmed peaks paremini siduma töötute aktiveerimisega. Uuel 2014–2020 struktuurfondide perioodil panustab Eesti just eelkõige nendele tugiteenustele, mis aitaks leida ja tuua inimesi tööturuteenuste, näiteks koolituste juurde ning aitaks neil ka tööl püsida, olgu selleks näiteks lapsehoiu-teenuse või transporditeenuse toetamine.

Lisaks koostas Komisjon sel aastal esmakordselt oma hinnangud euroala riikide eelarvekavadele. Eesti eelarve kava, mille valitsus esitas 2014. aasta eelarve eelnõu põhjal oktoobris, hinnati üheks paremaks ning täielikult eesmärkidega vastavuses olevaks.

Eestile tehtud soovitusid ja nendega seotud sammud:

Usaldusväärse eelarveseisundi säilitamine

- Eesti eelarvepositsiooni eesmärk on valitsussektori eelarve struktuurne ülejääk ning see on saavutatud alates 2009. aastast.
- Uue eeldatavalt 2014. a alguses jõustuva riigieelarve baasseadusega seatakse mitmeaastased kululaed.
- Jätkub avaliku sektori kulutuste tõhusamine, tugiteenuste tsentraliseerimine.

Sotsiaaltoetuste süsteemi tulemuslikumaks muutmine ja töötamise stimuleerimine

- Eesti valitud suund on tööjõu maksukoormuse vähendamine, 2013. aastal vähendati töötuskindlustusmaks määra 3%-le.
- 2013. a suvel tõusid laste- ja sünnitoetused vajaduspõhiselt, toetatakse rohkem neid, kes väikeste sissetulekute tõttu reaalset rohkem abi vajavad ning kel on rohkem lapsi.
- Käivitatud on töövõimesüsteemi reformi loomine, mille põhjal keskendutakse inimeste töövõime hindamisele ning sellele vastavalt toetavate teenuste pakkumisele nii abivajajatele kui tööandjatele.
- Noorte ja pikaajaliste töötutega tegelemisel toimub Töötukassa aktiivne koostöö KOV-ide ja noortekeskustega, arendatakse mobiilseid tööturuteenuseid.
- Käib uute tööturumeetmete ettevalmistamine (sh uue EL eelarveperioodi struktuuritoetusteks) rõhuasetusega tugimeetmetele (nt lapsehoid, transport jne) juurdepääsu parandamiseks.
- Kavandamisel on regionaalsed maakonnakeskuste meetmed, mida kõrge tööpuudusega piirkondades saab suunata otsesemalt tööhõive tõstmisele (tööstusalad, külastusobjektid, ettevõtlikkuse ja tööhõivekavad, ühistransport).

Hariduse parem sidumine tööturu vajadustega

- Tegutseb oskuste ja tööturu muutuste ühitamise rakkerühm, mis on loonud eeldused tööturuvajaduste kvaliteetsemaks ja sisulisemaks prognoosimiseks.
- 2014+ rahastamise fookuses on madala/aegunud kvalifikatsiooniga täiskasvanute koolitamine, täiend- ja tasemekoolitus, karjäärinõustamine, töökohapõhine õpe.
- Jõustus uus kutseõppeasutuse seadus, mis loob eeldused väljundipõhisuseks, kvalifikatsiooniraamistikuga sidumiseks, õppekavade akrediteerimisel tiheneb koostöö ettevõtetega.
- Kõrghariduses võeti kasutusele tulemuslepingud, rõhuga kvaliteedi ja tulemuslik-

kuse parandamisel, dubleerimise vähendamisel ja koostöö edendamisel. Planeerimisel on erialastipendiumid.

- Loomisel on uus teaduse tuumiktaristu toetusmeede, et suunata teenused senisest rohkem ettevõtlikele ja välispartneritele.

Energia- ja ressursisäästu suurendamine

- Hoonete (avalike hoonete, korterelamute ja eramajade) energiasäästu suurendamine (kokku 200 mln eurot).
- Transpordi energiasäästlikkus, energiasäästlikud bussid, trammid + taristu (86 mln eurot).
- Töötatakse välja uute sõiduautode energiaklassi iseloomustav märgis.
- Rajatud on üleriigiline elektriautode laadimistaristu, Eestis on Euroopa teine elektriautode osakaal (Norra järel).
- Vedelkütustesse vähemalt 5% ulatuses biokütuste segamise kohustus.
- Olulisel kohal on suurte taristuprojektide ettevalmistused: LNG terminal, Eesti-Läti 330kV elektriühendus.

Omavalitsuste efektiivsuse tõstmine teenuste pakkumisel

- Tasakaalu saavutamiseks on tähtis tagada riigi poolt kohalikele omavalitsustele eraldatud vahendite sihipärane ja efektiivne kasutamine (näiteks õpetajate palgavahendite seire).
- Valitsuse eesmärk on soodustada KOV-ide koostööd ja ühisasutuste moodustamist teenuste kaupa (pääste- ja kiirabi võimekus, haiglavõrk, eakate hoolekande ja jäätme-käitluse koha valimine).
- Koostamisel on uus regionaalarengu strateegia aastani 2020, mis keskendub eelkõige teenuste osutamise kvaliteedi kättesaadavuse tagamisele.

„Eesti 2020“ eesmärkide saavutamine ja plaanitud meetmete rakendamise olukord vaadatakse üle 2014. a alguses. Selle tulemusena kinnitab valitsus aprilli lõpuks uuendatud kava.

5.2. EAS: ülevaade 2013. aasta tegevussuundadest

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

2013. aasta märgib EASi jaoks ühe EL eelarveperioodi lõpetamist ja uue perioodi ettevalmistustööde algust. 2013. aastal valmisid järgmised riiklikud strateegiad/arengukavad:

- Eesti ettevõtluse kasvustrateegia 2014–2020
- Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2014–2020
- Eesti regionaalarengustrateegia 2014–2020
- Eesti turismiarengukava 2014–2020

Lõppeval eelarveperioodil olid EASi strateegilised eesmärgid järgmised: rohkem jätkusuutlikke ja kiiresti kasvavaid ettevõtteid, ettevõtete suurem ekspordivõimekus ja rahvusvahelistumine, suurem tootearendus- ja tehnoloogiline võimekus, suuremad turismitulud ning piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng.

Rohkem jätkusuutlikke ja kiiresti kasvavaid ettevõtteid

EASi kliendid loovad 30% Eesti ettevõtete lisandväärtusest ning nende tootjate osakaal käibest on 20%. Samuti saab olulise tulemusena välja tuua, et kolm aastat tagasi loodud ja EASilt toetust saanud alustavad ettevõtteid on käesolevaks ajaks kasvatanud oma müügitulu keskmiselt 173 000 euron. Nende ettevõtete ellujäämismäär on 96% ning neist 22% on kasvuettevõtteid.

EASi ettevõtluse alustamise valdkonna peamised tegevused 2013. aastal olid suunatud ettevõtlusteadlikkuse tõstmise, ettevõtluskeskkonna arendamise partnervõr-

Ettevõtete suurem ekspordivõimekus

EASi² kliendiportfelli ettevõtete ekspordi osakaal on 35% kogu ekspordist, mis tähendab, et suur osa Eestist väljamüüdavast

² Alustav kasvuettevõtte- vähemalt kolme aasta jooksul alates loomisest jõuab müügituluni 125 000 eurot

2013. aastal seadis EAS endale järgmised eesmärgid:

- Kliendiportfellis viia alustavate kasvuettevõtete osakaal 12%-ni kõigist alustavatest ettevõtetest;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete ekspordikäivet kasvatada 8%;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete lisandväärtust töötaja kohta kasvatada 8%;
- Kliendiportfellis olevate ettevõtete teadus- ja arendustegevuse kulutused viia 5%-ni;
- Tegevuse tulemusena tuua Eestisse välisinvesteeringutena täiendavalt 150 miljonit eurot ja luua 1500 töökohta;
- Tegevuse kaasabil suurendada prioriteetsetelt sihtturgudel saabuvate turistide ööbimiste arvu Eestis 4,5%.

gustike kaudu ja ekspordikäibe suurendamise ning meeskonna arendamise.

Tegevuste valikul lähtuti strateegiast tulenevast ettevõtete segmenteerimismudelist, mis jaotab kõik Eesti ettevõtteid nelja kliendi-segmenti. Ettevõtetele suunatud tegevused on omakorda kliendi arenguplaani arvestavad.

2013. aastal korraldati mitmeid edukaid üritusi, nagu Ajujaht, Liftiga tulevikku, Väikeettevõtja arenguprogramm, Tööstusjuhi strateegiakool.

kaubast liigub EASi klientide vahendusel. 2012. aasta tulemuste järgi kasvas EASi kliendiportfelli eksporditulu 4,1%. Ekspordi arendamise valdkonnas pakkus EAS eksporditööridele ekspordinõunike teenuseid eelkõige

“Hansatee” äärde jäävatel turgudel nagu Soome, Rootsi ja Norra. Uutest turgudest olid programmiga hõivatud Taani, Saksamaa, Holland, Belgia, Prantsusmaa ja Inglismaa. Kolmandatest riikidest keskenduti eelkõige Venemaa ja Hiina turule, analüüsid esmalt nende turgude potentsiaali. Lisaks tõstetakse järjepidevalt ettevõtete ekspordialast teadlikkust ja kompetentsi koolituste ja sihtturseminaride abil ning vahetatakse ärikontakte.

Üheks oluliseks saavutuseks 2013. aastal oli Ekspordipartneri otsingu teenuse avamine. See teenus aitab Eesti eksportööridel leida välisurgudel “õiget” ekspordipartnerit vastavalt iga ettevõtte vajadusele. Ekspordipartneri otsingu teenus on esimene ja oluline samm ekspordinõustamise teenuste portfelli kujundamisel. Samuti on see märgilise tähtsusega selles osas, et see teenus on tasuline ning näitab EASi üleminekut toetuste jagamiselt ettevõtjatele vajalike teenuste müümisele.

Suurem tootearendus ja tehnoloogiline võimekus

EASi kliendiportfelli teadus- ja arendustegevuste (TA) investeringute osakaal on 72% kogu majanduses tehtust. Koos õlitööstusega, kes on EASi käest samuti toetust saanud, ulatub tulemus märkimisväärse 87%ni.

2011. aastal suurenesid TA kulutused võrreldes eelmise aastaga 65%. Ettevõtlussektori TA kulutused kasvasid seejuures võrreldes riigi poolt rahastatavate kulutustega ennaktempos, 2011. aastal suurenesid ettevõtete TA kulutused 108%. Suur osa sellest (125 mln €) oli seotud õlitööstuse ühekordse investeringuga. 2012. aastal vähenesid TA kulutused võrreldes eelmise aastaga 1%, seejuures ettevõtlussektoris 10%.

Prioriteedina on TA investeringute tasemeks 2020. aastaks ette nähtud 3% SKPst, mis tähendab, et TA investeringud peaksid kasvama ca 2 korda 8 aasta jooksul võrreldes käesoleva tasemega (SKP kasvab ligikaudu poolteist korda). Oluline on, et erasektor jätkaks viimaste aastate TA investee-

ringute kasvutempot ja muutuks ise selle suuna veduriks. EAS on ettevõtete tootearenduse ja tehnoloogilise võimekuse kasvatamisel pööranud suurt tähelepanu nende võimekusele pakkuda kommertslahendusi.

Ettevõtete esmaseks kokkupuuteks teadusasutuste ja ülikoolidega pakkus EAS innovatsiooniosaku toetusmeedet, mida said ca 450 ettevõtet. Tööstusettevõtetele olid avatud tootmisettevõtete arendustoetus ja lisaks Norra IKT programm, mis loob võimalused ettevõtetele teostada arenguks vajalikku tootearendust ning koostööd Norra turul. Programmi raames läbiviidav partnerotsing ning õppe- ja kontaktreisid annavad ettevõtjatele parema stardipositsiooni eelkõige EASi ning Innovation Norway poolt vahendatud kontaktide kaudu. Lisaks olid veel avatud arendustöötaja meede, tootmiskorralduse diagnostika ja parendusprojektide meede ning disainijuhtimise meede.

Suuremad turismitulud

Turismi valdkonnas oli 2013. aasta Eesti jaoks rekordiline. Esimesel üheksal kuul peatus majutusettevõtetes 2,3 mln turisti, mis on 4,7% rohkem kui samal perioodil 2012. aastal. Välis turistide ööbimine suurenes seejuures samal perioodil 2,9%. Kaks kolmandikku kõikidest turistidest olid välis turistid, kusjuures protsentuaalselt suurenes

enim Rumeeniast pärit turistide arv ja absoluutarvudes Venemaa turistide arv. Siseturistide majutuste arv ületas seni rekordilisi 2007. ja 2008. aastaid. Aasta keskseteks tegevusteks turismi valdkonnas olid riikliku turismiarenduskava kinnitamine, *visitestonia.com* veebikeskkonna arendamine, kvaliteedisüsteemi käivitamine ja kvaliteediprogrammi

taasrakendamine uudsel veebipõhisel lähene-misel. Lisaks jätkati turismiinfokeskuste võrgustiku ning regionaalsete katusorgani-satsioonide tegevuste toetamist, samuti too-

tearenduse suuna tugevamat sisseviimist regionaalsel ja maakondlikul tasandil. EAS jätkas ka teema-aastatega, 2013. aasta tee-maks oli tervisepuhkus.

Piirkondade terviklik ja tasakaalustatud areng

Regionaalarengu tegevused olid 2013. aas-tal suunatud kohalikele omavalitsustele ja mittetulundusühendustele. Pakuti toetusi sotsiaalselt oluliste taristuobjektide reno-veerimiseks, samuti abi avalike teenuste arendamiseks nii maa- kui linnapiirkonda-des ja linnaliste piirkondade arendamise toetuskeemi.

Rahastati sotsiaalselt olulise taristu arenda-mist ja piirkonna elujõulisuse säilimisele suunatud tegevusi väikesaartel, Setumaal ja Peipsiveere piirkonnas. Toetati kergliiklus-teede rajamist, et parandada liiklusohutust ja tõsta turvatunnet. 2013. aastal rahastati ka gümnaasiumivõrgu korrastamist ja õppe-hoonete kaasajastamist, et tõsta maanoorte õppekeskkonna kvaliteeti.

Uuringud ja analüüsid

2013. aastal viis EAS läbi ja tellis mitmeid erinevaid uuringuid ja analüüse. Need aita-vad organisatsioonil paremini selgitada ette-võtlusmaastiku kitsaskohti ja tulevikus raken-dada suurema mõjususega tegevusi. Valmi-sid kapitali kättesaadavuse uuring, Eesti metsa – ja puidutööstuse sektoruuring, Eesti loomemajanduse uuring ja kaardistus, Eesti kui konverentsi sihtkoha potentsiaali uuring ning klasteriprogrammi vahehindamine.

Klasteriprogrammi vahehindamise eesmär-giks oli selgitada programmi mõju klasterites tegutsevatele ettevõtetele ning koguda ette-võtjate poolset tagasisidet klasteri tegevusele. Keskseks teemaks oli küsimus, kui palju on klasterite arendus mõjutanud ettevõtete kon-kurentsivõimet, kuivõrd on nende ettevõtete tulemused paranenud tänu klasteriprogram-mis osalemisele ning milline on klasteri liik-mete hinnang klasterit juhtivale meeskonnale. Peamiste järel dustena saab välja tuua, et klasteriprogrammis osalevad ettevõtted on

saavutanud majandusnäitajates väga häid tulemusi, kuid programmi enda mõju tule-muste saavutamisel on olnud tagasihoidlik. Lisaks on klasterite strateegiad ja eesmärgid väga erineva detailsuse ja tasemega. Klasteriprogrammis osalevad ettevõtted on teinud suures osas koostööd omavahel, kuid seejuures on rahvusvaheline koostöökoge-mus olnud napp. Klasteri partnerite üldine hinnang klasteri juhtimise võimekusele oli hea. Valdav enamus ettevõteteid on seisuko-hal, et klasterijuhtide tegevus toetab klasteri eesmärkide saavutamist.

EAS on endiselt partner kasvuvaldkondade ehk nutika spetsialiseerumise kontseptsiooni realiseerimisel. Näiteks on kaasatud välis-ekspert koostöövõrgustike järgmise perioodi meetmete väljatöötamise. Töös on ka piir-kondade konkurentsivõime tugevdamise meetme ja loomemajanduse arengu vahe-hindamised.

5.3. KredEx tõstab ettevõtete konkurentsivõimet

Sihtasutus KredEx

KredEx on riigile kuuluv finantsasutus, mis aitab Eesti ettevõtetel kiiremini areneda ja turvaliselt välisurgudele laieneda pakkudes laene, krediidikindlustust, riskikapitali ja riigi garantiiga tagatise. KredEx aitab Eesti elanikel parandada elamistingimusi, pakkudes kodu soetamiseks riigi garantiiga laenu-tagatise ning energiatõhususele suunatud lahenduste teostamiseks laenu, tagatise ja toetusi.

KredExi klientideks on ettevõtjad, eraisikud ja korterelamute elanikud ning peamiseks koostööpartneriteks on krediidasutused. Väljastatavate tagatiste abil lihtsustab KredEx ettevõtlussektoril ligipääsu erineva-

tele finantsinstrumentidele, mille abil on võimalik juhtida käibekapitali, teha põhivainvesteeringuid või kasutada erinevaid pangagarantiisid.

Lähiminevik on näidanud, et määramatuse ja riskide koosmõju võib halvimal juhul halvata finantsturud pea täielikult ning muuta ettevõtete olukorra vähemalt lühiajaliselt vägagi keerukaks. Majanduslanguse raskeimatel aastatel tagas KredEx rekordmahus investeerimis- ja laenuprojekte, aidates selle kaudu leevendada võimalikke tagasilööke ettevõtetele ning selle tulemusena säilitati ja loodi juurde uusi töökohti, millest omakorda võitis ühiskond tervikuna.

KredExi roll ettevõtete finantseerimisel on jätkuvalt oluline

KredEx tegutseb kapitali baasil isetasuvana lähtudes eelkõige kindlustustegevuses rakendatavatest põhimõtetest. Teenuste osutamise ja kapitali investeerimisest teenitud tulu arvelt kaetakse nii tekkivad kahjud kui ka administreerimiskulud, finantsteenustega seotud tegevuskulude katteks täiendavaid toetusi riigieelarvest ei eraldata. Samas on teatud KredExi teenustele (laenu-tagatised ning krediidikindlustus teatud sihtriikidesse) antud seadusega riigi garantii.

KredEx on loodud eesmärgiga tõsta ettevõtete konkurentsivõimet ning seda just läbi eraturgu täiendavate finantsteenuste pakkimise. KredEx toetab finantsturu toimimist seal, kus see mingil põhjusel on takistatud. Näiteks olukorras, kus pangad ei krediteeri elujõulisi ettevõtteid, kes vajaksid laenu raha, kuid tagatise napib. KredEx pakub Eesti ettevõtetele laenukäendusi, allutatud laene, riskikapitali ja laenuressurssi. Ostjatega seotud riskide maandamiseks pakub krediidikindlustust litsentseeritud kindlustusselts AS KredEx Krediidikindlustus, mis on asutatud sihtasutuse KredEx ja Rahandusministeeriumi poolt.

KredEx on alates oma loomisest 2001. a väljastanud laenukäendusi u 2800 ettevõttele, aidates neil pankadest saada täiendavaid rahalisi vahendeid kokku ligikaudu 805 miljonit eurot. Allutatud laene on KredEx andnud kokku u 60 ettevõttele mahus 22 miljonit eurot. Lisaks on garanteeritud ligi 1 miljardi euro ulatuses ekspordiarveid ning toetatud seeläbi umbes 350 ekspordööri. Laenude ja laenukäenduste abil on KredEx aidanud toetatavates ettevõtetes luua 11 500 täiendavat töökohta.

Tulenevalt finantseerimistingimuste karmistumisest ning tagatisvara turuväärtuse langusest suurenes aastatel 2009–2010 KredExi roll Eesti majanduses märgatavalt. Ebakindlatel aegadel on vajadus KredExi laadsete täiendavate kindluse andjate järele märkimisväärselt kasvanud. Kui aastal 2008 oli väljastatud laenu-tagatiste maht 23 mln eurot, siis 2010. aastal jõudis uute tagatiste maht rekordilise 68 mln euroni aastas. Seoses majandusolukorra taastumisega on aastatel 2012 ja 2013 väljastatud tagatiste maht vähenenud, jäädes vahemikku 52–58 miljoni eurot.

Suurenenud nõudluse põhjused majanduslanguse raskeimatel aastatel olid lihtsad. Laenu- ja kinnisvaraturul toimuv vähendas ühelt poolt oluliselt tagatisvara turuväärtust ning teisalt tõusid ettevõtete äririskid, mille tagajärjel on paljud tänaseks oma tegevuse lõpetanud. Tavapärase oli olukord, kus varade turuväärtus ulatus vaid 30–40%-ni soetusmaksumusest ning müügikäibed kukusid kuni poole võrra. Nimetatu on põhjuseks, miks võib olla raske finantseeringut hankida, isegi kui ettevõtte juhtimine ja põhitegevus on tugevatel alustel ning laenukoormus pole suur. Ühelt poolt on laenuaktiivsuse vähenemine majanduslanguse tingimustes igati normaalne, kuid teisalt eksisteerib oht, et tingimuste karmistamine seab raskustesse ka nõ elujõulised ning perspektiivikad ettevõtted, kuna laenamisel kaldutakse teise äärmusse. 2013. aastal on ettevõtete äririskid vähenenud võrreldes paari aasta taguse perioodiga ning pangad on üldjuhul valmis aktsepteerima riske suhteliselt suuremal määral, laenupakkumine ja konkurents laenuturul on taas tugev.

Täna on ettevõtete peamiseks probleemkohaks taas kasvu finantseerimine, kus tagatiste väärtusest tulenevalt ei ole võimalik saada laenu materjalide tarnimiseks või garantiisid hangetel osalemiseks ja uute

Laenutagatised

KredExi peamiseks tegevusvaldkonnaks on laenutagatiste pakkumine ettevõtetele, kellele napib pangast laenu küsimiseks tagatise või kellel on panga usalduse võitmiseks liialt lühike tegutsemisajalugu. Sellised ettevõtted võivad pangast laenu saamiseks kasutada KredExi laenukäendust.

Laenukäendusest on abi eelkõige juhtudel, kus ettevõtja tagatisvara väärtust on raske hinnata või see pole piisav pangalaenu väljastamiseks, kui ettevõtja tegutseb suure riskiastmega majandusharus, kui ettevõtja laiendab tegevust uutele tegevusaladele, alles alustab tegevust või on lühikese krediidi ajaloo. KredExi laenukäendus on maksimaalselt 2 mln eurot ja kuni 75% laenust, liisingust või pangagarantiist. Laenusummale piiranguid ei ole.

Ettevõtete elluviimiseks. Samuti on taastunud ettevõtete huvi investeringute vastu. KredExi portfellis on viimaste aastate jooksul täheldatav pangagarantiikäenduste nõudluse kasv, mis on eelkõige vajalik projektipõhistele harudele nagu metalli- ja mööblitööstus või ka ehitusettevõtted. Nõudlus riiklike tagatiste järele jääb alles ka tulevikus, kuna teadlikkus äririskidest on suurenenud.

Aastal 2012 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt läbi viidud KredExi mõjude hindamise analüüsi tulemusel jõuti järeldusele, et KredExi teenuseid kasutanud ettevõtete peamised majandusnäitajad on kasvanud keskmisest enam. Täpsemalt on kasvanud lisandväärus töötaja kohta 13%, müügitulu 8%, eksport 16%, ärikasum 52%, tööjõukulu 2% ja töötajate arv 2% rohkem kui teiste ettevõtete vastavad näitajad. Samuti hindasid läbi viidud küsitluse põhjal ettevõtjad KredExi teenuste mõju olulisust kasumlikkusele, käibele ja ekspordimüügitulule küllalt kõrgelt – 4 palliga 7-palli skaalal. Kokkuvõttes võib väita, et KredExi teenused on olulised just kasvavatele ettevõtetele, mis vajavad tegevuse arendamiseks lisakapitali ning uuringu tulemused näitavad, et vastavad teenused on jõudnud õige sihtgrupini.

Ettevõtlusega alustamisel aitab healt positiivisioonilt startida stardilaen, mis on suunatud ettevõtjatele, millel on raskusi pangalaenu saamisega vajalike tagatiste puudumise või lühikese krediidi ajaloo tõttu. Samuti võimaldab stardilaen maandada ettevõtlusega alustamisega seonduvaid riske, sest ettevõtja isiklik vastutus on piiratud – piisab isiklikust käendusest, mis on vaid 30–40% laenusummast.

Tagatiste näol on tegemist tavaturu loogikale väga lähedastel põhimõtetel ja efektiivselt

töötava instrumendiga, mis aitab suurt hulka ettevõtteid nende igapäevastes tegemistes. Kusjuures neist väga suur osa on eksportivad ettevõtted ja umbes poole KredExi portfelliga olevate ettevõtete aastakäibest moodustab eksport. Teisalt on portfelliga 60% kuni 9 töötajaga mikroettevõtted, kel

reeglina tagatise napib, kuid suurel osal on selge ambitsioon tulevikus suuremaks kasvada ja lisatöökohti luua. Tagatiste näol on tegemist paljude ettevõtete jaoks olulise abivahendiga, mis võimaldab kasvuambitsioone saavutada.

Allutatud laenud ja tehnoloogialaen

Allutatud laenu pakutakse ennast tõestanud ja jätkusuutlikele ettevõtetele, keda pangad tulenevalt madalast omafinantseeringu määra, riskantsest sektorist või ebapiisavatest tagatistest mõistlikel tingimustel ei finantseeri. Sarnaselt ettevõtte omanikule annab KredEx ettevõtja kasutusse kapitali, mis suurendab teiste finantseerijate silmis tinglikult ettevõtte omakapitali. See võimaldab kaasata täiendavat finantseerimist näiteks pangalaenu näol.

Oluline on märkida, et ettevõtte juhtimise KredEx ei sekku, küll aga sisaldub laenu tingimustes võimalus asuda omanikurolli juhul, kui ettevõtte majandustulemused on väga nõrgad. KredExi pakutavad laenud lähtuvad antud valdkonna tavapärastest põhimõtetest, kuid on samas mitmes mõttes eraturu pakutavast oluliselt soodsamad. Näiteks algavad tavapärased laenusummad pigem 3 mln eurost 0,1–1 mln asemel. Samuti pole seatud edukusest sõltuvalt intressitasule ülemist piiri ja üldjuhul eeldatakse umbes 30–40% aastatootlust, KredExil on ülemiseks piiriks 15% aastas ning osa intressist võib sõltuda ka ettevõtte edukusest. Lisaks on sekkumine ettevõtete juhtimise minimaalne, piirdudes pigem teatud kooskõlastusnõuetega nõukogus esindatuse asemel.

KredEx on allutatud laene väljastanud 60 ettevõttele mahus 22 mln eurot, sellest

enamus on väljastatud ekspordile suunatud ettevõttele. Aastal 2009 oli ettevõtete huvi allutatud laenude vastu väga suur, järgnevatel aastatel on tingituna eelkõige pankade poolsete finantseerimistingimuste paranemisest huvi kahanenud.

Lisaks tavapärasele allutatud laenule hakkas KredEx aastal 2011 väljastama ka tehnoloogialaenu. Laenu sihtgrupiks on tööstuse, energeetika ja jäätmekäitluse ettevõtted ning eesmärgiks on soodustada loetletud sektorite põhivarainvesteeringuid. Finantseerimisasutuste poolt väljastatava investeerimislaenu ja liisingu puhul on reeglina nõutav kuni 40% omafinantseering, mille antud juhul võib katta KredExi poolt antava allutatud laenuga. Seega võib konkreetne projekt olla rahastatud 60% ulatuses krediidi-asutuse poolt ning kuni 40% võib olla kaetud KredExi tehnoloogialaenuga.

Positiivne asjaolu ettevõtja jaoks on võimalus, et mõlema laenu põhiosa ei pea tagastama üheaegselt. KredExi tehnoloogialaenu tagasimaksmine algab alles pärast pangalaenu või liisingu tasumist ja see annab võimaluse oma finantskohustusi ajatada ning laenude teenindamisega seonduv ei kontsentreeru lühikesele ajaperioodile. Lisaks puudub allutatud tehnoloogialaenu puhul lepingu sõlmimise tasu.

Soodsatel tingimustel laenuressurss ettevõtetele ja korterelamutele

2008. aasta lõpus kahanes rahapakkumine oluliselt, tõusid pankadevaheliste laenude hinnad ning pikaajalise ressursi hankimine oli keerukas. Eksisteeris oht, et lisaks äri-

riskide suurenemisele kahaneb ettevõtete finantseerimine oluliselt ka rahastamistingimuste halvenemise tõttu. Laenupakkumise ergutamiseks hakkas KredEx aastal 2009

pakkuma ettevõtetele pankade kaudu edasi-laenamiseks soodsat laenuressurssi, millele lisandus hiljem laenuressurss korterelamute renoveerimistöodeks.

KredEx pakkus laenuressurssi nõ krediidi-liinina, kus läbi viidud hanke tulemusena eraldati pankadele teatud laenulimiit, mille raames sõlmivad pangad ettevõtete või korterelamutega lepingud ning deklareerivad vastavate summade kasutuselevõttu. KredEx otsustusprotsessi ei sekku, küll aga jälgib ressursi eraldamist kokku lepitud kriteeriumitele vastavatele laenuvõtjatele. Ettevõtetele mõeldud laenuressursi maht kokku oli kuni 96 mln eurot, mida kasutas 83 ekspordivat ettevõtet. Seisuga 31.09.2013 oli sellest kasutusel veel 21,2 mln eurot, millele lisaks on kasutusel krediidiliin korterelamute renoveerimistöodeks summas 61,7 mln eurot.

Soodsama ressursi pakkumise aluseks on Euroopa Struktuurifondide tinglikult null-intressiga vahendite kasutamine, kombineerides seda soodsa võõrfinantseeringuga

finantsurult. Eelneva tulemusel on pakutava ressursi keskmine hind turul tavapärasest märkimisväärselt soodsam, samuti on pakutavad tähtajad pikemad ning on võimalus intress pikaajaliselt (kuni kümneks aastaks) fikseerida.

Pankadevaheliste laenude hind on tänaseks märkimisväärselt alanenud ning raha pakkumisega ei ole üldjuhul probleeme. Seetõttu on KredEx taandunud ettevõtete jaoks laenuressursi pakkumisest, küll aga jätkatakse võimalusel ressursi pakkumist energiasäästuga seotud tegevuste ja piiriüleste suurte eksporditehingute finantseerimiseks, mille puhul on lisaks laenu hinnale olulised ka pakutava perioodi pikkus, intressi pikaajaline fikseerimine ja võimalus finantseerida teises riigis asetleidvaid eksporditehinguid.

Riskikapital – Balti Innovatsioonifond ja loodav varase faasi fondifond

Aastal 2012 alustas KredEx tegevust era- ja riskikapitalituru võimaluste laiendamiseks. Septembris 2012 sõlmis KredEx lepingu Euroopa Investeeringufondi (EIF) ning Läti ja Leedu riiklike organisatsioonidega, millega pandi alus Balti Innovatsioonifondile (BIF). BIF investeerib järgmise nelja aasta jooksul 100 miljonit eurot era- ja riskikapitali investeerimisfondidesse, mis investeeritakse edasi peamiselt väike- ja keskmise suurusega ettevõtetesse nende kasvu kiirendamiseks. EIF investeeris fondi loomiseks 40 miljonit eurot, millele lisandub 20 miljonit eurot Eesti (KredEx), 20 miljonit Läti (LGA) ja 20 miljonit Leedu (Invega) riiklikelt agentuuridelt.

Fondi loomise peamiseks eesmärgiks on tuua investeringuid tegevust laiendavatesse ettevõtetesse. Eesti väikesel turul tegutsedes tuleb märkimisväärse kasvu saavutamiseks laiendada välisturgudele. Seega on teiste

sarnaste fondidega analoogselt ka BIFi sihtgrupiks rahvusvaheliselt konkurentsivõimelised ettevõtted. Sellised ettevõtted loovad üldjuhul kõrget lisandväärtust ja väärtuslikke töökohti. Viimane on oluline nii otsese tööhõive kui ka tööjõu kvaliteedi seisukohalt. Inimesed, kes on töötanud tugevates rahvusvahelistes ettevõtetes, viivad oma kogemuse edasi ka tulevastele töökohtadele või siis juba enda asutatavatesse uutesse ettevõtetesse. See tõstab kokkuvõttes tööjõu kvaliteeti laiemalt ning arendab meie ettevõtlusmaastikku, mille tõenduseks on ka Eestis väga palju näiteid.

Nagu teada, siis pole Balti kapitaliturg eriti aktiivne ning investeringute maht ettevõtetesse jääb oluliselt alla nii Euroopa kui ka muude arenenud majanduste vastavatele mahtudele. Seega on era- ja riskikapitalituru arendamine väga oluline, et leida võimalikult paljud head ettevõtted üles ning aidata

neil efektiivselt areneda. BIF pakub siin eelkõige kahte funktsiooni. Esiteks teevad BIFi investorid märkimisväärse investeeringu siinsele turule, millele lisaks kaasatakse erainvestoritelt veel 100–150 mln eurot. BIFi näol on Balti turul olemas oluline ankurinvestor, mis lihtsustab erainvestoritelt raha kaasamist. Teiseks on investori ja BIFi fondijuhina kaasatud EIF, kes omab era- ja riskikapitali tegevuses väga suurt, pikaajalist ja edukat kogemust. EIFi kaasamine annab nii investoritele, fondijuhtidele kui ka BIFi panustanud riikidele kindluse, et lähtutakse üldiselt aktsepteeritud põhimõtetest ning tegevus on kõigile osapooltele arusaadav. Tinglikult on BIFi toimimisele antud teatud kvaliteedimärk, mille abil on täiendavate investeeringute kaasamine oluliselt lihtsam.

Tegemist on ühega vähestest kui mitte ainsa Balti riikide ühise initsiatiiviga, mis on saanud konkreetse väljundi allkirjastatud lepingu näol. Kusjuures tegemist on esmakordse juhtumiga, kus erinevate riikide poolt ühise fondi loomine on Euroopas õnnestunud. Eriti suhteliselt väikeste riikide kontekstis on selline koostöö hädavajalik, et potentsiaalsetel rahvusvahelistel (institutsionaalsetel) investoritel tekkiks Baltikumi ettevõtete vastu huvi ning neil oleks mõttekas siinseid võimalusi sügavamalt uurida. Loodetavasti avaneb ka kohalikel pensionifondidel suurem võimalus siinsesse ettevõtlusse investeerimiseks. Ühise initsiatiiviga on loodud mitut turgu hõlmav arusaadav raa-

mistik, mis aitab kaasa ühe valdkonna arengule piirkonnas tervikuna, rikkumata seejuures turu üldisi toimumisprintsipe ning luues lisavõimalusi kõigile osapooltele. Seni on riikide kaasabil loodud fondide tegevust oluliselt piiranud just asjaolu, et keskendutakse vaid ühe riigi ettevõtetele, mistõttu on teatud tegevusalal sobilike investeerimisobjektide arv väga piiratud.

BIF-i investeerimisprotsess algas 2013. aastal, kui EIF valib fondihaldurid, kellele delegeritakse õigus investeerida juba konkreetsetesse ettevõtetesse. Seisuga 30.09.2013 on valitud välja kolm fondihaldurit: BaltCap, BPM ja Livonia Partners.

Kui BIF on suunatud peamiselt hilisemas arengufaasis olevate ettevõtetesse investeerimisele, siis on seni Eestis jäänud mõnevõrra tahaplaanile alustavate ja seemnefaasi ettevõtetesse suunatud riskikapitali pakkumine. Et suunata investeeringuid varasema faasi ettevõtetesse on KredExil kavas aasta 2014 teisel poolel asutada täiendav riskikapitali fondifond, milleks eraldatud riiklike vahendite summa on 55–60 mln eurot. Kuna tegemist on riskantsema fondiga, siis eeldatakse siin väiksemat erakapitali kaasamist allfondidesse kui BIFi puhul. Erakapitali osakaaluks saab olema u 30–40% fondi mahust ja fondide maht kokku jääb seega suurusjärku 80 mln eurot. Fondi luuakse EL struktuurifondi vahendite arvelt.

AS KredEx Krediidikindlustus maandab ekspordiga seotud makseriske

2009. aasta lõpus asutati Sihtasutuse KredEx ja Rahandusministeeriumi poolt AS KredEx Krediidikindlustus, mille eesmärgiks on pakkuda Eesti ettevõtetele paindlikke krediidiriskide maandamise lahendusi ning aidata neil seeläbi laiendada uutele turgudele ning viia ellu keskmisest keerukamaid ekspordiprojekte. Riiklik kindlustusselts on krediidiriske maandavate teenuste osutamisel pikaajalisema vaatega ja pakub seetõttu

erasektorist stabiilsemaid tingimusi. Krediidikindlustuse kasutamine võimaldab eksporditajatel pakkuda ostjatele pikemaid maksetähtaegu, tagades samas raha laekumise ostja maksejõuetuks muutumise korral.

Kui varasemalt pakkusid krediidikindlustust Eestis vähesel määral ainult välismaised kindlustusseltsid, siis nüüd on ettevõtjatel võimalik valida enda partneriks kohalik riikliku taustaga kindlustusselts. Kuna eks-

pordimahud on kasvanud, siis on ka ettevõtjad hakanud välisostjatega seotud riskide maandamisele üha rohkem tähelepanu pöörama. Enim on kindlustatud ostjatega seotud makseriske näiteks Venemaal, Ukrainas, Balti riikides ja Põhjamaades.

2010. aasta keskel kindlustustegevust alustanud uue kindlustusseltsi riskportfell on

Energiasääst ja renoveerimine

Lisaks otseselt ettevõtlusele suunatud teenustele pakub KredEx ka eraisikutele ja korterelamutele vajalikke laenukäendusi, korterelamute renoveerimiseks laenuresurssi ning vahendab eluaseme ja energiasäästusvaldkonnaga seotud riiklikke toetusid. Kõik eelnevad tegevused aitavad kaasa Eesti majanduskeskkonna kujunemisele ning eriti energiasäästuga seonduv omab tulevikus märkimisväärset mõju ka suure osa ettevõtete tegevusele. Aastatel 2009–2011 kahanes eraisikutele väljastatav laenumaht ligikaudu 75% tiptasemega võrreldes ning korterelamute laenude võtmine isegi enam. Aastal 2013 on eluasemelaenude turg aga oluliselt aktiveerunud ning eelmise aastaga võrreldes on mahud kuni 30% kasvanud. Endiselt moodustab KredExi käendusega eluasemelaenude osakaal umbes 10% väljastatud laenude kogumahust ehk iga kümnes eluase soetatakse KredExi abil.

Aastal 2013 jätkus suur huvi korterelamute renoveerimislaienude vastu. Seni oli ajaloos aktiivseim aasta 2008, kuid ebakindlatel aegadel ei soovinud kortermajade elanikud pikaajalisi laenukohustusi võtta, mistõttu laenude mahud olid aastatel 2009–2011 tippaegadest umbes kolm korda madala-

31.09.2013 seisuga kasvanud 145 miljoni euronihõlmates riske ligi 60 erinevast riigist. Kindlustuslepinguid on alates aastast 2010 sõlmitud üle 100 Eesti ettevõttega, kelle kindlustatavad käibemahud kokku ulatuvad 900 miljoni euronihõlmates.

mad. Aluse huvi kasvuks andsid mitmed tegurid. Lisaks oluliselt tõusnud küttekuludele ja elanike majandusliku kindlustunde kasvule omab positiivset mõju CO₂ kvootide müügist saadud vahendite arvelt kuni 35% otsetoetuste eraldamine renoveerimistöödeks, millele täiendavalt saab kasutada KredExi poolt pakutavat soodsat laenuresurssi ja vajadusel ka laenukäendust. Lisaks energiasäästust tulenevale otsesele majanduslikule efektile ja elanike elukvaliteedi tõusule elavdab renoveerimistööde mahu kasv ka ehitusturgu ning loob töökohti.

2013. aastal eraldati renoveerimislaienude andmiseks täiendav limiit summas 23 mln eurot. Kokku on oktoobri lõpu seisuga korterelamu renoveerimise laenu väljastatud 66 mln euro ulatuses ning tingituna terviklike renoveerimisprojektide elluviimisest on keskmine lepingusumma kasvanud ligikaudu 190 tuhande euronihõlmates. Laenu on kasutanud 606 ühistut. Piirkonniti on enim lepinguid sõlmitud Harjumaal ja Tartumaal. Aastal 2014 on kavas jätkata korterelamute toetamist eelkõige rekonstrueerimistoetustega, laenu väljastamist jätkatakse juhul, kui seda tingib Eesti rahaturu olukord.

Lisa 1**Eesti rahvusvahelise konkurentsivõime tugevused ja nõrkused**
(IMD aastaraamatu 2013 andmetel)**Tugevused**

Majanduse seisund	Koht IMD edetabelis
Vahetuskurs (toetab/ei toeta ettevõtete konkurentsivõimet, k ³)	3
Väliskaubanduse suhe SKP-sse ((eksport + import)/(2 × SKP))	5
Kommertsteenuste eksport (% SKP-st)	5
Otseinvesteeringute sissevool (% SKP-st)	6
Otseinvesteeringute väljavool (% SKP-st)	8
Tulu rahvusvahelisest turismist (% SKP-st)	9
Majanduse vastupidavus äriühikutele (tugev/nõrk, k)	9
Kaupade eksport (% SKP-st)	10
Välismaa otseinvesteeringute seis (% SKP-st)	10
Elukalliduse indeks	11
Valitsuse töö tõhusus	Koht IMD edetabelis
Valitsussektori võlg (% SKP-st)	1
Firmade loomine (seadused toetavad/ei toeta firmade loomist, k)	1
Lühiajaline intressimäär (reaalne diskonto/pangamäär)	5
Riigi rahandus (efektiivselt/mitteefektiivselt korraldatud, k)	6
Tööturu seadused (toetavad/ei toeta äritegevust, k)	7
Äri-asjaajamise lihtsus (seadused soodustavad/ei soodusta seda, k)	8
Bürokraatia (toetab/ei toeta äritegevust, k)	9
Proteksionism (kahjustab/ei kahjusta firma juhtimist, k)	9
Välisinvestorid (võivad/ei või vabalt haarata kontrolli kohalike firmade üle, k)	11
Valitsuse eelarve ülejääk/puudujääk (% SKP-st)	12
Äritegevuse efektiivsus	Koht IMD edetabelis
Naistööjõu osakaal (% kogu tööjõust)	2
Ettevõtlikkus (firmajuhid on/ei ole ettevõtlikud, k)	11
Juhtide töötasu (põhipalk pluss boonused ja pikaajalised lisatasud, US \$)	12
Töötasu teenuste sektoris (aastane sissetulek koos boonustega, US \$)	14
Tööjõud (% kogu rahvaarvust)	20
Rahanduse ja panganduse regulatsioonid (on/ei ole piisavalt adekvaatsed, k)	21
Töösuhted (efektiivsed/vaenulikud, k)	21
Investeermisrisk (<i>Euromoney Country Risk</i> eksperthinnang, skaalal 0-100)	22

³ k- küsitluste andmed

Ühiskonna väärtushinnangud (toetavad/ei toeta konkurentsivõimet, k)	22
Töötajate koolitus (on/ei ole väga tähtis firma jaoks, k)	22

Infrastruktuur

Koht IMD edetabelis

Õpilase-õpetaja arvu suhe (gümnaasiumis)	9
Mobiiltelefoni kasutajad (1000 elaniku kohta)	12
Ettevõtte kulutused teadus- ja arendustegevusele (% SKP-st)	13
Jätkusuutlik areng (on/ei ole ettevõtetes prioriteediks, k)	13
Investeeringud telekommunikatsiooni (% SKP-st)	13
Kulutused teadus- ja arendustegevusele kokku (% SKP-st)	14
Õpilase-õpetaja arvu suhe (põhikoolis)	14
Elektrikulud tööstusklientidele (US \$/kwh)	16
Küberturvalisus (ettevõtted on/ei ole sellele piisavalt tähelepanu pööranud, k)	18
Gümnaasiumi õpilased (üheeaaliste täisajaga õpilaste %)	19

Nõrkused

Majanduse seisund

Koht IMD edetabelis

Välisriigi otseinvesteeringute seis (miljardit US \$)	57
Kaupade eksport (miljardit US \$)	56
Teadus- ja arendustegevuse riigist väljaviimine (ohustab/ei ohusta riigi majandust, k)	56
Kommertsteenuste eksport (miljardit US \$)	54
Majanduse mitmekesisus (tööstusharud, eksporditurud jne on piiratud/laialdased, k)	53
Koduriigi otseinvesteeringute seis (miljardit US \$)	52
Otseinvesteeringute sissevool (miljardit US \$)	48
Teenuste riigist väljaviimine (ohustab/ei ohusta riigi majandust, k)	48
Tarbijahindade muutus (keskmise aastamäär)	47
Otseinvesteeringute väljavool (miljardit US \$)	45

Valitsuse töö tõhusus

Koht IMD edetabelis

Välisvaluuta reservid (miljardit US \$)	60
Vahetuskursi stabiilsus (2012. ja 2010. aasta vahetuskursside suhe)	59
Ühiskonna vananemine (on/ei ole koormav majanduse arengule, k)	56
Tööandja sotsiaalkindlustuse määr (% SKP-st inimese kohta)	53
Immigratsiooniseadused (takistavad/ei takista Teie ettevõttel võõrtöajõu värbamist, k)	50
Subsiidiumid (moonutavad/ei moonuta ausat konkurentsi ja majandusarengut, k)	48
Intressimäära vahe (laenumäär miinus deposiidimäär)	45
Kapitaliturud (kohalikud ja välismaised) (on/ei ole kergesti ligipääsetavad, k)	43
Võrdsete võimaluste seadusandlus (takistab/soodustab majandusarengut, k)	42
Sotsiaalne sidusus (halvenemas/paranemas, k)	39

Äritegevuse efektiivsus	Koht IMD edetabelis
Kvalifitseeritud töäjõud (on/ei ole töajõuturul kerge värvata, k)	60
Aktsiaturu kapitalisatsioon (% SKP-st)	57
Kvalifitseeritud finantsspetsialistid (on/ei ole töajõuturul kerge saada, k)	57
Kompetentseid tippjuhte (on/ei ole töajõuturul kerge saada, k)	53
Tippjuhtide rahvusvaheline kogemus (on üldiselt madal/märkimisväärne, k)	52
Ettevõtte nõukogu (teostab/ei teosta efektiivset järelevalvet juhtkonna tegevuse üle, k)	50
Ühinemis- ja ülevõtmistegevus (miljardit US \$)	49
Tööaeg (keskmine aastane töötundide arv)	49
Rahvuskultuur (avatud/suletud välismaistele ideedele, k)	49
Kvalifitseeritud töajõu äravool (kahjustab/ei kahjusta majanduse konkurentsivõimet, k)	48

Infrastruktuur	Koht IMD edetabelis
Infotehnoloogia spetsialistid (on/ei ole töajõuturul kerge saada, k)	60
Kvalifitseeritud insenerid (on/ei ole töajõuturul saadaval, k)	60
Lennutranspordi kvaliteet (soodustab/pidurdab äritegevuse arengut, k)	56
Linnade valitsemine (toetab/ei toeta äritegevuse arengut, k)	48
Terviseprobleemid (omavad/ei oma olulist mõju ettevõtetele, k)	48
Energiatarbimine (kJ SKP kohta, dollarites)	47
Firmadevaheline tehnoloogiaalane koostöö (hästi arenenud/puudulik, k)	47
Elukvaliteet (kõrge/madal, k)	46
Kaupade ja teenuste jaotusala infrastruktuur (efektiivne/ebaefektiivne, k)	45
Tervisekulud kokku (% SKP-st)	44

